



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΕΝΙΑΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2016-2017

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Της Ναυσικάς Θ. Τζαναβάρη
Α.Μ.: 7340011216021

Διεθνείς Συμβάσεις για την Αυτόματη Ανταλλαγή
Φορολογικών Πληροφοριών

Επιβλέποντες:
Τσουρουφλής Ανδρέας

Αθήνα, 2017

Copyright © [Τζαναβάρη Ναυσικά, 2017]

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α' : Το διεθνές οδοιπορικό της καθιέρωσης της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών ως το νέο διεθνές πρότυπο φορολογικής συνεργασίας	5
Ενότητα Α' : Τι είναι η αυτόματη ανταλλαγής πληροφοριών;	5
Ενότητα Β' : Οι σκοποί της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών και οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν για τα ανθρώπινα δικαιώματα	7
I. Η ανταλλαγή πληροφοριών ως μέσο πραγμάτωσης της φορολογικής δικαιοσύνης και διαφάνειας	7
II. Οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν για τα ανθρώπινα δικαιώματα στο πλαίσιο της αυτόματης ανταλλαγής φορολογικών πληροφοριών	8
α) Παραβίαση του φορολογικού απορρήτου και έννομη προστασία του φορολογουμένου	8
β) Παραβίαση του δικαιώματος σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα	13
Ενότητα Γ' : Πώς φτάσαμε στην αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών; Επισκόπηση των διεθνών εξελίξεων	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β': Η νομική βάση για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ': Η ρύθμιση της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών για φορολογικούς σκοπούς στο πλαίσιο των Διμερών Συμβάσεων για την Αποφυγή της Διπλής Φορολογίας (ΔΣΑΔΦ), οι οποίες καταρτίζονται σύμφωνα με το άρθρο 26 της Πρότυπης Σύμβασης του ΟΟΣΑ για την αποφυγή της διπλής φορολογίας	28
Ενότητα Α': Εισαγωγικές Παρατηρήσεις	28

Ενότητα Β’: Οι κυριότερες ρυθμίσεις του άρθρου 26 της Πρότυπης Σύμβασης	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ’: Η ρύθμιση της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών στο πλαίσιο ειδικών διμερών συμβάσεων για την ανταλλαγή πληροφοριών	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε’: Η Συμφωνία Ε.Ε – Ελβετικής Συνομοσπονδίας για την αυτόματη ανταλλαγή φορολογικών πληροφοριών	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ’: Η ρύθμιση της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών στο πλαίσιο της Πολυμερούς Συμβάσεως του Συμβουλίου της Ευρώπης και του ΟΟΣΑ για την Αμοιβαία Διοικητική Συνδρομή σε Φορολογικά Θέματα	40
Ενότητα Α’: Εισαγωγικές Παρατηρήσεις	40
Ενότητα Β’: Οι κυριότερες ρυθμίσεις της ΔΣΑΔΣ – Ν. 4153/2013	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ’: Η ρύθμιση της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών στο πλαίσιο της Πολυμερούς Συμφωνίας Αρμοδίων Αρχών για την Αυτόματη Ανταλλαγή Πληροφοριών Χρηματοοικονομικών Λογαριασμών του ΟΟΣΑ (ΠΣΑΑ) και η καθιέρωση ενός παγκόσμιου Κοινού Προτύπου Αναφοράς (ΚΠΑ) για την ανταλλαγή πληροφοριών και τους κανόνες δέουσας επιμέλειας - Η ενσωμάτωση της ΠΣΑΑ και του ΚΠΑ στην ελληνική έννομη τάξη με τον Ν. 4428/2016.	45
Ενότητα Α’: Εισαγωγικές παρατηρήσεις	45
Ενότητα Β’ : Η ενσωμάτωση της ΠΣΑΑ και του ΚΠΑ στην ελληνική έννομη τάξη - Ο νόμος 4428/2016	50
1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	50
2. Βασικά σημεία της ΠΣΑΑ	51
3. Οι ειδικότερες ρυθμίσεις της ΠΣΑΑ και του ΚΠΑ	51
i. Τα τμήματα της ΠΣΑΑ	51
ii. Τα παραρτήματα της ΠΣΑΑ και οι γνωστοποιήσεις	53
iii. Το ΚΠΑ	54

α) Η καθιέρωση ενός κοινού προτύπου αναφοράς χρηματοοικονομικών πληροφοριών ως παράγοντας επιτυχίας της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών – Τα στοιχεία ενός επιτυχημένου Προτύπου	55
β) Το ΚΠΑ του ΟΟΣΑ- Επιμέρους Ρυθμίσεις	56

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄: Οι Διακυβερνητικές συμφωνίες τύπου FATCA ως πρότυπο για την ανάπτυξη του Κοινού Προτύπου Αναφοράς του ΟΟΣΑ (Common Reporting Standard – CRS)

62

Ενότητα Α΄: Εισαγωγικές παρατηρήσεις :Το νέο διεθνές περιβάλλον και ο ρόλος της FATCA και της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών ως το νέο μοντέλο διεθνούς φορολογικής συνεργασίας

62

Ενότητα Β΄: Το παρασκήνιο της γένεσης των Μοντέλων Διακυβερνητικών Συμφωνιών Τύπου FATCA για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών.....

63

I. Η μετατόπιση της αμερικανικής πολιτικής πάταξης της φοροδιαφυγής: Από την καταστολή στην πρόληψη

63

II. Το πρόγραμμα «Qualified Intermediary»

63

Ενότητα Γ. 1 : Γενικά χαρακτηριστικά της αμερικανικής νομοθεσίας της FATCA

64

Ενότητα Γ.2 : Συγκριτική παρουσίαση των Μοντέλων Διακυβερνητικών Συμφωνιών Τύπου FATCA για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών

66

I. Το πρώτο Μοντέλο (Διακυβερνητική Συμφωνία 1/Model Intergovernmental Agreement 1)

66

II. Το δεύτερο Μοντέλο (Διακυβερνητική Συμφωνία 2 / Model Intergovernmental Agreement 2)

67

III. Ομοιότητες – Διαφορές

67

Ενότητα Γ.3 : Νομική φύση των Διακυβερνητικών Συμφωνιών Τύπου FATCA για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών

69

Ενότητα Δ': Η Διακυβερνητική Συμφωνία Ελλάδας – ΗΠΑ για τη βελτίωση της διεθνούς φορολογικής συμμόρφωσης και την εφαρμογή του Νόμου περί Φορολογικής Συμμόρφωσης Λογαριασμών της Αλλοδαπής (νόμος FATCA)	70
Ενότητα Ε': Βασικά σημεία της Συμφωνίας Ελλάδας – ΗΠΑ για την εφαρμογή του Νόμου FATCA	71
Ενότητα ΣΤ': Επί των Άρθρων της Συμφωνίας Ελλάδας – ΗΠΑ για την εφαρμογή του νόμου FATCA	73
Ενότητα Ζ': Η επίδραση της αμερικανικής νομοθεσίας FATCA στη διαμόρφωση του διεθνούς και ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών	76
Ενότητα Η': Κριτική – Επίλογος	77
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ': Συγκριτική αξιολόγηση FATCA και Κοινού Προτύπου Αναφοράς του ΟΟΣΑ (CRS)	80
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι' : Συμπεράσματα	82
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	95

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο πλαίσιο της σύγχρονης παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, όπου η ανεμπόδιστη άσκηση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων των φορολογούμενων εκτός της χώρας κατοικίας τους, η χαλάρωση ή κατάργηση των ελέγχων επί των αλλοδαπών επενδύσεων και η μεγάλη ελευθερία στην κίνηση κεφαλαίων χωρίς αυστηρό κανονιστικό πλαίσιο αποτελεί αναπόφευκτη πραγματικότητα, παρατηρείται συνεχής αύξηση σε διεθνές επίπεδο των φαινομένων της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής. Υπολογίζεται ότι στην Ευρωπαϊκή Ένωση η φοροδιαφυγή/φοροαποφυγή ανέρχεται στο ποσό του ενός τρισεκατομμυρίου ευρώ ετησίως, ενώ στις ΗΠΑ οι απώλειες δημοσίων εσόδων, εξαιτίας της υπεράκτιας φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής, η οποία συντελείται μέσω φορολογικών παραδείσων, εκτιμάται ότι ανέρχονται περί τα εκατό δισεκατομμύρια δολάρια ετησίως.

Οι επιπτώσεις της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής δεν είναι, ωστόσο, μόνο δημοσιονομικές, αλλά πρωτίστως ουσιαστικές και αφορούν στην παραβίαση, υπονόμηση και διάβρωση θεμελιωδών συνταγματικών αρχών, όπως είναι η αρχή της φορολογικής ισότητας και της φορολογικής δικαιοσύνης. Η εξάπλωση της διεθνούς φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής και η διεύρυνση των οικονομικών ανισοτήτων αποτελούν φαινόμενα αλληλένδετα μεταξύ τους. Πράγματι, όπως ήδη από το 2014 κατέγραψε σε σχετική έκθεσή του ο ειδικός εισηγητής του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για την ακραία φτώχεια και τα ανθρώπινα δικαιώματα, η ακολουθούμενη από τα κράτη φορολογική πολιτική αποτελεί σημαντικό παράγοντα οικονομικής ανισότητας. Η οικονομική ανισότητα οξύνεται, όταν το εκάστοτε εθνικό φορολογικό σύστημα παρέχει στους οικονομικά ευρωστότερους τη δυνατότητα να αποφεύγουν τη φορολόγηση, μεταφέροντας περιουσιακά στοιχεία τους σε φορολογικούς παραδείσους¹.

Οι μηχανισμοί διεθνούς – υπεράκτιας φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής, που κατά καιρούς έχουν χρησιμοποιηθεί, ποικίλουν, με τον πιο διαδεδομένο και αποτελεσματικό να θεωρείται εκείνος της δημιουργίας καταθέσεων σε πιστωτικά ιδρύματα εγκατεστημένα υπό τη μορφή υποκαταστημάτων σε φορολογικούς παραδείσους (tax havens), όπου το αυστηρό τραπεζικό απόρρητο εγγυάται την ανωνυμία των καταθετών και τη μη διαβίβαση φορολογικών πληροφοριών προς τις αρχές του κράτους κατοικίας τους.

¹ Meinzer, Markus, *Automatic Exchange of Information as the New Global Standard: The End of (Offshore Tax Evasion) History?* σε Leyla ATEŞ & Joachim ENGLISCH (επιμ.) *Automatic Exchange of Information and Prospects of Turkish-German Cooperation*, Istanbul (2017), παρουσιάστηκε στο δεύτερο Τουρκικό – Γερμανικό Διετές Συνέδριο Διεθνούς Φορολογικού Δικαίου στην Κωνσταντινούπολη (3 Μαρτίου 2016), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2924650> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2924650>, p. 2

Για πολλά χρόνια το εθνικό τραπεζικό απόρρητο διευκόλυνε τη διεθνή φοροδιαφυγή και τη φοροαποφυγή, καθώς δεν επέτρεπε την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών, τα οποία ελλείψει αποτελεσματικών μορφών διακρατικής φορολογικής συνεργασίας και μη διαθέτοντας πλήρη και ακριβή εικόνα σχετικά με τις παγκόσμιες οικονομικές δραστηριότητες των φορολογουμένων τους, περιορίζονταν, εν τοις πράγμασι, στα στοιχεία που οι τελευταίοι αποκάλυπταν σε αυτά μέσω των φορολογικών δηλώσεών τους.

Με σχετική έκθεση του με τίτλο “Harmful Tax Competition, an emerging global issue” (1998) ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης διαπίστωσε ότι η φορολογική διαφάνεια μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω της ανταλλαγής χρηματοοικονομικών πληροφοριών μεταξύ των κρατών. Έτσι, σήμερα, αποτελεί πλέον κοινή πεποίθηση μεταξύ όλων των αναπτυγμένων κρατών ότι για την αντιμετώπιση των φαινομένων της διεθνούς φοροδιαφυγής/φοροαποφυγής απαραίτητη είναι η συνεργασία μεταξύ των φορολογικών διοικήσεων των κρατών και η ενίσχυση της φορολογικής διαφάνειας μέσω της καθιέρωσης παγκοσμίως συστημάτων αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών. Ειδικότερα, **η διεθνής/διακρατική συνεργασία, στη βάση διμερών ή πολυμερών διεθνών συμβάσεων**, οι οποίες θα προβλέπουν την **αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών**, ήτοι τη συστηματική και περιοδική διαβίβαση πληροφοριών φορολογικού ενδιαφέροντος από τη χώρα πηγής του εισοδήματος στη χώρα κατοικίας του φορολογούμενου, θεωρείται ότι μπορεί να συμβάλει στην αποτελεσματική αντιμετώπιση του προβλήματος της διεθνούς φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής μέσω του έγκαιρου εντοπισμού των σχετικών φαινομένων και της πρόληψής τους μέσω της εθελοντικής συμμόρφωσης των φορολογουμένων, και κατ’ επέκταση στη διασφάλιση της φορολογικής ισότητας και της φορολογικής δικαιοσύνης.

Θέμα της παρούσας εργασίας είναι οι διεθνείς συμβάσεις, οι οποίες συγκροτούν το νομικό πλαίσιο για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών. Η θεματική της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών είναι πιο επίκαιρη από ποτέ, αν και αποτελεί ένα εντελώς νέο και επιστημονικά ανεπεξέργαστο ζήτημα.

Είναι χαρακτηριστικό ότι το τελευταίο χρονικό διάστημα πληθαίνουν οι πρωτοβουλίες διεθνών οργανισμών παγκόσμιας εμβέλειας (όπως του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης - ΟΟΣΑ) αλλά και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες στοχεύουν στην ενίσχυση της διεθνούς φορολογικής συνεργασίας και συμμόρφωσης μέσω της κατάρτισης διεθνών συμβάσεων για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών. Με τον **N. 4428/2016** κυρώθηκε από το ελληνικό Κοινοβούλιο η Πολυμερής Συμφωνία Αρμοδίων Αρχών για την Αυτόματη Ανταλλαγή Πληροφοριών Χρηματοοικονομικών Λογαριασμών του ΟΟΣΑ με την οποία, όπως θα αναλυθεί και στη συνέχεια, καθιερώνεται πλέον σε διεθνές (και όχι μόνο ευρωπαϊκό) επίπεδο η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών ως το νέο πρότυπο φορολογικής συνεργασίας μεταξύ των χωρών, μελών

ή μη του ΟΟΣΑ. Με τον **N. 4484/2017**, ο οποίος πριν λίγους μήνες δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, η ελληνική νομοθεσία εναρμονίστηκε, επίσης, με τις διατάξεις της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/881 του Συμβουλίου της 25ης Μαΐου 2016 (ΕΕ L 146 της 3.6.2016) για την τροποποίηση της Οδηγίας 2011/16/ΕΕ (ΕΕ L 64 της 11.3.2011), όπως αυτή τροποποιήθηκε με τις Οδηγίες 2014/107/ΕΕ του Συμβουλίου της 9ης Δεκεμβρίου 2014 (ΕΕ L 359 της 16.12.2014) και (ΕΕ) 2015/2376 του Συμβουλίου της 8ης Δεκεμβρίου 2015 (ΕΕ L 332 της 18.12.2015), όσον αφορά στην υποχρεωτική αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών στον τομέα της φορολογίας. Τέλος, στον απόηχο της επίσκεψης του Έλληνα πρωθυπουργού στις ΗΠΑ, το ελληνικό Κοινοβούλιο με τον **N. 4493/2017** κύρωσε τη Διακυβερνητική Συμφωνία Ελλάδας – ΗΠΑ για τη βελτίωση της φορολογικής συμμόρφωσης, η οποία προβλέπει αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών στο πρότυπο της αμερικανικής νομοθεσίας FATCA.

Το αντικείμενο της παρούσας εργασίας, ήτοι η παρουσίαση των σύγχρονων διεθνών εξελίξεων στο πεδίο της ανταλλαγής πληροφοριών, με ιδιαίτερη έμφαση στις πρόσφατες κανονιστικές ρυθμίσεις περί αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών που περιέχονται στις διεθνείς συμβάσεις και οι οποίες παρουσιάζουν ενδιαφέρον και για τη χώρα μας, οριοθετείται ως εξής. Καταρχάς, θα μας απασχολήσει η παρουσίαση των διεθνών συμβάσεων (πολυμερών ή διμερών) με ελληνικό ενδιαφέρον, οι οποίες καθιερώνουν την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών για φορολογικούς σκοπούς μεταξύ κρατών, ενώ δεν θα υπεισέλθουμε, παρά μόνο ενδεχομένως παρενθετικά, στις κανονιστικές ρυθμίσεις που καθιερώνει το ενωσιακό δίκαιο αναφορικά με το υπό εξέταση ζήτημα. Επίσης, δεν θα μας απασχολήσει το καθεστώς αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών που καθιερώνουν οι ενωσιακοί κανονισμοί για τη διοικητική συνεργασία στο πεδίο του Φ.Π.Α., αλλά ούτε και οι αμιγώς εθνικές – εσωτερικές νομοθετικές προβλέψεις περί αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των φοροελεγκτικών, εισαγγελικών και δικαστικών αρχών του ίδιου κράτους, καθώς αυτές δεν αφορούν στη διακρατική ανταλλαγή πληροφοριών.

Πιο αναλυτικά, στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας παρουσιάζονται οι κυριότεροι σταθμοί της ιστορικής πορείας της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών μέχρι την καθιέρωσή της ως το νέο διεθνές πρότυπο φορολογικής συνεργασίας. Για πολλά χρόνια η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών αποτελούσε, ενόψει του αυστηρού εθνικού τραπεζικού απορρήτου, ουτοπία για τα κράτη μέλη της διεθνούς κοινότητας, μολονότι, σε παγκόσμιο επίπεδο, ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) είχε μακρά ιστορία στον τομέα της ενίσχυσης της διακρατικής διοικητικής συνεργασίας σε φορολογικά θέματα. Εν συνεχεία, παρουσιάζονται οι νομικές βάσεις, οι οποίες επιτρέπουν τόσο σε διμερές όσο και σε πολυμερές επίπεδο την αυτόματη ανταλλαγή χρηματοοικονομικών πληροφοριών μεταξύ των κρατών, σκιαγραφούνται οι βασικές ρυθμίσεις της καθεμίας, ενώ ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον τρόπο ενσωμάτωσης των

σχετικών διεθνών ρυθμίσεων και προτύπων στην ελληνική έννομη τάξη. Σε ειδικό κεφάλαιο γίνεται προσπάθεια συγκριτικής αξιολόγησης του Αμερικανικού Μοντέλου της FATCA με το Μοντέλο του ΟΟΣΑ για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών και επισημαίνονται οι βασικές ομοιότητες και διαφορές των δύο κανονιστικών πλαισίων. Τέλος, η παρούσα εργασία ολοκληρώνεται με την παράθεση ορισμένων συμπερασμάτων, αλλά και κάποιων προτάσεων σχετικά με το μέλλον της διεθνούς φορολογικής συνεργασίας, όπου η διακρατική ανταλλαγή πληροφοριών σε αυτοματοποιημένη βάση φαίνεται να αποτελεί μια αναπόφευκτη πραγματικότητα, αλλά και ένα αναμφισβήτητο πολύ ισχυρό όπλο στα χέρια των φορολογικών διοικήσεων των κρατών στον αγώνα τους κατά της διεθνούς φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Το διεθνές οδοιπορικό της καθιέρωσης της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών ως το νέο διεθνές πρότυπο φορολογικής συνεργασίας

Ενότητα Α΄: Τι είναι η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών;

Η **αυτόματη ανταλλαγή** πληροφοριών συνίσταται στην συστηματική, περιοδική και μαζική διαβίβαση πληροφοριών φορολογικού ενδιαφέροντος από τη χώρα πηγής του εισοδήματος στη χώρα κατοικίας του φορολογούμενου².

Για ορισμένους η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών θεωρείται η πλέον προηγμένη μορφή ανταλλαγής πληροφοριών³ και διοικητικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών.

Η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών διαφέρει από την ανταλλαγή πληροφοριών κατόπιν αιτήσεως και την αυθόρμητη ανταλλαγή. Όπως αναλυτικότερα θα εκτεθεί και σε επόμενο κεφάλαιο, η **ανταλλαγή πληροφοριών κατόπιν αιτήσεως**, η οποία κυριαρχούσε για πολλά χρόνια και αποτελούσε ουσιαστικά το μοναδικό μηχανισμό διοικητικής συνεργασίας και συνδρομής μεταξύ των φορολογικών αρχών των κρατών, συνίσταται στην κατόπιν αιτήματος του ενδιαφερόμενου κράτους διαβίβαση πληροφοριών, που αφορούν συγκεκριμένους φορολογούμενους. Η αίτηση παροχής πληροφοριών συνδέεται με ειδικότερες προϋποθέσεις, οι οποίες τίθενται από τις διεθνείς συμβάσεις. Το αίτημα πρέπει να είναι εξατομικευμένο, επαρκώς ορισμένο και να υποβάλλεται μόνο αφού το ενδιαφερόμενο κράτος έχει εξαντλήσει όλες τις τακτικές πηγές πληροφοριών. Και στο πλαίσιο της **αυθόρμητης ανταλλαγής** οι πληροφορίες, που προωθούνται στο έτερο συμβαλλόμενο κράτος, αφορούν συγκεκριμένες περιπτώσεις φορολογουμένων.

Σε αντίθεση, λοιπόν, με την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, η οποία παρουσιάζει περιοδικότητα και αφορά ευρύτετες κατηγορίες φορολογουμένων, τόσο η κατόπιν αιτήσεως όσο και η αυθόρμητη ανταλλαγή πληροφοριών αφορούν συγκεκριμένες, εξατομικευμένες περιπτώσεις φορολογουμένων, για τους οποίους υφίστανται βάσιμες υπόνοιες τέλεσης παραβάσεων φοροδιαφυγής. Με αφορμή αυτές τις υπόνοιες, εξάλλου, κινητοποιούνται οι ελεγκτικές αρχές και ενεργοποιούνται ad hoc οι αντίστοιχοι μηχανισμοί διοικητικής συνδρομής μεταξύ των κρατών.

² Βλ. Σχετικά Automatic Exchange of Information, WHAT IT IS, HOW IT WORKS, BENEFITS, WHAT REMAINS TO BE DONE, OECD 2012, p. 7.

³ Θεοχαροπούλου Ελένη, *Φορολογική Διαφάνεια και Ανταλλαγή Πληροφοριών σε καιρούς δημοσιονομικής και παγκόσμιας οικονομικής κρίσης*, Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 2016, σ. 281

Ήδη σε αυτό το σημείο πρέπει να καταστεί σαφές ότι στο πλαίσιο της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών οι ανταλλασσόμενες πληροφορίες δεν συνδέονται κατ' αρχήν με διεξαγόμενη έρευνα ή διαδικασία κατά τη στιγμή της ανταλλαγής. Επομένως, η ανταλλαγή πληροφοριών, η οποία συντελείται σε αυτοματοποιημένη βάση μεταξύ των κρατών, δεν γίνεται επ' αφορμή μιας συγκεκριμένης έρευνας, ούτε αφορά μόνο συγκεκριμένα πρόσωπα για τα οποία υπάρχουν υπόνοιες φοροδιαφυγής ή φοροαποφυγής, αλλά αντίθετα καταλαμβάνει ευρύτερες κατηγορίες προσώπων, περιστατικών και φορολογικών πληροφοριών, εκ των προτέρων καθορισμένες και συμφωνημένες από τα εμπλεκόμενα κράτη.

Οι ανταλλασσόμενες πληροφορίες αφορούν συνήθως διάφορες κατηγορίες εισοδήματος (π.χ. μερίσματα, τόκοι, δικαιώματα, μισθοί, συντάξεις, κλπ.), οι οποίες συμφωνούνται εκ των προτέρων από τα συμβαλλόμενα μέρη που συμμετέχουν στην ανταλλαγή πληροφοριών, αποκτώνται δε από τη χώρα πηγής μέσω των συνήθων διαδικασιών αναφοράς πληρωμών των υπόχρεων προς τούτο προσώπων (π.χ. πιστωτικά ιδρύματα, εργοδότες κλπ.). Εκτός από πληροφορίες αναφορικά με τα εισοδήματα των φορολογουμένων, η αυτόματη ανταλλαγή μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ως διάυλος για τη διαβίβαση στο έτερο συμβαλλόμενο κράτος και άλλων χρήσιμων πληροφοριών που παρουσιάζουν φορολογικό ενδιαφέρον, όπως είναι π.χ. η μεταφορά της κατοικίας, η αγορά ή πώληση ακινήτων, η επιστροφή φόρου προστιθέμενης αξίας, οι παρακρατούμενοι φόροι στην πηγή. Κατόπιν της κατά τα ανωτέρω αυτόματης διαβίβασης των φορολογικών πληροφοριών από το κράτος πηγής των εισοδημάτων, το κράτος κατοικίας θα προχωρήσει σε διασταυρώσεις των φορολογικών στοιχείων προκειμένου να επιβεβαιώσει ότι ο φορολογούμενος υπέβαλε ακριβή δήλωση αναφορικά με τα αποκτηθέντα στην αλλοδαπή εισοδήματά του.

Σε σχέση με τον τρόπο διαβίβασης των πληροφοριών, η πλέον ενδεδειγμένη μέθοδος για την διαβίβαση τους σε αυτοματοποιημένη βάση είναι η χρήση μαγνητικών ταινιών ή της διαδικασίας ηλεκτρονικής επεξεργασίας δεδομένων⁴.

Τέλος, προκειμένου να κατανοήσουμε καλύτερα τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί στην πράξη η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, θα δώσουμε ένα απλό παράδειγμα. Εάν ένας φορολογικός κάτοικος Ελλάδας τηρεί τραπεζική κατάθεση σε πιστωτικό ίδρυμα της Ελβετίας, συνολικού ύψους 100.000 ευρώ, για την οποία λαμβάνει τόκους συνολικού ύψους 5.000 ευρώ το χρόνο, και για την οποία υφίσταται δυνάμει κάποιας διεθνούς σύμβασης υποχρέωση αναφοράς, το ελβετικό πιστωτικό ίδρυμα οφείλει αυτομάτως και σε ετήσια βάση να αναφέρει το εισόδημα που αποκτά ο συγκεκριμένος πελάτης της στην αρμόδια φορολογική αρχή της Ελβετίας, η οποία (ελβετική

⁴ Carl, Dieter / Klos, Joachim, *Leitfaden zur internationalen Amts- und Rechtshilfe in Steuersachen*, Verlag Neue Wirtschafts-Briefe; Herne, 1995, s. 105.

φορολογική αρχή) με τη σειρά της θα διαβιβάσει την σχετική πληροφορία στις ελληνικές αρχές. Οι τελευταίες θα διασταυρώσουν τις πληροφορίες με τα στοιχεία των φορολογικών δηλώσεων που ο φορολογούμενος έχει υποβάλει στην Ελλάδα, επαληθεύοντας τελικά με αυτόν τον τρόπο την ακρίβεια ή μη αυτών των στοιχείων και διαπιστώνοντας την τέλεση ή μη παραβάσεων φοροδιαφυγής.

Ενότητα Β' : Οι σκοποί της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών και οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν για τα ανθρώπινα δικαιώματα

I. Η ανταλλαγή πληροφοριών ως μέσο πραγμάτωσης της φορολογικής δικαιοσύνης και διαφάνειας

Βασικός στόχος της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών, η οποία συντελείται σε διακρατικό επίπεδο μέσω των μηχανισμών που καθιερώνουν μεταξύ άλλων και οι διεθνείς συμβάσεις, είναι, όπως εξάλλου και σε εθνικό επίπεδο, η πραγμάτωση των συνταγματικά κατοχυρωμένων αρχών της φορολογικής ισότητας και της φορολογικής δικαιοσύνης (βλ. άρθ. 4 παρ. 5 του ελληνικού Συντάγματος). Πράγματι, η καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής αποτελεί βασικό βήμα προς την κατεύθυνση της καθιέρωσης ενός δικαιότερου φορολογικού συστήματος, στο οποίο όλοι οι πολίτες χωρίς διακρίσεις θα συνεισφέρουν στα δημόσια βάρη ανάλογα με τις δυνάμεις τους.

Μέσω της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών τα κράτη έχουν τη δυνατότητα να επεκτείνουν την κυριαρχική τους εξουσία και να διεξάγουν φορολογικές έρευνες και διασταυρώσεις πληροφοριών εκτός της εδαφικής επικράτειάς τους⁵, συλλαμβάνοντας και φορολογώντας αδήλωτη φορολογητέα ύλη.

Επίσης, η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, όπως και η εν γένει φορολογική συνεργασία μεταξύ των αρμοδίων αρχών των κρατών, αποσκοπεί στην *αποφυγή της διπλής φορολογίας (νομική και οικονομική διπλή φορολογία)*. Διπλή νομική φορολογία υφίσταται όταν το ίδιο πρόσωπο κατά την ίδια φορολογική περίοδο υποβάλλεται σε φόρο για το ίδιο εισόδημα σε δύο ή περισσότερα κράτη,

⁵ Βλ. σχετικά Sonja Tegtmeier, *Zwischenstaatliche informationelle Unterstützung in Steuersachen mit nicht EU-Staaten*, 1. Auflage, Nomos, Baden-Baden, 2007, s. 114

ενώ διπλή οικονομική φορολογία όταν δύο διαφορετικά πρόσωπα υποβάλλονται σε φόρο σε περισσότερα του ενός κράτη για την ίδια φορολογητέα ύλη και για την ίδια χρονική περίοδο⁶.

Τέλος, απώτερος σκοπός της ανταλλαγής πληροφοριών, όπως και κάθε μορφής διεθνούς φορολογικής συνεργασίας, είναι η ενίσχυση της *φορολογικής διαφάνειας*⁷, η *πρόληψη και καταπολέμηση των φαινομένων της διεθνούς φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής*, η *αποτροπή της φυγής κεφαλαίων σε φορολογικούς παραδείσους* (η οποία οδηγεί στη διάβρωση της φορολογικής βάσης των κρατών) και η *καταπολέμηση του αθέμιτου φορολογικού ανταγωνισμού* μεταξύ των κρατών.

II. Οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν για τα ανθρώπινα δικαιώματα στο πλαίσιο της αυτόματης ανταλλαγής φορολογικών πληροφοριών

Εκφράζονται βάσιμες ανησυχίες ότι οι σύγχρονοι τρόποι καταπολέμησης και πρόληψης της φοροδιαφυγής, όπως είναι η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών φορολογικού ενδιαφέροντος μεταξύ των κρατών, στους οποίους όλο και συχνότερα καταφεύγουν τα κράτη σήμερα, συνδέονται με σοβαρούς κινδύνους για τα ανθρώπινα και συνταγματικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα των φορολογουμένων.

Οι κίνδυνοι, που ελλοχεύουν, ειδικά στα πλαίσια της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών, συνδέονται με την **εμπιστευτικότητα** της πληροφορίας και την **προστασία των ατομικών δικαιωμάτων** και των **προσωπικών δεδομένων** του φορολογουμένου.

α) Παραβίαση του φορολογικού απορρήτου και έννομη προστασία του φορολογουμένου

1. Στο πλαίσιο της ανταλλαγής πληροφοριών, ελλοχεύει ο κίνδυνος οι ανταλλασσόμενες πληροφορίες, εξαιτίας της ενδεχόμενης έλλειψης αντίστοιχου εθνικού κανονιστικού πλαισίου για την προστασία του φορολογικού απορρήτου στο κράτος στο οποίο διοχετεύονται, να χρησιμοποιηθούν στο κράτος αυτό από τρίτα - μη εξουσιοδοτημένα πρόσωπα για σκοπούς διαφορετικούς από εκείνους τους οποίους, όπως ήδη αναφέρθηκε, εξυπηρετεί και προάγει η φορολογική συνεργασία μεταξύ των κρατών, ή ακόμα και από τις ίδιες τις κρατικές αρχές του αλλοδαπού κράτους για μη φορολογικούς σκοπούς.

⁶ Φορτσάκης Π. Θεόδωρος, Σαββαΐδου Κ. Κατερίνα, *Φορολογικό Δίκαιο*, 5^η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2014, σελ. 383

⁷ Βλ. αναλυτικά για την ανταλλαγή πληροφοριών ως μέσο πραγμάτωσης της αρχής της φορολογικής διαφάνειας, Θεοχαροπούλου Ελένη, *Φορολογική Διαφάνεια και Ανταλλαγή Πληροφοριών σε καιρούς δημοσιονομικής και παγκόσμιας οικονομικής κρίσης*, Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 2016.

Την γερμανική, κυρίως, θεωρία και πράξη είχε απασχολήσει ο υπαρκτός κίνδυνος της χρήσης φορολογικών δεδομένων από αλλοδαπές αρχές για σκοπούς οικονομικής κατασκοπείας, ο οποίος σημειωτέον αυξάνεται όσο στενότερες είναι οι διασυνδέσεις μεταξύ των πολιτικών και οικονομικών παραγόντων μιας χώρας⁸. Ειδικότερα, διάχυτη ανησυχία στη γερμανική βιομηχανία σχετικά με τον κίνδυνο διενέργειας πράξεων οικονομικής κατασκοπείας από τις αμερικανικές αρχές⁹ είχε εγείρει το πιθανόν περισσότερο αμφιλεγόμενο και παρεμβατικό στη σφαίρα της ιδιωτικότητας μέσο ανταλλαγής πληροφοριών, το οποίο είναι το **Σύμφωνο των Βρυξελλών**, βάσει του ηλεκτρονικού προγράμματος – συστήματος **Swift** (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication)¹⁰.

2. Το Σύμφωνο των Βρυξελλών αποτελεί διεθνή σύμβαση μεταξύ των ΗΠΑ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ορίζει ότι η Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών των ΗΠΑ (CIA) έχει εξουσίες πρόσβασης σε τραπεζικούς λογαριασμούς που τηρούνται από πρόσωπα στην Ευρωπαϊκή Ένωση¹¹. Οι πληροφορίες σχετικά με τους εν λόγω λογαριασμούς λαμβάνονται από τη βάση δεδομένων Swift και οι ΗΠΑ εγγυόνται στην ΕΕ ότι αυτές θα χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για την πάταξη της τρομοκρατίας και θα καταστρέφονται μετά από 5 έτη. Το Σύμφωνο των Βρυξελλών απαιτεί, επίσης, από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ να κάνουν δεκτά αιτήματα της CIA για τραπεζικές πληροφορίες ως κατεπείγοντα, σύμφωνα με το πρόγραμμα εντοπισμού χρηματοδότησης τρομοκρατών¹².

Το Σύμφωνο των Βρυξελλών υπεγράφη αρχικά στις 27 Ιουνίου 2007, λόγω όμως της μεταφοράς μέρους της επιχειρησιακής βάσης του συστήματος Swift από το Βέλγιο στην Ελβετία, αλλά και λόγω του εύλογου φόβου πολλών ευρωπαϊκών κρατών σχετικά με τον κίνδυνο κατάχρησης των προσωπικών δεδομένων των κατόχων λογαριασμών, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο απέρριψε τελικά την αρχική Συμφωνία. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επανήλθε με νέο βελτιωμένο σχέδιο Συμφωνίας, το οποίο περιελάμβανε αυστηρότερους ελέγχους επί των αιτημάτων της CIA για τραπεζικές πληροφορίες και ευρύτερη προστασία των δικαιωμάτων της ιδιωτικότητας των πολιτών. Το

⁸ Glaser, Verena, *Die datenschutzrechtlichen Grenzen bei der internationalen Informationshilfe durch deutsche Steuerbehörden innerhalb der Europäischen Union*, Verlag: Kovač, Hamburg, 2014, σ. 43, 45, 46

⁹ Glaser, ό.π., σ. 44, βλ. και Cockfield, Arthur J., *How Countries Should Share Tax Information*, Queen's University Legal Research Paper No. 2016-080 (Νοέμβριος 2016), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2877838>, p. 14.

¹⁰ Θεοχαροπούλου Ε., *Φορολογική Διαφάνεια και Ανταλλαγή Πληροφοριών*, ό.π., σελ. 337

¹¹ Marino, Giuseppe, *General Report “New Exchange Of Information Versus Tax Solutions Of Equivalent Effect”*, EATLP Annual Congress Istanbul, 29-31 May 2014, διαθέσιμο σε www.eatlp.org, no 6.7

¹² Θεοχαροπούλου Ε., *Φορολογική Διαφάνεια και Ανταλλαγή Πληροφοριών*, ό.π., σελ. 337, 338

σχέδιο αυτό τελικά εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις 8 Ιουλίου 2010¹³. Παρά τις ανωτέρω βελτιώσεις, το Σύμφωνο των Βρυξελλών εξακολουθεί να δημιουργεί προβληματισμό και ανησυχία σχετικά με την ιδιωτικότητα και το απόρρητο των πληροφοριών των πελατών ευρωπαϊκών πιστωτικών ιδρυμάτων, δεδομένου μάλιστα ότι δεν έχει καταστεί ακόμα σαφές εάν η CIA θα μπορεί να μεταφέρει τις τραπεζικές πληροφορίες που λαμβάνει και σε άλλες αρχές, όπως το Ομοσπονδιακό Γραφείο Ερευνών (FBI) ή το IRS.

3. Όπως θα αναλυθεί εκτενώς στην οικεία ενότητα, το άρθρο **26 της Πρότυπης Σύμβασης του ΟΟΣΑ**, βάσει του οποίου καταρτίζονται οι επιμέρους διμερείς Διεθνείς Συμβάσεις για την Αποφυγή της Διπλής Φορολογίας (εφεξής ΔΣΑΔΦ), περιέχει ειδική ρύθμιση για τη διασφάλιση της εμπιστευτικότητας της πληροφορίας στο πλαίσιο της ανταλλαγής πληροφοριών, καθιερώνει, δηλαδή, το διεθνές φορολογικό απόρρητο και ορίζει τόσο σε ποια πρόσωπα η πληροφορία μπορεί να καταστεί διαθέσιμη όσο και για ποιους σκοπούς η πληροφορία που συλλέχθηκε μπορεί να χρησιμοποιηθεί. Οι ρυθμίσεις αυτές κρίθηκαν απαραίτητες λόγω του προσωπικού χαρακτήρα των ανταλλασσόμενων πληροφοριών, αλλά και ενόψει του κινδύνου που ελλοχεύει οι ανταλλασσόμενες πληροφορίες να αποτελέσουν αντικείμενο κατάχρησης, είτε από τρίτους είτε ακόμα και από τις ίδιες τις αλλοδαπές φορολογικές αρχές, στις οποίες διαβιβάζονται.

Πρέπει να σημειώσουμε στο σημείο αυτό ότι οι κανόνες που θέτουν οι ΔΣΑΔΦ σχετικά με αυτό το ζήτημα λειτουργούν εκ των υστέρων, δηλαδή μετά τη διαβίβαση της πληροφορίας και δεσμεύουν το κράτος στο οποίο η πληροφορία διοχετεύεται¹⁴. Σε περίπτωση μη τήρησης του απορρήτου που καθιερώνουν οι διατάξεις των ΔΣΑΔΦ ο φορολογούμενος, ο οποίος υπέστη ζημία εξ αυτού του λόγου, θα έχει τη δυνατότητα να προσφύγει ενώπιον των δικαστηρίων της χώρας που δέχεται την πληροφορία και παραβίασε το φορολογικό απόρρητο και με βάση το εθνικό δικονομικό πλαίσιο της χώρας αυτής να αξιώσει αποζημίωση¹⁵. Σε όσες όμως περιπτώσεις δεν προβλέπεται αυτή η δυνατότητα δημιουργούνται ερωτήματα αναφορικά με τα δικαιώματα άμυνας και έννομης προστασίας του φορολογουμένου. Λύση στο κενό έννομης προστασίας που δημιουργείται μπορούν να δώσουν οι παραδοσιακοί μηχανισμοί του δημοσίου διεθνούς δικαίου, όπως π.χ. η διπλωματική προστασία από το κράτος κατοικίας¹⁶.

Προβληματισμό αναφορικά με το ζήτημα της διασφάλισης των δικαιωμάτων του φορολογουμένου στο πλαίσιο της ανταλλαγής πληροφοριών δημιουργεί ο αποκλεισμός, η μη

¹³ Glaser, ό.π., σ. 45

¹⁴ Θεοχαροπούλου Ε., *Φορολογική Διαφάνεια και Ανταλλαγή Πληροφοριών*, ό.π., σελ. 342

¹⁵ Θεοχαροπούλου Ε., *Φορολογική Διαφάνεια και Ανταλλαγή Πληροφοριών*, ό.π., σελ. 345

¹⁶ Θεοχαροπούλου Ε., *Φορολογική Διαφάνεια και Ανταλλαγή Πληροφοριών*, ό.π., σελ. 345

ενημέρωση και η μη συμμετοχή αυτού στη σχετική διοικητική διαδικασία που προηγείται της αυτόματης ανταλλαγής των πληροφοριών. Πολλές χώρες τείνουν να περιορίζουν τα δικαιώματα του φορολογουμένου κατά την ανταλλαγή των πληροφοριών, καθώς θεωρείται ότι η αναγνώριση αυτών των δικαιωμάτων, και μάλιστα στην ίδια έκταση που αυτά ισχύουν στο πλαίσιο των λοιπών διοικητικών διαδικασιών, θα υπονόμευε την αποτελεσματικότητα της αυτόματης ανταλλαγής και την επιτυχία στον αγώνα κατά της διεθνούς φοροδιαφυγής.

Η Επιτροπή Φορολογικών Υποθέσεων του ΟΟΣΑ έχει αναλάβει να συντάξει έκθεση για τα διαφορετικά είδη δικαιωμάτων συμμετοχής που δίνονται στους φορολογουμένους στο διεθνές περιβάλλον. Τα δικαιώματα αυτά διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες:

- Δικαιώματα ενημέρωσης/κοινοποίησης
- Δικαιώματα διαβούλευσης
- Δικαιώματα επέμβασης¹⁷

Τα ανωτέρω δικαιώματα, και ιδίως τα δικαιώματα επέμβασης, επιτρέπουν στο φορολογούμενο να γνωρίζει ακριβώς ποιες πληροφορίες είναι υπό ανταλλαγή και να αμφισβητεί τη νομιμότητα της διαδικασίας σε διοικητικό ή δικαστικό επίπεδο πριν από την αποστολή των πληροφοριών στο άλλο κράτος. Παράλληλα, ο φορολογούμενος έχει τη δυνατότητα να υπερασπισθεί τον εαυτό του και εκ των υστέρων σε περίπτωση αθέμιτης χρήσης των ανταλλασσόμενων πληροφοριών, μέσω της γενικής δυνατότητας άσκησης προσφυγής κατά των παράνομων πράξεων ή παραλείψεων των φορολογικών αρχών¹⁸.

4. Ειδικά, όμως, στο πλαίσιο της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών, όπου η πληροφορία είναι ήδη διαθέσιμη και βρίσκεται στα χέρια της φορολογικής αρχής χωρίς την προηγούμενη αποστολή εκ μέρους της σχετικού αιτήματος, τα περιθώρια διασφάλισης του δικαιώματος πληροφόρησης, ενημέρωσης και υπεράσπισης του φορολογουμένου, πριν από τη μετάδοση της πληροφορίας, *στενεύουν αφόρητα*, καθώς λόγω της ιδιαίτερης φύσεως και λειτουργίας της αυτόματης ανταλλαγής, η οποία συνίσταται στην αυτόματη και περιοδική αποστολή μαζικών πληροφοριών που αφορούν μεγάλες κατηγορίες φορολογουμένων, αλλά και της πρόθεσης των κρατών η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών να λειτουργήσει ως το νέο εργαλείο για την πάταξη της διεθνούς φοροδιαφυγής¹⁹, ο φορολογούμενος εκ των πραγμάτων δεν είναι σε θέση ούτε να λάβει

¹⁷ Θεοχαροπούλου Ε., *Φορολογική Διαφάνεια και Ανταλλαγή Πληροφοριών*, ό.π., σελ. 349

¹⁸ Θεοχαροπούλου Ε., *Φορολογική Διαφάνεια και Ανταλλαγή Πληροφοριών*, ό.π., σελ. 350

¹⁹ Η προηγούμενη ενημέρωση και η συμμετοχή του φορολογουμένου στη σχετική διοικητική διαδικασία είναι προφανές ότι θα υπονόμευε την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών και θα ματαίωνε το στόχο των κρατών αυτή να λειτουργήσει ως αποτελεσματικό εργαλείο πρόληψης και καταστολής της διεθνούς φοροδιαφυγής.

γνώση των υπό ανταλλαγή πληροφοριών, οι οποίες έχουν ήδη καταστεί αυτομάτως διαθέσιμες στη φορολογική αρχή του κράτους κατοικίας του κατά τα ειδικότερα οριζόμενα στις διεθνείς συμβάσεις, ούτε να επέμβει με οποιονδήποτε τρόπο στη σχετική διαδικασία, όπως π.χ. να αντιταχθεί ή να ασκήσει προσφυγή²⁰.

Εντούτοις, με βάση την *αρχή της όμοιας μεταχείρισης ισοδύναμων περιπτώσεων*, υποστηρίζεται ότι και σε αυτήν την περίπτωση πρέπει να ισχύσει η δυνατότητα προστασίας του φορολογουμένου. Μάλιστα, διεθνώς, στη θεωρία έχουν υποστηριχθεί δύο προσεγγίσεις²¹. Η πρώτη προτείνει να γίνονται όλες οι πληροφορίες, ακόμα και οι μαζικές, αντικείμενο διοικητικής αξιολόγησης και να εξετάζεται εάν κάποια πληροφορία που μεταδίδεται ενδέχεται να θέσει σε κίνδυνο τα δικαιώματα των φορολογουμένων. Η δεύτερη προσέγγιση προτείνει να αναγνωρισθεί στο φορολογούμενο το δικαίωμα να έχει αυτός πρόσβαση στους φακέλους πληροφοριών που διαχειρίζεται η φορολογική αρχή του κράτους του και να ασκεί προσφυγές όταν τίθεται ζήτημα παραβίασης της εμπιστευτικότητας ορισμένων ιδιαίτερα ευαίσθητων πληροφοριών.

5. Σε ότι αφορά το νομικό πλαίσιο που ισχύει στην Ελλάδα και διέπει τα δικαιώματα του φορολογουμένου κατά τη διαδικασία ανταλλαγής πληροφοριών αρκεί να σημειωθούν τα εξής. Με βάση τις ισχύουσες διατάξεις της φορολογικής νομοθεσίας της χώρας μας, και συγκεκριμένα σύμφωνα με το **άρθρο 28 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας (Ν. 4174/2013)**, ο φορολογούμενος έχει το δικαίωμα να προβάλει ενστάσεις σε σχέση με το παράνομο της χρήσης πληροφοριών ή στοιχείων, τόσο στο στάδιο προ του οριστικού προσδιορισμού του φόρου με τις έγγραφες απόψεις του, όσο και μετά τον οριστικό προσδιορισμό με την άσκηση ενδικοφανούς προσφυγής ή προσφυγής ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων²². Η Ελλάδα εντάσσεται, λοιπόν, στις χώρες που αντιμετωπίζουν την ανταλλαγή πληροφοριών ως μια αμιγή διοικητική διαδικασία, αναγνωρίζοντας δικαιώματα ενημέρωσης και προηγούμενης ακρόασης του φορολογουμένου πριν από το στάδιο της δικαστικής προσφυγής, ενώ παράλληλα δεν αποκλείεται η έγερση εκ μέρους του φορολογουμένου αγωγής αποζημιώσεως κατά παρανόμου πράξεως οργάνου του κράτους βάσει του άρθρου 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα σε περίπτωση παραβίασης της εμπιστευτικότητας της πληροφορίας που τον αφορά²³.

²⁰ Θεοχαροπούλου Ε., *Φορολογική Διαφάνεια και Ανταλλαγή Πληροφοριών*, ό.π., σελ. 351

²¹ Θεοχαροπούλου Ε., *Φορολογική Διαφάνεια και Ανταλλαγή Πληροφοριών*, ό.π., σελ. 351

²² Theocharopoulou, Eleni, *National Report Greece*, “New Exchange of Information versus Tax Solutions of Equivalent Effect”, EATLP Annual Congress Istanbul, 29-31 May 2014, διαθέσιμο σε www.eatlp.org, no. 9.2.

²³ Θεοχαροπούλου Ε., *Φορολογική Διαφάνεια και Ανταλλαγή Πληροφοριών*, ό.π., σελ. 358

β) Παραβίαση του δικαιώματος σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

Αφού εξετάστηκαν οι κίνδυνοι, οι οποίοι συνδέονται με την εμπιστευτικότητα των ανταλλασσόμενων πληροφοριών, και τα περιθώρια άμυνας που διαθέτει ο φορολογούμενος σε περίπτωση που διαπιστώσει παραβίαση του φορολογικού απορρήτου, θα παρουσιαστούν εν συντομία οι κυριότεροι προβληματισμοί σχετικά με τους κινδύνους που εγκυμονεί για τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών. Ειδικότερα, θα εξεταστεί, εάν στο πλαίσιο της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών ελλοχεύει **ο κίνδυνος παραβίασης του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή**, σύμφωνα με το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, και στην **προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα**, σύμφωνα με το ενωσιακό δίκαιο.

1. Όπως ήδη ειπώθηκε, αλλά και στη συνέχεια της παρούσας εργασίας θα καταδειχθεί εναργέστερα, η εποχή του αυστηρού τραπεζικού απορρήτου, το οποίο είχε αναπτυχθεί σε πολλές χώρες του κόσμου ως μια ακόμη πτυχή του επαγγελματικού απορρήτου με σκοπό τη διασφάλιση της ιδιωτικότητας και της ελεύθερης κίνησης κεφαλαίων, αποτελεί πλέον παρελθόν. Ακόμα και στα ευρωπαϊκά προπύργια του τραπεζικού απορρήτου, όπως η Ελβετία και η Αυστρία, το τραπεζικό απόρρητο αίρεται πλέον για το σκοπό της διεθνούς ανταλλαγής πληροφοριών²⁴, μολονότι τα πιστωτικά ιδρύματα σε αυτά τα κράτη είχαν προβάλλει σθεναρή αντίσταση στην αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, θεωρώντας ότι μια αδιάκριτη αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα. Το ερώτημα, που τίθεται λοιπόν στο σημείο αυτό, είναι *κατά πόσο η ανταλλαγή πληροφοριών και η άρση του τραπεζικού απορρήτου, που αυτή συνεπάγεται, αποτελεί επέμβαση στην ιδιωτική σφαίρα του φορολογουμένου, ασυμβίβαστη με το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής κατά το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ.*

Το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ κατοχυρώνει το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής – απόρρητης σφαίρας του ατόμου. Το ΕΔΔΑ εξετάζει, αρχικά, εάν υπάρχει επέμβαση στην άσκηση των δικαιωμάτων της ιδιωτικής σφαίρας του ατόμου και μόνο εφόσον διαπιστωθεί ότι υπάρχει τέτοια επέμβαση, εξετάζεται εν συνεχεία, εάν συντρέχει περίπτωση νόμιμου περιορισμού των εν λόγω δικαιωμάτων²⁵. Πιο συγκεκριμένα, βάσει της παραγράφου 2 του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ, νόμιμος περιορισμός στην άσκηση του δικαιώματος της ιδιωτικότητας συντρέχει εφόσον **α)** τούτος προβλέπεται από το νόμο, **β)** είναι αναγκαίος για να εξασφαλίσει συγκεκριμένη κοινωνική

²⁴ Θεοχαροπούλου Ε., *Φορολογική Διαφάνεια και Ανταλλαγή Πληροφοριών*, ό.π., σελ. 366

²⁵ Βλ. Νάσκου – Περράκη Π., *Μηχανισμοί προστασίας δικαιωμάτων του ανθρώπου. Διεθνείς πράξεις, θεωρία και πρακτική*, Εκδόσεις Θέμις – Νικ. Α. Σάκκουλας και Σια Ο.Ε., Αθήνα, 2009, σελ. 396

απαίτηση και γ) είναι αναγκαίος σε μια δημοκρατική κοινωνία (έλεγχος τήρησης της αρχής της αναλογικότητας).

Όσον αφορά στην προστασία των προσωπικών δεδομένων στο πλαίσιο του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής, παρατηρείται ότι λόγω της σημασίας της, τα κράτη υπέχουν την υποχρέωση να θεσπίσουν επαρκείς διαδικαστικές εγγυήσεις για τη χρήση και αποθήκευση των δεδομένων αυτών. Η εθνική νομοθεσία πρέπει να εγγυάται ότι τα προσωπικά δεδομένα είναι **α)** κατάλληλα, συναφή προς το θέμα, και όχι υπερβολικά σε σχέση με τους σκοπούς, για τους οποίους συλλέγονται και υφίστανται επεξεργασία, **β)** διατηρούνται με μορφή που επιτρέπει τον προσδιορισμό της ταυτότητας των προσώπων στα οποία αναφέρονται και μόνο κατά τη διάρκεια περιόδου που δεν υπερβαίνει την απαιτούμενη για την επίτευξη των σκοπών για τους οποίους έχουν συλλεγεί και **γ)** προστατεύονται αποτελεσματικά κατά τη διάρκεια της αποθήκευσής τους από κάθε κατάχρηση²⁶.

Σε πρόσφατη απόφασή του²⁷ το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (εφεξής ΕΔΔΑ) ασχολήθηκε με το ζήτημα της συμβατότητας με το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ της διαβίβασης τραπεζικών πληροφοριών από τις ελβετικές προς τις αμερικανικές φορολογικές αρχές. Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 8, καθώς στις αμερικανικές φορολογικές αρχές διαβιβάστηκαν μόνο πληροφορίες σχετικά με τον τραπεζικό λογαριασμό του προσφεύγοντος, οι οποίες είχαν αμιγώς χρηματοοικονομικό χαρακτήρα και δεν συνδέονταν με την ταυτότητα ή το πρόσωπό του προσφεύγοντος²⁸. Στην τελευταία αυτή περίπτωση και μόνο, θα έπρεπε για τη διαβίβαση των σχετικών πληροφοριών να ληφθούν αυξημένα μέτρα προστασίας. Επιπλέον, ο προσφεύγων επωφελήθηκε από μια σειρά αποτελεσματικών και κατάλληλων εγγυήσεων και δικλείδων ασφαλείας απέναντι στη διαβίβαση των πληροφοριών που τον αφορούσαν προς τις αμερικανικές φορολογικές αρχές²⁹.

²⁶ S and Marper κατά Ηνωμένου Βασιλείου, απόφαση 04.12.2008, σκ. 103

²⁷ G.S.B. κατά Ελβετίας, απόφαση 22.12.2015

²⁸ G.S.B. κατά Ελβετίας, απόφαση 22.12.2015, σκ. 93, Βλ. επίσης απόφαση ΣτΕ 2934/2017, όπου κρίθηκε ότι τα δεδομένα – πληροφορίες των τραπεζικών λογαριασμών του φορολογουμένου αφορούν σε μη ευαίσθητα και γενικότερα, μη χρίζοντα αυξημένης προστασίας προσωπικά δεδομένα, και συνεπώς το δικαίωμα προστασίας του ιδιωτικού βίου του φορολογουμένου, αναφορικά με τα εν λόγω δεδομένα, σταθμιζόμενο προς το επιτακτικό δημόσιο συμφέρον, υποχωρεί, με αποτέλεσμα να μην απαιτείται να εξαρτάται η πρόσβαση του φορολογικού ελέγχου στις εν λόγω πληροφορίες από τη στοιχειοθέτηση εύλογης υπόνοιας διάπραξης φοροδιαφυγής εκ μέρους του φορολογουμένου.

²⁹ G.S.B. κατά Ελβετίας, απόφαση 22.12.2015, σκ. 96

Ενόψει των ανωτέρω κρίσεων του ΕΔΔΑ, υποστηρίζεται ορθά από την θεωρία³⁰ ότι στο πλαίσιο του φορολογικού δικαίου η έννοια της ιδιωτικότητας δεν είναι τόσο ευρεία όσο στο ποινικό και στο συνταγματικό δίκαιο, και ότι ειδικά στο πλαίσιο της σύγχρονης αυτόματης ανταλλαγής φορολογικών πληροφοριών, το σχετικό δικαίωμα στην ιδιωτικότητα περιορίζεται στην παροχή προς τον φορολογούμενο μόνο ορισμένων διαδικαστικών εγγυήσεων και στην καθιέρωση ορισμένων δικλείδων ασφαλείας απέναντι στην αδιάκριτη ανταλλαγή πληροφοριών.

Οι διαδικαστικές εγγυήσεις, που πρέπει να υφίστανται κατά την αυτόματη ανταλλαγή φορολογικών πληροφοριών, η απουσία των οποίων ενδεχομένως στοιχειοθετεί παραβίαση του ουσιαστικού δικαιώματος στην ιδιωτικότητα, είναι οι εξής: **α)** το δικαίωμα του φορολογούμενου να ενημερωθεί για την ανταλλαγή των πληροφοριών, **β)** το δικαίωμα συμμετοχής του στις σχετικές διαδικασίες έρευνας για τον εντοπισμό αυτών των πληροφοριών και **γ)** το δικαίωμα του να αμφισβητήσει ενώπιον των αρμόδιων δικαστικών ή διοικητικών αρχών, ασκώντας κατάλληλα και αποτελεσματικά ένδικα μέσα και βοηθήματα, την απόφαση της φορολογικής διοίκησης να διαβιβάσει τις πληροφορίες που τον αφορούν στο ξένο κράτος. Εξάλλου, η αντιμετώπιση της ανταλλαγής πληροφοριών ως μια απλή συλλογή γεγονότων και συνακόλουθα η μη αναγνώριση στο φορολογούμενο των ανωτέρω διαδικαστικών δικαιωμάτων και ιδίως του δικαιώματος της προηγούμενης ακρόασης μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά παραβίαση του συνταγματικώς κατοχυρωμένου δικαιώματος για παροχή αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας³¹ (βλ. και άρθρο 20 του ελληνικού Συντάγματος και άρθρο 6 της ΕΣΔΑ). Επομένως, εφόσον, κατά τα ανωτέρω λεχθέντα, το κράτος εξασφαλίζει στον φορολογούμενο ορισμένα ελάχιστα διαδικαστικά δικαιώματα συμμετοχής και ενημέρωσης κατά την ανταλλαγή πληροφοριών που τον αφορούν με ξένα κράτη, δεν τίθεται καταρχήν ζήτημα παραβίασης της ιδιωτικότητας ή του δικαιώματος αποτελεσματικής έννομης προστασίας.

Ακολουθώντας τη συλλογιστική αυτή, το ΕΔΔΑ έκρινε³² ότι καταρχήν η άρση του τραπεζικού απορρήτου και η δυνατότητα του κράτους να έχει πρόσβαση σε τραπεζικές πληροφορίες των πολιτών του αποτελεί επέμβαση στην ιδιωτική σφαίρα, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 8 παρ. 1 της

³⁰ Avi-Yonah, Reuven S. / Mazzoni, Gianluca, *Taxation and Human Rights: A Delicate Balance*, U of Michigan Public Law Research Paper No. 520 (Σεπτέμβριος 2016), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2834883> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2834883>.

³¹ Xavier Oberson, *International Exchange of Information in tax matters, towards global transparency*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, Northampton, 2015, p. 238-242: “... *absent rights of defense in the requested State, based for instance on the fact gathering doctrine, the taxpayer will in our view not enjoy an effective right of protection*”.

³² Μ.Ν. και λοιποί κατά San Marino, απόφαση 7.7.2015, Brito Ferrinho Bexiga Villa – Nova κατά Πορτογαλίας, απόφαση 1.12.2015

ΕΣΔΑ. Ωστόσο, η επέμβαση αυτή, καθώς προβλέπεται από το νόμο και αποτελεί μέτρο με το οποίο επιδιώκονται ποικίλοι νόμιμοι σκοποί, όπως η πρόληψη του οικονομικού εγκλήματος, εφόσον συνοδεύεται από τις απαραίτητες διαδικαστικές εγγυήσεις, οι οποίες εξασφαλίζουν στο φορολογούμενο αποτελεσματικό έλεγχο και συμμετοχή επί της σχετικής διαδικασίας, αποτελεί αναγκαίο και θεμιτό περιορισμό του δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής σε μια δημοκρατική κοινωνία, σύμφωνα με το άρθρο 8 παρ. 2 της ΕΣΔΑ. Στην συγκεκριμένη περίπτωση που ήχθη ενώπιον του ΕΔΔΑ³³ κρίθηκε, τελικά, ότι υπήρξε παραβίαση του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή, καθώς το Σαν Μαρίνο δεν παρείχε στους προσφεύγοντες αποτελεσματικές διαδικαστικές εγγυήσεις για την προστασία του δικαιώματος της ιδιωτικότητας και επαρκή δικαστικό έλεγχο κατά το στάδιο που προηγήθηκε της ανταλλαγής πληροφοριών με τις Ιταλικές αρχές και κατά συνέπεια, δεν υφίσταντο μια σχέση δίκαιης ισορροπίας ανάμεσα στους σκοπούς δημοσίου συμφέροντος, τους οποίους εξυπηρετεί η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών, και του δικαιώματος των προσφευγόντων για προστασία της ιδιωτικής ζωής τους.

Τα ανωτέρω, και ειδικότερα η απουσία μιας σχέσης δίκαιης ισορροπίας ανάμεσα στους σκοπούς δημοσίου συμφέροντος, τους οποίους εξυπηρετεί η ανταλλαγή πληροφοριών (καταπολέμηση της διεθνούς φοροδιαφυγής και του οικονομικού εγκλήματος), και του δικαιώματος των φορολογουμένων για προστασία της ιδιωτικής τους ζωής, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ισχύουν και στο πλαίσιο της σύγχρονης αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών υπό το καθεστώς του Αμερικανικού Προτύπου της FATCA και του Μοντέλου του ΟΟΣΑ (CRS), όπου, όπως θα αναλυθεί εκτενώς και στα οικεία κεφάλαια, οι υποχρεώσεις αναφοράς των πιστωτικών ιδρυμάτων είναι ιδιαίτερα εκτεταμένες, καταλαμβάνοντας τα στοιχεία των τραπεζικών λογαριασμών αδιακρίτως όλων των πελατών τους, ακόμα και εκείνων για τους οποίους δεν υπάρχουν ενδείξεις που να υποδηλώνουν άμεσα ή έστω έμμεσα την εμπλοκή τους σε φαινόμενα φοροδιαφυγής ή φοροαποφυγής³⁴. Τέλος, είναι χαρακτηριστικό ότι κανένα από τα δύο συστήματα αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών δεν περιέχει ρυθμίσεις σχετικά με τα δικαιώματα των φορολογουμένων, και ιδίως με το δικαίωμα τους να ενημερώνονται για την ανταλλαγή πληροφοριών που διενεργείται ή πρόκειται να διενεργηθεί, προκειμένου να μπορέσουν να αμφισβητήσουν τη νομιμότητα του σχετικού μέτρου.

2. Ένα ακόμη ζήτημα το οποίο τίθεται, ειδικά σε σχέση με την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, είναι εάν αυτή συμβαδίζει με τις ενωσιακής προελεύσεως διατάξεις περί

³³ Μ.Ν. και λοιποί κατά San Marino, απόφαση 7.7.2015, σκ. 83-85

³⁴ Avi-Yonah, Reuven S. / Mazzoni, Gianluca, ό.π.

προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα³⁵. Πράγματι, οι φορολογικές πληροφορίες αποτελούν μια ιδιαίτερα σημαντική κατηγορία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, και η πρόσβαση σε τέτοιου είδους πληροφορίες μπορεί να αποκαλύψει σημαντικά στοιχεία για την ταυτότητα και τη ζωή ενός προσώπου (οικογενειακή κατάσταση, κατάσταση υγείας κλπ.)³⁶. Μάλιστα, οι φόβοι που εκφράζονται, σε διεθνές επίπεδο, σχετικά με την ενδεχόμενη παραβίαση του διατάξεων περί προστασίας των προσωπικών δεδομένων αποτελούν έναν από τους κυριότερους παράγοντες που καθυστερούν τις μεταρρυθμίσεις στο πεδίο της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών και αποτρέπουν πολλά κράτη από την υιοθέτηση των σχετικών διεθνών συμβάσεων.

Σύμφωνα με τις διατάξεις της **Οδηγίας 95/46 ΕΚ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 1995 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών, η οποία αντικαταστάθηκε από τον **Γενικό Κανονισμό για την Προστασία Δεδομένων 2016/679**³⁷, τα προσωπικά δεδομένα **α)** υποβάλλονται σε σύννομη και θεμιτή επεξεργασία με διαφανή τρόπο σε σχέση με το υποκείμενο των δεδομένων («νομιμότητα, αντικειμενικότητα και διαφάνεια»), **β)** συλλέγονται για καθορισμένους, ρητούς και νόμιμους σκοπούς και δεν υποβάλλονται σε περαιτέρω επεξεργασία κατά τρόπο ασύμβατο προς τους σκοπούς αυτούς («περιορισμός του σκοπού»), **γ)** είναι κατάλληλα, συναφή και περιορίζονται στο αναγκαίο για τους σκοπούς για τους οποίους υποβάλλονται σε επεξεργασία («ελαχιστοποίηση των δεδομένων»), **δ)** είναι ακριβή και, όταν είναι αναγκαίο, επικαιροποιούνται, **ε)** διατηρούνται υπό μορφή που επιτρέπει την ταυτοποίηση των υποκειμένων των δεδομένων μόνο για το διάστημα που απαιτείται για τους σκοπούς της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα («περιορισμός της περιόδου αποθήκευσης»), **στ)** υποβάλλονται σε επεξεργασία κατά τρόπο που εγγυάται την ενδεδειγμένη ασφάλεια των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, μεταξύ άλλων την προστασία τους από μη εξουσιοδοτημένη ή παράνομη επεξεργασία και τυχαία απώλεια, καταστροφή ή φθορά, με τη χρησιμοποίηση κατάλληλων τεχνικών ή οργανωτικών μέτρων

³⁵ Βλ. όμως και πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο σχετικά με την προστασία των προσωπικών δεδομένων, άρθρο 16 της ΣΛΕΕ και άρθρο 8 του ΧΘΔΕΕ.

³⁶ Cockfield, ό.π., p. 13

³⁷ Ο Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών θα αρχίζει να εφαρμόζεται στις 25-5-2018. Ο εν λόγω Κανονισμός δεν παρουσιάζει ουσιώδεις αποκλίσεις σε σχέση με το ισχύον νομικό πλαίσιο, όπως αυτό είχε διαμορφωθεί βάσει της Οδηγίας 95/46/ΕΚ και του Νόμου Ν.2472/1997 που την ενσωμάτωσε στην ελληνική έννομη τάξη.

(«ακεραιότητα και εμπιστευτικότητα»)³⁸. Επίσης, προβλέπεται ότι η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα είναι σύννομη μόνο και εφόσον το υποκείμενο των δεδομένων έχει συναινέσει στην επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα του για έναν ή περισσότερους συγκεκριμένους σκοπούς. Τέλος, ο Κανονισμός παρέχει στο υποκείμενο των δεδομένων πρόσθετα δικαιώματα πληροφόρησης και ενημέρωσης, ενώ προβλέπει τη δυνατότητα εθνικών περιορισμών της εμβέλειας των κανόνων περί προστασίας των προσωπικών δεδομένων, για την εξυπηρέτηση των οικονομικών συμφερόντων του κράτους στο πεδίο της φορολογίας, εφόσον ένας τέτοιος περιορισμός σέβεται την ουσία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών και την αρχή της αναλογικότητας, ήτοι συνιστά αναγκαίο και αναλογικό μέτρο σε μια δημοκρατική κοινωνία για τη διασφάλιση του εν λόγω σκοπού.

Οι ανωτέρω κανόνες δημιουργούν ένα αυστηρό πλαίσιο προστασίας των προσώπων από την συλλογή και επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων τους. Το σύστημα αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών που καθιερώνει τόσο η Αμερικανική FATCA όσο και το CRS δύσκολα φαίνεται να συμβιβάζεται, ωστόσο, με τις ανωτέρω διατάξεις και τα κριτήρια που αυτές θέτουν προκειμένου να θεωρηθεί σύννομη η συλλογή και επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα³⁹. Πράγματι, η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών που διενεργείται υπό το καθεστώς αυτών των δύο κανονιστικών πλαισίων, πέραν του ότι, όπως ήδη ειπώθηκε, δεν χορηγεί στους φορολογουμένους ελάχιστα διαδικαστικά δικαιώματα συμμετοχής και ενημέρωσης, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι εκ πρώτης όψεως παραβιάζει την **αρχή της αναλογικότητας** και υπερβαίνει το αναγκαίο μέτρο για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής, καθώς η **μαζική** διαβίβαση πληροφοριών για ευρύτατες κατηγορίες προσώπων, για τις οποίες δεν είναι απαραίτητο να υφίστανται βάσιμες υπόνοιες τέλεσης φοροδιαφυγής⁴⁰, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως το λιγότερο επαχθές μέτρο για την επίτευξη αυτού του σκοπού.

Χαρακτηριστική στο σημείο αυτό είναι η **Γνωμοδότηση του Ευρωπαϊκού Επόπτη Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων**, με την οποία κρίθηκαν ελλιπείς από απόψεως προστασίας των προσωπικών δεδομένων των φορολογουμένων οι διατάξεις που περιέχονται στο άρθρο 6 της Συμφωνίας ΕΕ και Ελβετίας σχετικά με την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών σε φορολογικά θέματα. Η εν λόγω Συμφωνία, στην οποία θα επανέλθουμε σε επόμενο κεφάλαιο, υπογράφηκε

³⁸ Βλ. άρθρο 5 του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679

³⁹ Βλ. σχετικά αποφάσεις ΔΕΕ Digital Rights Ireland (joined cases C-293/12 and C-594/12), Smaranda Bara (Case C-201/14)

⁴⁰ Kubaille, Heiko / Suter, Roland, *Der Steuer- und Investitionsstandort Schweiz*, 3. Auflage, NWB Verlag, Herne, 2015, s. 422

στις 27-5-2015, προκειμένου να καταστεί δυνατή σε διμερές επίπεδο η ανταλλαγή πληροφοριών κατά το Πρότυπο του ΟΟΣΑ (CRS).

Συγκεκριμένα, ο Ευρωπαίος Επόπτης με τη γνωμοδότησή του συνέστησε ότι η ανταλλαγή πληροφοριών πρέπει να λαμβάνει χώρα μόνο σε συνάρτηση με πραγματικό κίνδυνο φοροδιαφυγής και ότι από την υποχρέωση αναφοράς πρέπει να εξαιρούνται οι τραπεζικοί λογαριασμοί χαμηλού κινδύνου (low risk accounts). Επίσης, τόνισε ότι η χρήση των δεδομένων πρέπει να περιορίζεται μόνο σε ένα στόχο και να αποτρέπεται η χρήση τους για άλλους σκοπούς, ενώ παράλληλα θα πρέπει να υπάρξει πρόνοια ενημέρωσης των υπό εξέταση προσώπων, να προσδιοριστούν ρητά πρότυπα ασφαλείας και προστασίας δεδομένων για τις δημόσιες και ιδιωτικές αρχές που θα συλλέγουν και ανταλλάσσουν δεδομένα και τέλος να προβλεφθεί ρητή περίοδος διατήρησης των φορολογικών πληροφοριών με υποχρέωση διαγραφής τους μετά την ολοκλήρωση της επεξεργασίας.

Οι ανωτέρω προτάσεις που απευθύνει ο Ευρωπαίος Επόπτης προς τον Ευρωπαϊκό Νομοθέτη για τη βελτίωση του επιπέδου προστασίας των προσωπικών δεδομένων στο πλαίσιο εφαρμογής της ανωτέρω Συμφωνίας παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς μπορούν να τύχουν εφαρμογής και στο πλαίσιο μελλοντικών διμερών συμφωνιών που θα καταρτιστούν με άλλες χώρες για τον ίδιο σκοπό. Όπως ήδη και εμείς επισημάναμε προηγουμένως, η διασφάλιση της αρχής της αναλογικότητας κατά τη διαδικασία συλλογής και επεξεργασίας των φορολογικών πληροφοριών μέσω της καθιέρωσης υποχρέωσης αναφοράς μόνο στις περιπτώσεις, όπου υπάρχουν ενδείξεις φοροδιαφυγής, αποτελεί το κλειδί για την αποτελεσματική και πραγματική προστασία των προσωπικών δεδομένων στο πλαίσιο των συμβάσεων για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών.

Από τις αναλύσεις που προηγήθηκαν στην παρούσα ενότητα αυτής της εργασίας προκύπτει η μεγάλη σημασία που σήμερα, σε μια εποχή παγκοσμιοποίησης των οικονομικών συναλλαγών και ελεύθερης κίνησης κεφαλαίων χωρίς αυστηρό κανονιστικό πλαίσιο, διαδραματίζει η φορολογική συνεργασία μεταξύ των κρατών υπό την ειδικότερη μορφή της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών με στόχο την καταπολέμηση της υπεράκτιας φοροδιαφυγής και την ενίσχυση της φορολογικής διαφάνειας. Επίσης, κατέστη σαφές ότι η διακρατική ανταλλαγή πληροφοριών δεν έχει μόνο θετικές πτυχές, αλλά εγκυμονεί και κινδύνους για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ελευθερίες των φορολογουμένων. Κατά τη γνώμη μου, σήμερα, το ζητούμενο για τα κράτη της διεθνούς κοινότητας θα πρέπει να είναι όχι η άκριτη ανταλλαγή πληροφοριών σε αυτοματοποιημένη βάση και το με οποιοδήποτε κόστος για το κράτος δικαίου και τα ανθρώπινα δικαιώματα κυνήγι κατά της φοροδιαφυγής, αλλά η ανεύρεση της χρυσής τομής, ήτοι η επίτευξη

μιας σχέσης δίκαιης ισορροπίας ανάμεσα στο δημοσίου συμφέροντος σκοπό που εξυπηρετεί η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών και στην αποτελεσματική προστασία των ατομικών δικαιωμάτων, κυρίως δε του δικαιώματος στην πληροφοριακή αυτοδιάθεση, στην προστασία των προσωπικών δεδομένων και σε δικαστική προστασία και ακρόαση κατά την ανταλλαγή των φορολογικών πληροφοριών⁴¹.

Μέχρι στιγμής φαίνεται να γίνεται αποδεκτό θεωρητικά (έμμεσα και νομολογιακά) ⁴² ότι η σύγχρονη αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών υπακούει πλήρως στην αρχή της αναλογικότητας και η όποια τυχόν βλάβη ή έστω διακινδύνευση των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών των φορολογουμένων στο πλαίσιο αυτής αντισταθμίζεται από τον επιτακτικό σκοπό δημοσίου συμφέροντος που εξυπηρετείται και ο οποίος συνίσταται στην αποτελεσματική διερεύνηση και καταστολή της φοροδιαφυγής και κατ' επέκταση στην αντιμετώπιση της δημοσιονομικής και παγκόσμιας οικονομικής κρίσης.

Ενότητα Γ' : Πώς φτάσαμε στην αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών;

Επισκόπηση των διεθνών εξελίξεων

Η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών δεν είναι ένα καινούργιο θέμα, αν και, όπως θα καταδειχθεί στη συνέχεια, το διεθνές ενδιαφέρον για αυτή τη μορφή διεθνούς φορολογικής συνεργασίας αναζωπυρώθηκε τα τελευταία χρόνια και κυρίως από το **2010** και μετά, οπότε και τροποποιήθηκε η Πολυμερής Συμφωνία για την Αμοιβαία Διοικητική Συνδρομή σε Φορολογικά Θέματα του ΟΟΣΑ. Καταλύτη, φυσικά, των διεθνών εξελίξεων και διεργασιών στον τομέα της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών αποτέλεσε η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008.

Πράγματι, στις αρχές του 21^{ου} αιώνα οι δυνατότητες φορολογικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών ήταν πολύ περιορισμένες και περιλάμβαναν κυρίως την ανταλλαγή πληροφοριών κατόπιν

⁴¹ Glaser, ό.π., σ. 51

⁴² Βλ. αναλυτικά Θεοχαροπούλου Ε., *Φορολογική Διαφάνεια και Ανταλλαγή Πληροφοριών*, ό.π., σελ.405 επ. και ιδίως 417. Βλ. επίσης ό.π. απόφαση ΣτΕ 2934/2017, όπου για άλλη περίπτωση διατυπώνεται παρεμπιπτόντως η σκέψη περί της αναλογικότητας του μέτρου της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό της αποτελεσματικής επιβολής της φορολογικής νομοθεσίας και της αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής.

αιτήσεως⁴³ στο πλαίσιο των διμερών συμβάσεων για την αποφυγή της διπλής φορολογίας. Παρά το γεγονός ότι ήδη από πολύ νωρίς είχε γίνει αντιληπτός ο κίνδυνος που εγκυμονεί για τη δημοσιονομική ευστάθεια και τη φορολογική βάση των κρατών η φοροδιαφυγή – φοροαποφυγή, η οποία συντελείται μέσω υπεράκτιων τραπεζικών λογαριασμών, οι συνθήκες δεν ήταν ακόμη ώριμες για την καθιέρωση της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών ως πρότυπο διεθνούς φορολογικής συνεργασίας, με αποτέλεσμα μέχρι και το 2005 να έχει σημειωθεί πολύ μικρή πρόοδος αναφορικά με την ενίσχυση της διεθνούς φορολογικής διαφάνειας μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αφουγκραζόμενη τους κινδύνους αυτούς, ήδη από το **2003**, ανέλαβε σημαντικές πρωτοβουλίες για την ενίσχυση της διακρατικής φορολογικής συνεργασίας και της ανταλλαγής πληροφοριών με τη θέσπιση της Οδηγίας 2003/48/ΕΕ περί φορολογίας των καταθέσεων φυσικών προσώπων, η οποία καθιέρωνε την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών σε ενωσιακό επίπεδο. Εκτός, όμως, από τις πρωτοβουλίες της ΕΕ στο επίπεδο αυτό, για τις οποίες θα ακολουθήσει και μια σύντομη αναφορά σε επόμενο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, ιδιαίτερα σημαντικές και καθοριστικές για τη μετάβαση σε μια νέα εποχή για το διεθνές φορολογικό δίκαιο, όπου η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών θα αποτελεί πλέον ένα κοινώς αποδεκτό πρότυπο διεθνούς φορολογικής συνεργασίας και συμμόρφωσης, υπήρξαν οι ενέργειες του ΟΟΣΑ.

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμη μια σύντομη αναφορά στις πρωτοβουλίες, τις οποίες τα τελευταία χρόνια ανέλαβε σε παγκόσμιο επίπεδο ο ΟΟΣΑ και οι οποίες υπήρξαν καθοριστικής σημασίας για τη μελλοντική εξέλιξη και προοπτική της διεθνούς προσπάθειας αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής-φοροαποφυγής, αλλά και ενδεικτικές της μεγάλης σημασίας, την οποία ο Οργανισμός αποδίδει στην καταπολέμηση των εν λόγω φαινομένων μέσω της ενίσχυσης της φορολογικής διαφάνειας με τη δημιουργία ενός αποτελεσματικού συστήματος ανταλλαγής, και δη αυτόματης, πληροφοριών. Πριν από το σύστημα αυτό, όπως ήδη ειπώθηκε, τα κράτη μοιράζονταν πληροφορίες, κατά κανόνα, κατόπιν αιτήματος, σύστημα το οποίο θεωρείται πλέον μη αποτελεσματικό, ενώ το νέο σύστημα φιλοδοξεί να καθιερώσει σε παγκόσμιο – πολυμερές επίπεδο ένα νέο διεθνές πρότυπο για την ανταλλαγή πληροφοριών στο πλαίσιο του οποίου οι πληροφορίες θα μεταφέρονται αυτόματα και συστηματικά, σε ετήσια βάση. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, την οποία καθιερώνουν οι πολυμερείς συμβάσεις και η οποία αποσκοπεί στην διακρατική και αυτοματοποιημένη διαβίβαση πληροφοριών φορολογικού ενδιαφέροντος με ηλεκτρονικά μέσα, θεωρείται αποτελεσματικότερο εργαλείο για

⁴³ Grinberg, Itai, *Beyond FATCA: An Evolutionary Moment for the International Tax System* (Ιανουάριος 2012), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1996752> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1996752> , p. 12

την ενίσχυση της φορολογικής διαφάνειας και την περιστολή της διεθνούς φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής.

Αναλυτικότερα, τα βήματα προς την κατεύθυνση της καθιέρωσης ενός παγκόσμιου προτύπου αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών, υπήρξαν τα εξής:

Τον Απρίλιο του 2013 οι Υπουργοί Οικονομικών της Γαλλίας, της Γερμανίας, Ιταλίας, Ισπανίας και Ην. Βασιλείου εξέφρασαν τη βούλησή τους για αμοιβαία ανταλλαγή φορολογικών πληροφοριών στο πρότυπο της αμερικανικής νομοθεσίας της FATCA (Foreign Account Tax Compliance Act). Είχε προηγηθεί ένα χρόνο νωρίτερα η επίτευξη συμφωνίας μεταξύ των ανωτέρω πέντε Ευρωπαϊκών κρατών και των ΗΠΑ για την αμοιβαία ανταλλαγή πληροφοριών στο πλαίσιο σχετικών διακυβερνητικών συμφωνιών μεταξύ των ΗΠΑ και καθεμίας από τις πέντε αυτές χώρες.

Τον Ιούνιο του 2013 οι ηγέτες της Ομάδας των G20 δεσμεύτηκαν να καθιερώσουν την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών ως το νέο διεθνές κοινό πρότυπο, ενώ στη Σύνοδό τους το Σεπτέμβριο της ίδιας χρονιάς με Δήλωση, που εξέδωσαν, χαιρέτισαν την πρόταση του ΟΟΣΑ για τη δημιουργία ενός παγκόσμιου μοντέλου για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών σε πολυμερές και διμερές επίπεδο, κάλεσαν τα κράτη να προσχωρήσουν στη Πολυμερή Σύμβαση για την Αμοιβαία Διοικητική Συνδρομή σε Φορολογικά Θέματα και ενθάρρυναν τον ΟΟΣΑ να παρουσιάσει το νέο κοινό διεθνές πρότυπο για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών μέχρι το Φεβρουάριο του 2014.

Πράγματι, τον Φεβρουάριο του 2014 ο ΟΟΣΑ κοινοποίησε τα κύρια στοιχεία του Παγκόσμιου Προτύπου για την αυτόματη ανταλλαγή χρηματοπιστωτικών πληροφοριών σε φορολογικά θέματα, ήτοι την Πρότυπη Συμφωνία Αρμοδίων Αρχών (Competent Authorities Agreement) και το Κοινό Πρότυπο Αναφοράς για την Αυτόματη Ανταλλαγή Χρηματοπιστωτικών Πληροφοριών σε Φορολογικά Ζητήματα (Common Reporting Standard for Automatic Exchange of Financial Account Information in Tax Matters), τα οποία στη συνέχεια εγκρίθηκαν από τους Υπουργούς Οικονομικών και τους Διοικητές των Κεντρικών Τραπεζών της Ομάδας των G20. Το πλήρες παγκόσμιο πρότυπο κοινοποιήθηκε από το Συμβούλιο του ΟΟΣΑ τον Ιούλιο του 2014. Τέλος, η δέσμη μέτρων για το παγκόσμιο πρότυπο εγκρίθηκε στο σύνολό της τον Σεπτέμβριο του 2014 από τους Υπουργούς Οικονομικών και τους Διοικητές των Κεντρικών Τραπεζών της Ομάδας των G20, στη συνάντησή τους στο Cairns της Αυστραλίας.

Έτσι, πλέον, τον Αύγουστο του 2017, 96 κράτη (μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα) έχουν υπογράψει τη Συμφωνία Αρμοδίων Αρχών για την Αυτόματη Ανταλλαγή Χρηματοπιστωτικών

Πληροφοριών σε Φορολογικά Ζητήματα⁴⁴, η οποία βασίζεται σε ένα Κοινό Πρότυπο Αναφοράς και έχει ως νομική βάση το άρθ. 6 της Σύμβασης Αμοιβαίας Διοικητικής Συνδρομής σε Φορολογικά Θέματα του Συμβουλίου της Ευρώπης και του ΟΟΣΑ, με τις πρώτες ανταλλαγές να έχουν προγραμματιστεί για το Σεπτέμβριο του 2017. Η ανωτέρω Συμφωνία, που η ιδέα της βασίζεται στον αμερικανικό νόμο FATCA, περιλαμβάνει τις λεπτομέρειες για το ποιες πληροφορίες πρέπει να ανταλλάγουν, όπως αυτές έχουν καθοριστεί στο Κοινό Πρότυπο Αναφοράς. Τα κράτη που την υπογράφουν, συμφωνούν να μοιράζονται μεταξύ τους, αυτομάτως, πληροφορίες που αφορούν περιουσιακά στοιχεία και εισοδήματα των κατοίκων τους – με τη βοήθεια/παρεμβολή των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων – σύμφωνα με το Κοινό Πρότυπο.

Τα ανωτέρω ορόσημα υποδηλώνουν τη σχετικά μικρή ιστορική διαδρομή, που έχει διανύσει μέχρι σήμερα η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών. Στο πλαίσιο αυτής της διαδρομής η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών ξεκίνησε αρχικά ως ένα πρότυπο διεθνούς φορολογικής συνεργασίας, το οποίο απλώς ερχόταν να συμπληρώσει την παραδοσιακή ανταλλαγή πληροφοριών κατόπιν αιτήσεως. Σταδιακά, όμως, κατέστη σαφές, και πλέον αποτελεί κοινή πεποίθηση μεταξύ των κρατών, ότι η νέα αυτή μορφή διεθνούς φορολογικής συνεργασίας δύναται να αποτελέσει ένα πολύ ισχυρό και αποτελεσματικό εργαλείο στον αγώνα των κρατών κατά της υπεράκτιας φοροδιαφυγής, το οποίο μπορεί να αντικαταστήσει εξ ολοκλήρου την παραδοσιακή και αναποτελεσματική ανταλλαγή πληροφοριών κατόπιν αιτήσεως. Η πρόσφατη υιοθέτηση από τη μεγάλη πλειοψηφία των χωρών του κόσμου της Συμφωνίας Αρμοδίων Αρχών για την Αυτόματη Ανταλλαγή Χρηματοπιστωτικών Πληροφοριών σε Φορολογικά Ζητήματα και του Κοινού Προτύπου Αναφοράς υποδηλώνει, κατά τη γνώμη μου, την ευρύτατη συναίνεση των κρατών στην καθιέρωση ενός σύγχρονου και πιο αποτελεσματικού μοντέλου ανταλλαγής πληροφοριών και την ανάδειξη της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών σε κύριο, βασικό και όχι απλώς συμπληρωματικό μηχανισμό φορολογικής διακρατικής συνεργασίας.

⁴⁴ Περισσότερα από 100 έχουν δεσμευτεί να προχωρήσουν σε ανταλλαγή πληροφοριών σύμφωνα με το νέο Κοινό Πρότυπο Αναφοράς. Τελευταία ενημέρωση: 10.11.2017

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

Η νομική βάση για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών

1. Όπως ήδη έχει ειπωθεί, αντικείμενο της παρούσας εργασίας αποτελούν οι διεθνείς συμβάσεις που έχουν καταρτιστεί σε πολυμερές και διμερές επίπεδο μεταξύ των κρατών και αφορούν στην αυτόματη ανταλλαγή χρηματοοικονομικών πληροφοριών για φορολογικούς σκοπούς. Στα επόμενα κεφάλαια, όπου θα παρουσιαστούν οι νομικές βάσεις για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών στον τομέα της φορολογίας και ιδίως της άμεσης φορολογίας (εισοδήματος από αποταμιεύσεις), θα δοθεί έμφαση στις διεθνείς συμβάσεις που έχουν καταρτιστεί είτε σε διμερές επίπεδο, είτε στο πλαίσιο διεθνών οργανισμών παγκόσμιας εμβέλειας (ΟΟΣΑ), είτε τέλος υπό την αιγίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης μεταξύ κρατών μελών της ΕΕ και τρίτων κρατών και αφορούν στην αυτόματη ανταλλαγή φορολογικών πληροφοριών. Αντιθέτως, η έρευνα δεν θα επεκταθεί στις πρωτοβουλίες που έχει αναλάβει η Ευρωπαϊκή Ένωση στο εσωτερικό της για την καθιέρωση σχετικών κανόνων με σκοπό την ενίσχυση της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των μελών της και οι οποίες συνίστανται στην υιοθέτηση πλούσιου παράγωγου δικαίου (Κανονισμοί, Οδηγίες). Τέλος, δεν θα υπεισέλθουμε στην εξέταση των κανόνων της εθνικής φορολογικής νομοθεσίας οι οποίες προβλέπουν ανταλλαγή πληροφοριών για φορολογικούς σκοπούς (βλ. άρθρο 15 παρ. 4 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας), οι οποίες έχουν αμιγώς εσωτερική διάσταση και συνέπειες.

Υπάρχουν πολλές διαφορετικές νομικές βάσεις για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών στον τομέα της φορολογίας. Γενικά, θα μπορούσε να λεχθεί ότι νομική βάση για την αυτόματη ανταλλαγή φορολογικών πληροφοριών μπορεί να αποτελέσουν:

- Πρώτον, οι διατάξεις για την ανταλλαγή πληροφοριών στις Διμερείς Συμβάσεις για την Αποφυγή της Διπλής Φορολογίας, οι οποίες βασίζονται στο άρθρο 26 της Πρότυπης Σύμβασης του ΟΟΣΑ και της Πρότυπης Σύμβασης του ΟΗΕ.
- Δεύτερον, το άρθρο 6 της Πολυμερούς Σύμβασης για την Αμοιβαία Διοικητική Συνδρομή σε Φορολογικά Θέματα.
- Τρίτον, οι διατάξεις που προβλέπουν ανταλλαγή πληροφοριών σε αυτόματη βάση και περιέχονται στις διμερείς συμβάσεις διοικητικής συνδρομής, οι οποίες ενδεχομένως έχουν συναφθεί μεταξύ των κρατών,
- Τέταρτον, οι διατάξεις των διμερών συμβάσεων ανταλλαγής πληροφοριών, οι οποίες καταρτίζονται καθ' υπόδειξη του Μοντέλου του ΟΟΣΑ για την ανταλλαγή πληροφοριών σε Φορολογικά Θέματα ή των Μοντέλων Διακυβερνητικών Συμφωνιών Τύπου FATCA, και

- Τέλος, για τα κράτη μέλη της ΕΕ, το εθνικό δίκαιο δια του οποίου ενσωματώνονται στην εσωτερική έννομη τάξη οι Ενωσιακές Οδηγίες για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών.

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι τα τελευταία χρόνια το τοπίο στο πεδίο της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών μεταβλήθηκε ραγδαία και οι νομικές βάσεις στην οποία αυτή (αυτόματη ανταλλαγή) μπορεί πλέον να στηριχθεί ποικίλουν.

2. Πιο συγκεκριμένα, σε ευρωπαϊκό επίπεδο με την **Οδηγία 2003/48/ΕΕ** περί φορολογίας καταθέσεων φυσικών προσώπων, η οποία τροποποιήθηκε με την **Οδηγία 2014/48/ΕΕ**, καθιερώθηκε για πρώτη φορά μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών για φορολογικούς σκοπούς. Η Οδηγία του 2003 υποχρέωνε τα κράτη να επιλέξουν είτε το σύστημα της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών σχετικά με τόκους αποταμιεύσεων είτε το σύστημα της ανώνυμης παρακράτησης στην πηγή του εισοδήματος. Εάν το κράτος επέλεγε το σύστημα της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ήταν υποχρεωμένα να παράσχουν στο κράτος της έδρας τους ορισμένες πληροφορίες αναφορικά με τους πελάτες τους, οι οποίοι ήταν κάτοικοι άλλου κράτους μέλους. Οι πληροφορίες αυτές διαβιβάζονταν, εν συνεχεία, από το κράτος της έδρας του ιδρύματος στο κράτος κατοικίας του δικαιούχου. Για τρεις χώρες (Αυστρία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο) προβλέφθηκε μεταβατική περίοδος χάριτος⁴⁵, κατά τη διάρκεια της οποίας αυτές δεν ήταν υποχρεωμένες να προβαίνουν σε αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, αλλά ήταν υποχρεωμένες να παρακρατούν φόρο στην πηγή του εισοδήματος⁴⁶, εξασφαλίζοντας έτσι την ανωνυμία των πελατών των πιστωτικών ιδρυμάτων τους. Με την τροποποιητική Οδηγία του 2014 επιχειρήθηκε η κάλυψη ορισμένων κενών, που επέτρεπαν την παράκαμψη της εφαρμογής της Οδηγίας, καθώς και η βελτίωση της ποιότητας των πληροφοριών που ανταλλάσσονταν⁴⁷.

Με την Οδηγία **2011/16/ΕΕ** για τη διοικητική συνεργασία σε φορολογικά θέματα καταργήθηκε η προαναφερθείσα Οδηγία. Η ελληνική φορολογική νομοθεσία εναρμονίστηκε με την Οδηγία 2011/16/ΕΕ με τον **Ν. 4170/2013**⁴⁸ όπως αυτός τροποποιήθηκε από τον **Ν.4378/2016** και ισχύει. Με τις διατάξεις του εν λόγω νόμου προβλέφθηκε η υποχρεωτική αυτόματη ανταλλαγή

⁴⁵ Η μεταβατική περίοδος άρχισε από 1/1/2005 και θα έληγε στο τέλος του έτους εντός του οποίου η ΕΕ θα είχε συνάψει και την τελευταία συμφωνία για ανταλλαγή πληροφοριών σε φορολογικά θέματα με μια από τις παρακάτω χώρες: Ελβετία, Λιχτενστάιν, Ανδόρρα, Σαν Μαρίνο, Μονακό.

⁴⁶ Ο παρακρατούμενος φόρος διαμορφώθηκε για τα τρία πρώτα χρόνια στο 15%, στο 20% για τα επόμενα τρία και εν συνεχεία στο 35%.

⁴⁷ Βλ. Θεοχαροπούλου, ό.π., σελ. 287, ΗJΙ Panayi, Christiana, *Current Trends on Automatic Exchange of Information*, SMU School of Accountancy Working Paper Series, Special tax issue (Ιανουάριος 2016), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2692057>, ή <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2692057>, σ. 6-7

⁴⁸ Θεοχαροπούλου, ό.π., σελ. 288

πληροφοριών με τα υπόλοιπα κράτη μέλη της ΕΕ, η οποία θα λαμβάνει χώρα για διαθέσιμες πληροφορίες που αφορούν φορολογικές περιόδους από την 1^η Ιανουαρίου 2014 και εξής⁴⁹. Δεν θα επεκταθούμε στην αναλυτική παρουσίαση των διατάξεων της Οδηγίας, πράγμα εξάλλου που εκφεύγει των ορίων της παρούσης, είναι σημαντικό, ωστόσο, να επισημάνουμε μια σημαντική καινοτομία της Ευρωπαϊκής Οδηγίας. Η εν λόγω Οδηγία απαιτεί την προηγούμενη ενημέρωση του φορολογούμενου, του οποίου τα δεδομένα ανταλλάσσονται αυτομάτως μεταξύ των κρατών - μελών. Μάλιστα, μεταξύ της ανταλλαγής των πληροφοριών και της ενημέρωσης του φορολογούμενου πρέπει να μεσολαβεί εύλογο χρονικό διάστημα, ώστε ο φορολογούμενος να έχει στη διάθεσή του επαρκή χρόνο, προκειμένου να ασκήσει τα δικαιώματά του. Αν και δεν είναι σαφής ο τρόπος με τον οποίο η εν λόγω πρόβλεψη μπορεί να εφαρμοστεί στην περίπτωση της αυτόματης και μαζικής διαβίβασης πληροφοριών, υποστηρίζεται ότι η απαίτηση της Οδηγίας για προηγούμενη ενημέρωση ικανοποιείται με την απλή κοινοποίηση – γνωστοποίηση στους πελάτες των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων των σχετικών φορολογικών κανόνων⁵⁰.

3. Εκτός από τις νομικές πράξεις ενωσιακής προέλευσης, η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών ως σύγχρονη μορφή διεθνούς φορολογικής συνεργασίας και πρότυπο διεθνούς φορολογικής διαφάνειας και συμμόρφωσης προβλέπεται και σε μια σειρά διατάξεων πολυμερών και διμερών διεθνών συμβάσεων, που έχουν συναφθεί μεταξύ των κρατών.

Η σημαντικότερη πηγή, σε διεθνές – πολυμερές επίπεδο, κανόνων για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών είναι η **Πολυμερής Σύμβαση για την Αμοιβαία Διοικητική Συνδρομή σε Φορολογικά Θέματα** και η εφαρμοστική αυτής της Σύμβασης **Συμφωνία Αρμοδίων Αρχών για την Αυτόματη Ανταλλαγή Χρηματοπιστωτικών Πληροφοριών σε Φορολογικά Ζητήματα** του ΟΟΣΑ.

Σε διμερές επίπεδο οι **διμερείς συμβάσεις για την αποφυγή της διπλής φορολογίας** εξακολουθούν να προσφέρουν την πλέον καθιερωμένη, διαδεδομένη και αποδεκτή νομική βάση για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών, ενώ σημαντική φαίνεται να είναι και η συμβολή, στο πεδίο της ενίσχυσης της φορολογικής διαφάνειας, κυρίως με χώρες – φορολογικούς παραδείσους, με τις οποίες δεν υφίσταται διμερής σύμβαση για την αποφυγή της διπλής φορολογίας, των ειδικών **διμερών συμβάσεων για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών και την αμοιβαία διοικητική συνδρομή**. Τέλος, κρίσιμο ρόλο στην ενίσχυση της διεθνούς φορολογικής συμμόρφωσης διαδραματίζουν και οι Διακυβερνητικές συμφωνίες τύπου FATCA, που έχουν συνάψει οι ΗΠΑ με ένα μεγάλο αριθμό κρατών.

⁴⁹ Θεοχαροπούλου, ό.π., σελ. 289

⁵⁰ ΗJI Panayi, ό.π., σελ. 10

4. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι οι πηγές του δικαίου της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών όχι μόνο είναι περισσότερες από μια, αλλά εκτείνονται και σε περισσότερα επίπεδα από απόψεως κανονιστικής ιεραρχίας. Πιο συγκεκριμένα, στη βάση της πυραμίδας των πηγών του δικαίου της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών, δηλαδή στο κατώτερο επίπεδο, τοποθετούνται οι εθνικές διατάξεις περί ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των ελληνικών κρατικών υπηρεσιών. Στην παρουσίαση των εν λόγω διατάξεων δεν θα υπεισέλθουμε, καθώς δεν εμφανίζουν διακρατικό ενδιαφέρον. Ακολουθεί το διεθνές δίκαιο, ήτοι οι διεθνείς συμβάσεις, διμερείς ή πολυμερείς περί αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών σε φορολογικά θέματα, οι οποίες μάλιστα στο πλαίσιο της ελληνικής έννομης τάξης αναπτύσσουν υπερνομοθετική ισχύ, καθώς, σύμφωνα με το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος, από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα του εσωτερικού δικαίου και υπερισχύουν έναντι κάθε άλλης αντίθετης διάταξης νόμου. Τέλος, στην κορυφή της πυραμίδας των πηγών του δικαίου δεσπόζουν οι διατάξεις του ενωσιακού δικαίου για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, οι οποίες είτε ισχύουν άμεσα στην ελληνική έννομη τάξη (αυτή η περίπτωση θα συντρέχει, εφόσον πρόκειται για Κανονισμό), είτε απαιτούν ενσωμάτωση στο εσωτερικό δίκαιο με τη λήψη σχετικών εθνικών νομοθετικών πρωτοβουλιών. (αυτή η περίπτωση θα συντρέχει, εφόσον πρόκειται για Οδηγία). Πρακτική χρησιμότητα παρουσιάζουν οι ανωτέρω παρατηρήσεις σε περίπτωση σύγκρουσης των σχετικών κανόνων. Καταρχήν, προβάδισμα έναντι τόσο των εθνικών διατάξεων όσο και των διατάξεων των διεθνών συμβάσεων αναγνωρίζεται στις ιεραρχικά υπέρτερες διατάξεις του ενωσιακού δικαίου. Ωστόσο, δεν αποκλείεται *in concreto* να αποκτήσουν προβάδισμα και εφαρμογή οι διατάξεις μιας διμερούς ή πολυμερούς διεθνούς σύμβασης, εφόσον οι τελευταίες περιέχουν ευρύτερες ρυθμίσεις και προβλέψεις για εκτενέστερη ανταλλαγή πληροφοριών, αφού οι διατάξεις του ενωσιακού δικαίου θέτουν σε κάθε περίπτωση ορισμένα ελάχιστα όρια και δεν θίγουν τυχόν διεθνείς συμφωνίες για ευρύτερη φορολογική συνεργασία μεταξύ των κρατών⁵¹.

Στα επόμενα κεφάλαια της παρούσας εργασίας θα παρουσιαστούν αναλυτικά οι διεθνούς προέλευσης πηγές του δικαίου της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών, ενώ, όπως ήδη ειπώθηκε, η αναφορά στο ενωσιακής προέλευσης νομικό πλαίσιο εκφεύγει των σκοπών της παρούσας.

⁵¹ Glaser, ό.π., σ. 39

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

Η ρύθμιση της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών για φορολογικούς σκοπούς στο πλαίσιο των Διμερών Συμβάσεων για την Αποφυγή της Διπλής Φορολογίας (ΔΣΑΔΦ), οι οποίες καταρτίζονται σύμφωνα με το άρθρο 26 της Πρότυπης Σύμβασης του ΟΟΣΑ για την αποφυγή της διπλής φορολογίας

Ενότητα Α': Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Με στόχο την δημιουργία ενός ισορροπημένου φορολογικού πλαισίου διεθνώς και την ενίσχυση της ανάπτυξης των χωρών – μελών του, μέσω της αύξησης των δημοσιονομικών εσόδων από τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης, ο ΟΟΣΑ παρουσίασε το 1963 ένα σχέδιο σύμβασης για την αποφυγή της διπλής φορολογίας εισοδήματος και κεφαλαίου. Το 1977 δημοσιεύτηκε το τελικό κείμενο της Πρότυπης Σύμβασης, η οποία με αρκετές επικαιροποιήσεις ισχύει μέχρι σήμερα.

Η Ελλάδα, υιοθετώντας ως πρότυπο την ανωτέρω Σύμβαση, έχει δημιουργήσει ένα δίκτυο 57 διμερών συμβάσεων για την αποφυγή της διπλής φορολογίας. Οι συμβάσεις αυτές περιέχουν διάταξη σχετικά με την ανταλλαγή πληροφοριών. Ωστόσο, επειδή οι περισσότερες από αυτές είναι αρκετά παλιές, δεν στηρίζονται στο επικαιροποιημένο πρότυπο του ΟΟΣΑ του 2012.

Το νέο πρότυπο του ΟΟΣΑ τροποποίησε τη διαδικασία ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των φορολογικών αρχών, με σκοπό να συμβάλει στον αγώνα κατά της διεθνούς φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής, αλλά και στην εδραίωση της φορολογικής ισότητας και δικαιοσύνης, η οποία κλονίζεται όχι μόνο στην περίπτωση της διπλής φορολόγησης του ίδιου προσώπου για το ίδιο εισόδημα αλλά και στην περίπτωση της αποφυγής της φορολόγησης τόσο στο κράτος κατοικίας όσο και στο κράτος της πηγής του εισοδήματος, και προέβλεψε ότι οι αρμόδιες αρχές των συμβαλλομένων κρατών ανταλλάσσουν πλέον οποιαδήποτε πληροφορία είναι εμφανώς σχετική με σκοπό την ορθή εφαρμογή της Σύμβασης και της εσωτερικής νομοθεσίας των κρατών⁵².

Το άρθ. 26 της Πρότυπης Σύμβασης⁵³, το οποίο υιοθετείται αυτούσιο ή παραλλαγμένο, από τα κράτη στις διμερείς συμβάσεις, που καταρτίζουν για την αποφυγή της διπλής φορολογίας, και οι

⁵² Βλ. αναλυτικά Φορτσάκης, Σαββαΐδου, ό.π, σελ. 406 επ.

⁵³ 1. The competent authorities of the Contracting States shall exchange such information as is foreseeably relevant for carrying out the provisions of this Convention or to the administration or enforcement of the domestic laws concerning taxes of every kind and description imposed on behalf of the Contracting States, or of their political subdivisions or local authorities, insofar as the taxation thereunder is not contrary to the Convention. The exchange of information is not restricted by Articles 1 and 2.

διατάξεις των οποίων δεν θίγουν τις δυνατότητες διοικητικής συνδρομής και ανταλλαγής πληροφοριών που παρέχονται βάσει υφιστάμενων διεθνών συμβάσεων ή άλλων συμβάσεων διοικητικής συνδρομής σε φορολογικά ζητήματα, όπως ερμηνεύεται υπό το φως των Ερμηνευτικών Σχολίων του ΟΟΣΑ, διακρίνει τρεις μορφές ανταλλαγής πληροφοριών:

(α) κατόπιν αιτήσεως, (β) αυτόματη, (γ) αυθόρμητη.

(α) Η ανταλλαγή κατόπιν αιτήσεως ακολουθείται όταν υπάρχει συγκεκριμένη υπόθεση για την οποία υποβάλλεται το αίτημα και εφόσον έχουν εξαντληθεί σε πρώτη φάση οι συνήθεις πηγές άντλησης πληροφοριών, οι οποίες είναι διαθέσιμες στην εσωτερική φορολογική διαδικασία.

(β) Η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών λαμβάνει χώρα συστηματικά μεταξύ δύο κρατών αναφορικά με μια ή περισσότερες προκαθορισμένες κατηγορίες εισοδήματος ή κεφαλαίου ή καταναλώσεως.

2. Any information received under paragraph 1 by a Contracting State shall be treated as secret in the same manner as information obtained under the domestic laws of that State and shall be disclosed only to persons or authorities (including courts and administrative bodies) concerned with the assessment or collection of, the enforcement or prosecution in respect of, the determination of appeals in relation to the taxes referred to in paragraph 1, or the oversight of the above. Such persons or authorities shall use the information only for such purposes. They may disclose the information in public court proceedings or in judicial decisions. Notwithstanding the foregoing, information received by a Contracting State may be used for other purposes when such information may be used for such other purposes under the laws of both States and the competent authority of the supplying State authorizes such use.

3. In no case shall the provisions of paragraphs 1 and 2 be construed so as to impose on a Contracting State the obligation:

- a) to carry out administrative measures at variance with the laws and administrative practice of that or of the other Contracting State;
- b) to supply information which is not obtainable under the laws or in the normal course of the administration of that or of the other Contracting State;
- c) to supply information which would disclose any trade, business, industrial, commercial or professional secret or trade process, or information the disclosure of which would be contrary to public policy (ordre public).

4. If information is requested by a Contracting State in accordance with this Article, the other Contracting State shall use its information gathering measures to obtain the requested information, even though that other State may not need such information for its own tax purposes. The obligation contained in the preceding sentence is subject to the limitations of paragraph 3 but in no case shall such limitations be construed to permit a Contracting State to decline to supply information solely because it has no domestic interest in such information.

5. In no case shall the provisions of paragraph 3 be construed to permit a Contracting State to decline to supply information solely because the information is held by a bank, other financial institution, nominee or person acting in an agency or a fiduciary capacity or because it relates to ownership interests in a person.

(γ) Η αυθόρμητη ανταλλαγή λαμβάνει χώρα όταν ένα κράτος αποκτήσει – μετά από έρευνα – μια πληροφορία, η οποία θεωρεί ότι ενδιαφέρει και το άλλο κράτος και για αυτό το λόγο του την προωθεί.

Το άρθ. 26 της Πρότυπης Σύμβασης θέτει τους βασικούς όρους για την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών και αποτελεί τη βάση για την κατάρτιση σχετικών διμερών συμβάσεων μεταξύ των ενδιαφερόμενων κρατών του ΟΟΣΑ. Το πεδίο εφαρμογής της Πρότυπης Σύμβασης είναι αρκετά ευρύ, καθώς καλύπτει όλες τις μορφές ανταλλαγής πληροφοριών. Με δεδομένο, μάλιστα, ότι στη Πρότυπη Σύμβαση βασίζονται περισσότερες από 3.000 διμερείς συμφωνίες για την αποφυγή της διπλής φορολογίας ανά τον κόσμο, είναι προφανές γιατί το άρθρο 26 αυτής συνιστά την πλέον αποδεκτή διάταξη για την ανταλλαγή πληροφοριών για φορολογικούς σκοπούς⁵⁴.

Ενότητα Β': Οι κυριότερες ρυθμίσεις του άρθρου 26 της Πρότυπης Σύμβασης

Η αναλυτική παρουσίαση των διατάξεων του άρθ. 26 της Πρότυπης Σύμβασης εκφεύγει των ορίων της παρούσας, ωστόσο, είναι χρήσιμη μια σύντομη αναφορά των βασικών χαρακτηριστικών της ανταλλαγής πληροφοριών με βάση την Πρότυπη Σύμβαση του ΟΟΣΑ για την αποφυγή της Διπλής Φορολογίας.

Καταρχάς, πρέπει να επισημανθεί ότι η εφαρμογή των διατάξεων των ΔΣΑΔΦ περί ανταλλαγής πληροφοριών, οι οποίες καταρτίζονται καθ' υπόδειξη της Πρότυπης Σύμβασης, λαμβάνει χώρα σε δύο επίπεδα. Αφενός σε διεθνές επίπεδο, δια της κατάρτισης και επικύρωσης της σχετικής διεθνούς συμφωνίας και αφετέρου σε εθνικό επίπεδο⁵⁵ δια της υποχρέωσης των συμβαλλόμενων κρατών να προσαρμόσουν το εθνικό τους δίκαιο στις αναληφθείσες δυνάμει της διεθνούς συμβάσεως δεσμεύσεις για αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών λαμβάνοντας τα κατάλληλα μέτρα στην εσωτερική τους έννομη τάξη, νομοθεσία και διοικητική πρακτική.

1. Στο πλαίσιο του άρθ. 26 της Πρότυπης Σύμβασης η **έννοια της «πληροφορίας»** εκλαμβάνεται με ευρύτητα. Είναι δυνατή η ανταλλαγή οποιασδήποτε πληροφορίας, στο μέτρο που αυτή είναι προβλέψιμα συναφής. Έτσι, επιτυγχάνεται η ανταλλαγή πληροφοριών στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό. Επομένως, δεδομένου ότι ο σκοπός της υπό εξέταση διάταξης της Πρότυπης Σύμβασης είναι η αποτελεσματική ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των συμβαλλόμενων κρατών, τα κράτη αυτά πρέπει να παρέχουν στους αντισυμβαλλομένους τους πληροφορίες κατά το δυνατόν πιο

⁵⁴ Τοκμακίδου – Μοσχούρη, Ελένη, «Οι πρωτοβουλίες του ΟΟΣΑ, για τη διαφάνεια και την ανταλλαγή πληροφοριών για φορολογικούς σκοπούς», *Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας*, τ. 66, τεύχ. 1499 (2012), σελ. 1392

⁵⁵ Glaser, ό.π., σ. 26

ευρείες, χωρίς μάλιστα να απαιτείται η εκ μέρους του αιτούντος κράτους παροχή αποδείξεων περί της αναγκαιότητας χορήγησης των σχετικών πληροφοριών⁵⁶.

Τα συμβαλλόμενα κράτη, ωστόσο, δεν επιτρέπεται να καταφεύγουν σε **μεθόδους αλίευσης**, δηλαδή σε αναζήτηση πληροφοριών, οι οποίες δεν έχουν συνάφεια με το σκοπό για τον οποίο ζητούνται ή να επιδιώκουν πρόσβαση σε πληροφορίες άσχετες προς τις φορολογικές υποθέσεις ενός συγκεκριμένου φορολογουμένου.

Ειδικά, σε ό,τι αφορά τις κατηγορίες πληροφοριών, οι οποίες υπόκεινται σε αυτόματη ανταλλαγή, αυτές καθορίζονται με βάση τις ειδικότερες συμφωνίες των συμβαλλόμενων κρατών⁵⁷.

2. Η ανταλλαγή πληροφοριών μπορεί να προβλέπεται είτε μόνο σε σχέση με τους **φόρους**, οι οποίοι εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Πρότυπης Σύμβασης (δηλαδή φόροι επί του εισοδήματος και του κεφαλαίου) είτε σε σχέση με όλες τις περιπτώσεις, όπου η ανταλλαγή πληροφοριών είναι απαραίτητη για την εφαρμογή του εθνικού φορολογικού δικαίου⁵⁸. Επομένως, δυνάμει της Σύμβασης επιτρέπεται η χρήση πληροφοριών για κάθε είδους φόρους, συμπεριλαμβανομένου ακόμη και του Φ.Π.Α.

3. Εφόσον συντρέχουν, κατά τα ανωτέρω, οι προϋποθέσεις που θέτουν οι διατάξεις της εκάστοτε διμερούς συμβάσεως για την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των συμβαλλόμενων κρατών δημιουργείται για τα τελευταία (κράτη) η δημοσίου διεθνούς δικαίου υποχρέωση να προχωρήσουν στην ανταλλαγή των πληροφοριών⁵⁹. Ωστόσο, η υποχρέωση αυτή δεν είναι απόλυτη αλλά έχει ορισμένα **όρια**, υποκείμενη συναφώς σε σχετικούς περιορισμούς, οι οποίοι διαγράφονται στις διατάξεις των ανωτέρω διμερών διεθνών συμβάσεων και, όπως θα καταδειχθεί αμέσως κατωτέρω, συνδέονται με την ανάγκη αφενός διαφύλαξης του φορολογικού απορρήτου σε διεθνές – διακρατικό επίπεδο, της εχεμύθειας και της εμπιστευτικότητας των ανταλλασσόμενων πληροφοριών και αφετέρου της προστασίας ορισμένων συμφερόντων, τα οποία αξιολογούνται ως υπέρτερα.

i) Ειδικότερα, οι πληροφορίες που λαμβάνονται στο πλαίσιο της προβλεπόμενης από το άρθ. 26 της Πρότυπης Σύμβασης ανταλλαγής θεωρούνται **απόρρητες** κατά τον ίδιο τρόπο, όπως οι πληροφορίες που συλλέγονται σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία του συμβαλλόμενου κράτους

⁵⁶ Φορτσάκης, Σαββαΐδου, ό.π., σελ. 407

⁵⁷ Carl/Klos, ό.π., s. 105.

⁵⁸ Glaser, ό.π., σ. 35

⁵⁹ Βλ. σχετικά Bozza-Bodden, Nadya, «Internationale Zusammenarbeit – Informationsaustausch» σε Achatz, Markus (επιμ.), *Internationales Steuerrecht, 37. Jahrestagung der Deutschen Steuerjuristischen Gesellschaft e.V.*, Linz, 10. und 11. September 2012, Schmidt Verlag, Köln, 2013, s. 154

και αποκαλύπτονται μόνο σε πρόσωπα ή αρχές (συμπεριλαμβανομένων των δικαστηρίων και των διοικητικών οργάνων) που σχετίζονται με τη βεβαίωση ή είσπραξη, την αναγκαστική εκτέλεση ή δίωξη, ή την εκδίκαση προσφυγών αναφορικά με τους φόρους ή την εποπτεία των ανωτέρω (άρθ. 26 παρ. 2). Η σύνδεση της προστασίας του απορρήτου των υπό ανταλλαγή πληροφοριών με την ύπαρξη σχετικού κανονιστικού πλαισίου και εθνικών ρυθμίσεων στις έννομες τάξεις των κρατών συνεπάγεται τη καταρχήν σχετικοποίηση της προστασίας του απορρήτου των πληροφοριών που ανταλλάσσονται, αλλά και την απουσία ομοιόμορφης και ενιαίας ρύθμισης, εξαιτίας των σημαντικών διακυμάνσεων και διαφοροποιήσεων που παρουσιάζει το επίπεδο προστασίας⁶⁰ σε καθένα από τα εμπλεκόμενα στην ανταλλαγή κράτη.

Το σχετικό φορολογικό απόρρητο που καθιερώνει το άρθ. 26 της Πρότυπης Σύμβασης διαρθρώνεται τεχνικά σε δύο επίπεδα⁶¹. Σε ένα πρώτο επίπεδο, η πληροφορία θεωρείται απόρρητη, και μάλιστα κατά τον ίδιο τρόπο που θεωρείται απόρρητη και κάθε άλλη πληροφορία με βάση την εθνική νομοθεσία. Περαιτέρω, σε ένα δεύτερο επίπεδο η πληροφορία δεν μπορεί να αποκαλυφθεί σε τρίτα πρόσωπα, φορείς, αρχές, πέρα από τους αναφερόμενους στην παρ. 2.

Ειδικότερα, σύμφωνα με τα Ερμηνευτικά Σχόλια του άρθ. 26 της Πρότυπης Σύμβασης οι πληροφορίες μπορούν να αποκαλύπτονται μεταξύ άλλων και στον φορολογούμενο, τον πληρεξούσιο του, καθώς και σε τυχόν μάρτυρες, όχι όμως και σε άλλα πρόσωπα ή αρχές τα οποία δεν αναφέρονται στις διατάξεις της διμερούς σύμβασης και τούτο, δε, ανεξάρτητα από τις τυχόν αντίθετες προβλέψεις του εθνικού δικαίου σχετικά με την ελευθερία της μετάδοσης της πληροφορίας ή το δικαίωμα πρόσβασης σε δημόσια έγγραφα⁶². Παρόλα αυτά, τουλάχιστον με βάση την αναθεωρημένη εκδοχή του Προτύπου, δεν αποκλείεται η αποκάλυψη των ανταλλασσόμενων πληροφοριών σε άλλες κρατικές αρχές ή υπηρεσίες, εκτός δηλαδή των ανωτέρω ρητά αναφερόμενων προσώπων και αρχών, και η χρήση τους από αυτές για άλλους σκοπούς (π.χ καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες⁶³ και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας) σύμφωνα με το εσωτερικό δίκαιο των συμβαλλόμενων

⁶⁰ Glaser, ό.π., σ. 73

⁶¹ Glaser, ό.π., σ. 73

⁶² Βλ. σχετικά Commentary on Article 26 Model Tax Convention (Condensed Version), OECD 2010. Ως γνωστόν τα ερμηνευτικά Σχόλια του ΟΟΣΑ αποτελούν εργαλείο για την ομοιόμορφη ερμηνεία των διατάξεων της Πρότυπης Σύμβασης, τα οποία καλύπτουν ενδεχόμενα κενά της Πρότυπης Σύμβασης ή προτείνουν μια ερμηνευτική προσέγγιση. Δεν αποτελούν, ωστόσο, όπως εξάλλου και η ίδια η Πρότυπη Σύμβαση νομικά δεσμευτικά διεθνή κείμενα, αποτελούν όμως πηγή έμπνευσης και συμβάλλουν στην εφαρμογή και ερμηνεία των αντίστοιχων διμερών συμβάσεων και ιδιαίτερα στη διευθέτηση διαφορών. Βλ. Μεταξύ άλλων Φορτσάκης Θ., Σαββαΐδου Κ., ό.π., σελ. 388, Tegtmeier, ό.π., σελ. 149

⁶³ Glaser, ό.π., σ. 74

κρατών και υπό την προϋπόθεση ότι η αρμόδια φορολογική αρχή του κράτους αποστολής συναινεί στη χρήση αυτή.

Μέσω της πρόβλεψης ότι η αποκάλυψη των ανταλλασσόμενων πληροφοριών επιτρέπεται μόνο σε πρόσωπα ή αρχές που σχετίζονται με τη φοροελεγκτική διοικητική διαδικασία και μέσω της υποχρέωσης των τελευταίων προσώπων και αρχών να κάνουν χρήση των ανωτέρω πληροφοριών μόνο για φορολογικούς σκοπούς ή άλλους σκοπούς σύμφωνα με το εσωτερικό δίκαιο των συμβαλλόμενων κρατών και υπό την προϋπόθεση ότι η αρμόδια φορολογική αρχή του κράτους αποστολής συναινεί στην χρήση αυτή τίθεται τα απαραίτητα **εχέγγυα για την διατήρηση της εμπιστευτικότητας και του απορρήτου** των ανταλλασσόμενων πληροφοριών σε διεθνές – διακρατικό επίπεδο με την καθιέρωση ενός ελάχιστου επιπέδου προστασίας και τη θεσμοθέτηση κανόνων, οι οποίοι λειτουργούν συμπληρωματικά των αντίστοιχων εθνικών ρυθμίσεων παρέχοντας τελικά απόλυτη προστασία⁶⁴.

Σε περίπτωση παραβίασης του απορρήτου και της εμπιστευτικότητας των πληροφοριών επιβάλλονται ποινικές και διοικητικές κυρώσεις στους υπαιτίους, σύμφωνα με την εσωτερική νομοθεσία του εκάστοτε ενδιαφερόμενου κράτους, ενώ, εφόσον υπό τις συγκεκριμένες κάθε φορά περιστάσεις και συνθήκες δημιουργούνται σοβαρές και ισχυρές αμφιβολίες σχετικά με το επίπεδο διασφάλισης του φορολογικού απορρήτου από το έτερο συμβαλλόμενο κράτος, η υποχρέωση παροχής των πληροφοριών αίρεται.

ii) Η κατά τα ανωτέρω υποχρέωση των κρατών να προβούν σε ανταλλαγή φορολογικών πληροφοριών, σε καμία περίπτωση, δεν ερμηνεύεται ότι επιβάλλει στα συμβαλλόμενα κράτη να λαμβάνουν διοικητικά μέτρα ή να παρέχουν πληροφορίες αντίθετες με τη νομοθεσία και τη διοικητική πρακτική τους, ή να παρέχουν πληροφορίες που αποκαλύπτουν οποιοδήποτε συναλλακτικό, επιχειρηματικό, βιομηχανικό, εμπορικό ή επαγγελματικό απόρρητο ή παραγωγική διαδικασία ή πληροφορία, η αποκάλυψη των οποίων θα ήταν αντίθετη σε κανόνα δημόσιας τάξης.

Η **υποχρέωση παροχής πληροφοριών αίρεται**, επομένως, όταν με βάση τα προλεχθέντα διαπιστώνεται ότι μια τέτοια ενέργεια προσκρούει στους νόμους του κράτους που δέχεται το αίτημα ή όταν η παροχή πληροφοριών έχει ως συνέπεια την αποκάλυψη επαγγελματικού, εμπορικού μυστικού ή προσκρούει στο δημόσιο συμφέρον. Στις περιπτώσεις αυτές δεν υφίσταται υποχρέωση του κράτους να προβεί σε ανταλλαγή πληροφοριών με το έτερο κράτος, αλλά διακριτική ευχέρεια.

⁶⁴ Βλ. σχετικά Bozza – Bodden, ό.π., s. 155

Επίσης, ένα συμβαλλόμενο κράτος δεν μπορεί να αρνηθεί την παροχή πληροφοριών αποκλειστικά για το λόγο ότι δεν έχει το ίδιο εθνικό συμφέρον για τέτοιες πληροφορίες και επομένως έχει υποχρέωση να κάνει χρήση των μέτρων συλλογής πληροφοριών για να αποκτήσει τις αιτούμενες πληροφορίες. Καταρχήν, λοιπόν, καθιερώνεται υποχρέωση παροχής των πληροφοριών, υπό τους περιορισμούς που αναφέρθηκαν ανωτέρω, παρόλο που το άλλο κράτος μπορεί να μην χρειάζεται τις συγκεκριμένες πληροφορίες για εθνικούς φορολογικούς σκοπούς.

Τέλος, διασφαλίζεται ότι το **τραπεζικό απόρρητο** δεν θα αποτελέσει εμπόδιο στην ανταλλαγή πληροφοριών, καθώς το κράτος από το οποίο ζητήθηκαν οι πληροφορίες δεν μπορεί να αρνηθεί τη χορήγησή τους επικαλούμενο απλώς την εσωτερική του νομοθεσία περί προστασίας του τραπεζικού απορρήτου. Για να αποκτήσουν, λοιπόν, οι φορολογικές αρχές του συμβαλλόμενου κράτους, προς το οποίο έγινε η αίτηση, τέτοιου είδους πληροφορίες θα έχουν, εφόσον είναι αναγκαίο για τη συμμόρφωση με τις παραπάνω υποχρεώσεις τους από τη σχετική ΔΣΑΔΦ, την εξουσία να επιβάλλουν την αποκάλυψη των εν λόγω πληροφοριών, ανεξάρτητα από τους σχετικούς περιορισμούς ή τις αντίθετες διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας του.

Η παράκαμψη λοιπόν του τραπεζικού απορρήτου στο πλαίσιο της ανταλλαγής χρηματοοικονομικών πληροφοριών που προβλέπουν οι ΔΣΑΔΦ, σε συνδυασμό με τη δυνατότητα των κρατών να παρακάμπτουν και άλλες διατάξεις της εσωτερικής νομοθεσίας τους σε περιπτώσεις επείγουσας ανάγκης ή σε ειδικές περιπτώσεις, όπου κρίνεται ότι η τήρηση των διατυπώσεων της εσωτερικής νομοθεσίας θα μπορούσε να αποτρέψει ή να καθυστερήσει ανεπανόρθωτα την σκοπούμενη με βάση τις διεθνείς συμβάσεις ανταλλαγή πληροφοριών, και οι οποίες (διατάξεις της εσωτερικής νομοθεσίας) ενδεχομένως να σχετίζονται και με τα δικαιώματα του φορολογουμένου στο πλαίσιο της σχετικής φορολογικής διαδικασίας, όπως είναι πρωτίστως το δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης, θεωρείται ότι μπορούν να καταστήσουν αποτελεσματικότερη την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών. Δεδομένου ότι τόσο η παράκαμψη του τραπεζικού απορρήτου όσο του δικαιώματος προηγούμενης ακρόασης του φορολογουμένου αποτελούν χαρακτηριστικά της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών και όρους εκ των ων ουκ άνευ, προκειμένου αυτή να λειτουργήσει και να επιτελέσει το σκοπό της, γίνεται αντιληπτός ο σημαντικός ρόλος που η νέα αυτή μορφή ανταλλαγής πληροφοριών μπορεί να διαδραματίσει σήμερα ως μέσο για την πρόληψη και καταστολή επιζήμιων φορολογικών φαινομένων και αθέμιτων φορολογικών πρακτικών.

Πράγματι, ήδη από το 2009, στόχος του ΟΟΣΑ και του Διεθνούς Φόρουμ για τη Διαφάνεια και την Ανταλλαγή πληροφοριών για φορολογικούς σκοπούς υπήρξε η προώθηση της ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των κρατών σχετικά με τους τραπεζικούς λογαριασμούς που τηρούνται σε φορολογικούς παραδείσους επί τη βάση διεθνών συμβάσεων, όπως είναι οι υπό εξέταση ΔΣΑΔΦ.

Η εν λόγω στόχευση του ΟΟΣΑ, όπως ήδη καταδείχθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, πυροδότησε διεθνείς πρωτοβουλίες και ραγδαίες εξελίξεις στον τομέα της ανταλλαγής πληροφοριών, σηματοδοτώντας ταυτόχρονα στην πράξη αφενός το οριστικό τέλος του τραπεζικού απορρήτου σε ολόκληρο τον κόσμο και αφετέρου την ανάδειξη της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των φορολογικών διοικήσεων των κρατών σε νέο εργαλείο διεθνούς συνεργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

Η ρύθμιση της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών στο πλαίσιο ειδικών διμερών συμβάσεων για την ανταλλαγή πληροφοριών

1. Όπως ήδη αναφέρθηκε στον οικείο τόπο, μια ακόμη νομική βάση για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών μπορούν να προσφέρουν οι διμερείς διεθνείς συμβάσεις με αντικείμενο την αμοιβαία διοικητική συνδρομή, υπό την ειδικότερη μορφή της αυτόματης ανταλλαγής φορολογικών πληροφοριών. Οι εν λόγω διεθνείς συμβάσεις, οι οποίες είναι απόλυτα δεσμευτικές, από πλευράς δημοσίου διεθνούς δικαίου, για τα συμβαλλόμενα κράτη, συνάπτονται σε διμερές επίπεδο και συνήθως προβλέπουν την παροχή αμοιβαίας διοικητικής συνδρομής και πιο συγκεκριμένα την ανταλλαγή φορολογικών πληροφοριών⁶⁵ με σκοπό την πρόληψη και καταστολή επιζήμιων φορολογικών πρακτικών.

Ήδη από το 1998, ο ΟΟΣΑ σε Έκθεση του στο πλαίσιο του προγράμματος για τον επίσημο φορολογικό ανταγωνισμό είχε ενθαρρύνει τα κράτη – μέλη του να υιοθετήσουν συμφωνίες για την ανταλλαγή πληροφοριών με χώρες, οι οποίες χαρακτηρίζονται ως φορολογικοί παράδεισοι⁶⁶ και με τις οποίες δεν υφίστανται Διμερείς Συμβάσεις για την Αποφυγή της Διπλής Φορολογίας. Προκειμένου, μάλιστα, να διευκολύνει την κατάρτιση τέτοιων συμβάσεων σε διμερές αλλά και πολυμερές επίπεδο, ο ΟΟΣΑ δημοσίευσε το 2002 μια **Πρότυπη Σύμβαση για την Ανταλλαγή Πληροφοριών σε φορολογικά θέματα (Model Agreement on Exchange of Information in Tax**

⁶⁵ Altenburger, Peter R., *Internationales Steuerrecht der Schweiz: in a nutshell*, Verlag: Dike, Zürich, St. Gallen, 2011, s. 171

⁶⁶ Cockfield, ό.π., σελ. 7

Matters)⁶⁷, καθ' υπόδειξη της οποίας τα κράτη θα μπορούσαν να καταρτίσουν τις δικές τους διμερείς συμφωνίες για την ανταλλαγή πληροφοριών. Αρχικά, η εν λόγω Πρότυπη Σύμβαση προέβλεπε μόνο την ανταλλαγή πληροφοριών κατόπιν αιτήσεως, ενώ εναπόκειται στα συμβαλλόμενα κράτη να παρεκκλίνουν από το μοντέλο που καθιέρωνε η Πρότυπη Σύμβαση και να προβλέψουν στις συμβάσεις που θα κατήρτιζαν την αυτόματη ή ακόμα και την αυθόρμητη ανταλλαγή πληροφοριών. Ο ΟΟΣΑ κινούμενος προς την κατεύθυνση της εναρμόνισης των διατάξεων της υπό εξέταση Πρότυπης Σύμβασης με τις αντίστοιχες διατάξεις για την ανταλλαγή πληροφοριών της Πρότυπης Σύμβασης για την αποφυγή της διπλής φορολογίας και της Πολυμερούς Σύμβασης για την Αμοιβαία Διοικητική Συνδρομή, οι οποίες προέβλεπαν την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, δημοσίευσε τον Αύγουστο του 2015 Πρωτόκολλο, με το οποίο τροποποιήθηκαν οι διατάξεις της Πρότυπης Σύμβασης για την Ανταλλαγή Πληροφοριών, προκειμένου να συμπεριλάβουν και την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών. Μέχρι σήμερα έχουν καταρτιστεί περισσότερες από 700 Διμερείς Συμβάσεις για την Ανταλλαγή Πληροφοριών σε φορολογικά θέματα με βάση το υπό εξέταση Πρότυπο του ΟΟΣΑ⁶⁸, ενώ η Ελλάδα έχει υπογράψει με 6 φορολογικούς παραδείσους τέτοιες διμερείς συμφωνίες⁶⁹.

Οι εν λόγω διμερείς Συμβάσεις συνάπτονται ως επί το πλείστον με χώρες – φορολογικούς παραδείσους, με τις οποίες δεν υπάρχει ΔΣΑΔΦ, καθώς μια τέτοια ΔΣΑΔΦ δεν θεωρείται απαραίτητη λόγω της πολύ χαμηλής ή μηδενικής φορολογίας που ισχύει σε αυτές τις χώρες. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι Διμερείς Συμβάσεις που καταρτίζονται βάσει του υπό εξέταση Προτύπου έχουν ως αποκλειστικό αντικείμενο την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των συμβαλλόμενων κρατών, ενώ δεν περιέχουν διατάξεις για την αποφυγή ενδεχόμενης διπλής φορολογίας⁷⁰. Σε αυτό ακριβώς το σημείο διαφοροποιούνται οι Διμερείς Συμβάσεις για την Ανταλλαγή Πληροφοριών από τις ΔΣΑΔΦ, καθώς οι πρώτες έχουν στενότερο πεδίο εφαρμογής (προβλέπουν μόνο ανταλλαγή πληροφοριών και όχι καταπολέμηση της διπλής φορολογίας), είναι όμως περισσότερο λεπτομερείς σε σχέση με τα ζητήματα και τις διαδικασίες της ανταλλαγής πληροφοριών.

2. Η Σύμβαση Ανταλλαγής Πληροφοριών μεταξύ Ελλάδας και Guernsey αποτελεί, από άποψη διαδικασίας, την πρώτη συμφωνία που υπεγράφη από την Ελλάδα με κράτος – φορολογικό

⁶⁷ HJI Panayi, Christiana, *Current Trends on Automatic Exchange of Information*, SMU School of Accountancy Working Paper Series, Special tax issue (Ιανουάριος 2016), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2692057> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2692057>, σ. 2, Glaser, ό.π., σ. 36-37

⁶⁸ Cockfield, ό.π., σ. 7

⁶⁹ Bermuda, Cayman Islands, Cook Islands, Gibraltar, Samoa, Guernsey

⁷⁰ Korts, Sebastian, *Grundzüge im internationalen Steuerrecht*, 2. Aufalge, Boorberg, Stuttgart, München, Hannover, Berlin, Weimar, Dresden, 2016, s. 106

παράδεισο και αφορά στα ζητήματα αυτά⁷¹. Η Συμφωνία αυτή κυρώθηκε με τον Ν.4240/2014 και απέκτησε την αυξημένη τυπική ισχύ που προβλέπει το άρθ. 28 του Συντάγματος, παρουσιάζει, ωστόσο, το μειονέκτημα, όπως, άλλωστε, και οι λοιπές Συμφωνίες που έχουν καταρτισθεί στην ίδια λογική με αυτήν, ότι προβλέπει μόνο την ανταλλαγή πληροφοριών κατόπιν αιτήσεως και όχι και την αυτόματη ανταλλαγή.

Σημαντικές πρωτοβουλίες στο πεδίο της κατάρτισης διμερών συμβάσεων για την ανταλλαγή πληροφοριών έχει αναλάβει τα τελευταία χρόνια και η Ε.Ε, η οποία, στο πλαίσιο της στρατηγικής της για διαπραγμάτευση και τροποποίηση των διμερών συμφωνιών με χώρες, όπως η Ελβετία, το Λιχτενστάιν, η Ανδόρα, το Μονακό και ο Άγιος Μαρίνος, στις 27 Μαΐου 2015 προχώρησε στην υπογραφή Συμφωνίας με την Ελβετία σχετικά με την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, στην παρουσίαση της οποίας θα επανέλθουμε σε επόμενο κεφάλαιο.

3. Οι Διμερείς Συμβάσεις για την ανταλλαγή πληροφοριών παρουσιάζουν την ιδιαιτερότητα ότι καταρτίζονται κυρίως με μη συνεργάσιμες χώρες, προκειμένου αυτές να διαγραφούν από τη μαύρη λίστα και να εμφανιστούν στη λευκή λίστα των συνεργάσιμων κρατών. Η μεγάλη απήχηση που απέκτησαν οι εν λόγω Συμβάσεις μετά την παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση του 2008 και το γεγονός ότι πλέον έχει διαμορφωθεί ένα ευρύτατο πλέγμα τέτοιων διμερών συμβάσεων, παγκοσμίως, συνέβαλε αναμφισβήτητα στη βελτίωση της διεθνούς φορολογικής διαφάνειας και στην καθιέρωση της ανταλλαγής πληροφοριών ως το νέο μοντέλο διεθνούς φορολογικής συνεργασίας. Ωστόσο, σε ένα μεγάλο βαθμό αυτές οι συμβάσεις δεν έχουν καταφέρει μέχρι σήμερα να περιορίσουν αποτελεσματικά τα φαινόμενα της υπεράκτιας φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής, καθώς και τις αθέμιτες και επιζήμιες για τις φορολογικές βάσεις των κρατών επιθετικές πολιτικές φορολογικού σχεδιασμού⁷².

⁷¹ Θεοχαροπούλου, ό.π., σελ. 249

⁷² Cockfield, Arthur J., ό.π., σ. 7

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄

Η Συμφωνία Ε.Ε – Ελβετικής Συνομοσπονδίας για την αυτόματη ανταλλαγή φορολογικών πληροφοριών

α) Η κάμψη του ελβετικού τραπεζικού απορρήτου

Το αυστηρό τραπεζικό απόρρητο, σε συνδυασμό με την πολιτική ουδετερότητα, την οικονομική σταθερότητα, την παροχή τραπεζικών υπηρεσιών υψηλής ποιότητας και την εύκολη γεωγραφική προσβασιμότητα⁷³, καθιστούσαν για πολλά χρόνια την Ελβετία, αυτή την μικρή χώρα των Άλπεων των σχεδόν 8.000.000 κατοίκων στο κέντρο της Ευρώπης, πόλο έλξης για τους αλλοδαπούς καταθέτες και ασφαλές καταφύγιο για τις επενδύσεις τους. Ωστόσο, οι ασφυκτικές πιέσεις που ασκήθηκαν τα τελευταία χρόνια από ισχυρούς παράγοντες της διεθνούς κοινότητας στο πλαίσιο της παγκόσμιας μάχης για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής οδήγησαν σταδιακά στην διάβρωση του άλλοτε κραταιού τραπεζικού απορρήτου της Ελβετίας έναντι των αλλοδαπών φορολογικών αρχών.

Η αναθεώρηση, το 2005, της Πρότυπης Σύμβασης του ΟΟΣΑ για την αποφυγή της διπλής φορολογίας και η προσθήκη της παρ. 5 στο άρθρο 26, προκάλεσε ισχυρό πλήγμα στο τραπεζικό απόρρητο, σηματοδοτώντας ουσιαστικά το τέλος του, καθώς πλέον δεν επιτρέπεται η άρνηση χορήγησης και ανταλλαγής τραπεζικών πληροφοριών. Υιοθετώντας επί λέξει τη διατύπωση της Πρότυπης Σύμβασης σχετικά με την άρση του τραπεζικού απορρήτου, η Ελλάδα και η Ελβετία υπέγραψαν, το 2010, Πρωτόκολλο για την τροποποίηση της μεταξύ τους Διμερούς Συμφωνίας του 1983 (Ν. 1502/1984) για την αποφυγή της διπλής φορολογίας. Με βάση τις ρυθμίσεις της τελευταίας Συμφωνίας, όπως αυτή τροποποιήθηκε με το προαναφερθέν Πρωτόκολλο και ισχύει, οι ελληνικές φορολογικές αρχές έχουν τη δυνατότητα να ζητήσουν από τις ελβετικές αρχές συγκεκριμένες τραπεζικές πληροφορίες, η παροχή των οποίων συνεπάγεται την κάμψη του ελβετικού τραπεζικού απορρήτου⁷⁴.

β) Η πλήρης κατάργηση του τραπεζικού απορρήτου στις σχέσεις Ελβετίας – Ε.Ε μετά τη σύναψη της Συμφωνίας για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών

⁷³ Μπόλος , Άγγελος Π. / Arnold, Christian, «Το ζήτημα των ελληνικών καταθέσεων στην Ελβετία : το ελβετικό τραπεζικό απόρρητο, η διασυνοριακή ανταλλαγή τραπεζικών πληροφοριών και η φορολόγηση των ελληνικών καταθέσεων σε Πιστωτικά Ιδρύματα της Ελβετίας, ΔΕΕ, τ. 18, τεύχ. 4 (2012), σελ. 305

⁷⁴ Μπόλος / Arnold, ό.π., σ. 307

Οι προσπάθειες της παγκόσμιας κοινότητας αλλά και της Ε.Ε να τεθεί ένα τέλος στο τραπεζικό απόρρητο της Ελβετίας, και των άλλων γνωστών φορολογικών παραδείσων, δεν σταμάτησαν με τη μεταρρύθμιση του άρθ. 26 της Πρότυπης Σύμβασης του ΟΟΣΑ για την αποφυγή της διπλής φορολογίας, αλλά συνεχίστηκαν με αμείωτο ρυθμό και τα επόμενα χρόνια. Με αφορμή την παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008 και την πίεση ενός ολοένα και μεγαλύτερου αριθμού κρατών για ενίσχυση της φορολογικής διαφάνειας με σκοπό την πάταξη επιζήμιων φορολογικών πρακτικών ο ΟΟΣΑ, όπως αναλυτικά εκτέθηκε και ανωτέρω, υιοθέτησε μια σειρά πρωτοβουλιών με στόχο τη σύναψη διεθνών συμφωνιών για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών σε φορολογικά θέματα.

Ακολουθώντας τις διεθνείς εξελίξεις και προκειμένου να εφαρμόσει στις σχέσεις της με την Ελβετία τις διατάξεις του Παγκόσμιου Προτύπου του ΟΟΣΑ για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, για το οποίο γίνεται λόγος σε επόμενο κεφάλαιο, η Ε.Ε υπέγραψε, στις 27 Μαΐου 2015, με την Ελβετική Συνομοσπονδία Συμφωνία, η οποία έλαβε τυπικά τη μορφή τροποποιητικού πρωτοκόλλου⁷⁵, με την οποία ουσιαστικά αντικαταστάθηκε η προηγούμενη Συμφωνία των ως άνω συμβαλλομένων για την φορολόγηση των υπό μορφή τόκων εισοδημάτων από αποταμιεύσεις⁷⁶ και καθιερώθηκαν νέοι κανόνες σχετικά με την αυτόματη ανταλλαγή φορολογικών πληροφοριών.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 2 της νέας Συμφωνίας οι Αρμόδιες Αρχές των συμβαλλόμενων κρατών θα ανταλλάσσουν ετησίως σε αυτόματη βάση πληροφορίες για χρηματοπιστωτικούς λογαριασμούς. Η ανταλλαγή θα είναι αυτόματη, θα διενεργείται δηλαδή χωρίς να απαιτείται η υποβολή προηγούμενου αιτήματος από το ενδιαφερόμενο κράτος, και θα ξεκινήσει από το έτος 2018, αφού τεθούν σε ισχύ οι απαραίτητες νομικές βάσεις στο εσωτερικό δίκαιο⁷⁷. Από την 1^η Ιανουαρίου 2017 τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα των συμβαλλόμενων κρατών οφείλουν, τηρώντας τους κανόνες δέουσας επιμέλειας που θέτει η Συμφωνία, να εντοπίζουν τους πελάτες τους (φυσικά ή νομικά πρόσωπα), οι οποίοι είναι κάτοικοι του έτερου

⁷⁵ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΤΙΚΟ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ της συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ελβετικής Συνομοσπονδίας που προβλέπει μέτρα ισοδύναμα με τα θεσπιζόμενα στην οδηγία 2003/48/ΕΚ του Συμβουλίου για τη φορολόγηση των υπό μορφή τόκων εισοδημάτων από αποταμιεύσεις

⁷⁶ Σημειωτέον ότι με το άρθ. 1 του Τροποποιητικού Πρωτοκόλλου αντικαταστάθηκε ο τίτλος της προηγούμενης Συμφωνίας ως ακολούθως : Συμφωνία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ελβετικής Συνομοσπονδίας σχετικά με την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών περί χρηματοοικονομικών λογαριασμών για τη βελτίωση της διεθνούς φορολογικής συμμόρφωσης

⁷⁷ Παυλίδης Γεώργιος Δ, «Η νέα Συμφωνία για την αυτόματη για την αυτόματη ανταλλαγή φορολογικών πληροφοριών μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Ελβετικής Συνομοσπονδίας : το λυκόφως του ελβετικού τραπεζικού απορρήτου;», *Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας*, τ. 70, τεύχ. 1577 (2016), σελ. 149

συμβαλλόμενου κράτους, και να διαβιβάζουν, μέχρι τον Σεπτέμβριο του επόμενου έτους, τα στοιχεία των δηλωτέων λογαριασμών τους στις αρμόδιες εθνικές αρχές, οι οποίες στη συνέχεια θα ανταλλάσσουν τα δεδομένα μεταξύ τους και σε ετήσια βάση.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η υπό εξέταση Διεθνής Συμφωνία μεταξύ Ε.Ε και Ελβετίας για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών υιοθετήθηκε προκειμένου να υλοποιηθεί στις σχέσεις Ε.Ε – Ελβετίας το Παγκόσμιο Πρότυπο του ΟΟΣΑ για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών. Όπως θα γίνει περισσότερο κατανοητό μετά τις αναλύσεις του επόμενου κεφαλαίου που αφορούν την Πολυμερή Συμφωνία Αρμοδίων Αρχών και το Κοινό Πρότυπο Αναφοράς του ΟΟΣΑ, η υπό εξέταση Διεθνής Σύμβαση Ε.Ε – Ελβετίας υλοποιεί τις διατάξεις της Πολυμερούς Συμφωνίας και είναι απαραίτητη προκειμένου να καταστεί εφικτή σε διμερές επίπεδο η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των συμβαλλόμενων κρατών. Εξάλλου, στο πλαίσιο της Συμφωνίας Ε.Ε. – Ελβετίας, τα επισυναπτόμενα σε αυτήν παραρτήματα που αφορούν τους κανόνες δέουσας επιμέλειας αποτελούν σχεδόν επί λέξει μεταφορά των ρυθμίσεων του ΚΠΑ του ΟΟΣΑ. Ακόμα, η υπό εξέταση Συμφωνία λειτουργεί παράλληλα προς την Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης και του ΟΟΣΑ για την αμοιβαία διοικητική συνδρομή, στην οποία τα κράτη μέλη της Ε.Ε. διατύπωσαν την ρητή επιφύλαξη να εφαρμόζουν στις αμοιβαίες σχέσεις τους κοινούς και ανεξάρτητους κανόνες σχετικά με την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών (βλ. άρθ. 27 παρ. 2)⁷⁸.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ'

Η ρύθμιση της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών στο πλαίσιο της Πολυμερούς Συμβάσεως του Συμβουλίου της Ευρώπης και του ΟΟΣΑ για την Αμοιβαία Διοικητική Συνδρομή σε Φορολογικά Θέματα

Ενότητα Α': Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Το 1988 υπογράφεται και το 1995 τίθεται σε ισχύ η Πολυμερής Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης και του ΟΟΣΑ για την Αμοιβαία Διοικητική Συνδρομή σε Φορολογικά Θέματα (εφεξής

⁷⁸ Vorpe Samuele / Molo Giovanni / Altenburger Peter, «Der automatische Informationsaustausch (AIA) von Steuerdaten», *Archiv für Schweizerisches Abgaberecht*, 84 (11-12 Μαΐου – Ιουνίου 2016), διαθέσιμο σε <http://asa.test-weblaw.ch/archive/author-articles.htmlprint>, s. 778

και ΠΣΑΔΣ). Η Σύμβαση αυτή αποτελεί επιστέγασμα μιας σειράς διεθνών προσπαθειών, οι οποίες σε αδρές γραμμές παρουσιάστηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο και είχαν καταβληθεί στη διάρκεια των τελευταίων ετών, είτε διμερώς είτε πολυμερώς, για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής. Με την κατάρτιση της εν λόγω Σύμβασης ο ΟΟΣΑ φιλοδοξεί να ενθαρρύνει τις διεθνείς προσπάθειες για ενίσχυση της διακρατικής συνεργασίας σε θέματα σχετικά με φόρους οποιασδήποτε φύσεως, και την ταυτόχρονη εξασφάλιση επαρκούς προστασίας των δικαιωμάτων των φορολογουμένων. Η βελτίωση της διακρατικής φορολογικής συνεργασίας αποτελεί πλέον κοινή πεποίθηση ότι μπορεί να διευκολύνει σημαντικά τον ορθό προσδιορισμό των φορολογικών υποχρεώσεων και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των φορολογουμένων. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην προστασία του φορολογούμενου κατά της διακριτικής μεταχείρισης και της διπλής φορολογίας. Επίσης, τα κράτη δεν είναι υποχρεωμένα να εφαρμόζουν μέτρα και να παρέχουν πληροφορίες που έρχονται σε αντίθεση με το εσωτερικό δίκαιο και την πρακτική τους. Προστατεύεται ο εμπιστευτικός χαρακτήρας των πληροφοριών, ενώ οι διεθνείς πράξεις σχετικά με την προστασία της ιδιωτικής ζωής και την παροχή στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα υπερισχύουν και βρίσκουν εφαρμογή και στην περιπτώσεις που καταλαμβάνονται από την ΠΣΑΔΣ.

Η ανωτέρω διεθνής σύμβαση τροποποιήθηκε με σχετικό Πρωτόκολλο το 2010. Μολονότι είναι πολυμερής και παραμένει ανοιχτή προς οποιαδήποτε χώρα επιθυμεί να την υπογράψει, η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών που καθιερώνει πραγματοποιείται τελικά σε διμερές επίπεδο, καθώς η ΠΣΑΔΣ επιτρέπει στις χώρες να επιλέξουν με ποιες άλλες δικαιοδοσίες επιθυμούν την ενεργοποίηση της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών. Στη Σύμβαση συμμετέχουν σήμερα 112 κράτη, τα οποία δεσμεύονται από την υπογραφή της να επεκτείνουν το δίκτυο των διμερών συμβάσεων που συνάπτουν μεταξύ τους και αφορούν στη διοικητική συνδρομή σε φορολογικά θέματα. Η Σύμβαση αυτή έχει αποκτήσει ιδιαίτερη σημασία τα τελευταία χρόνια, ενόψει και της διακήρυξης των κρατών της ομάδας των G20 για την καθιέρωση της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών ως του νέου διεθνούς προτύπου στην ανταλλαγή πληροφοριών, και αποτελεί πλέον τη νομική βάση για την αυτόματη ανταλλαγή φορολογικών πληροφοριών μεταξύ των αρμοδίων αρχών των συμβαλλόμενων κρατών προσφέροντας ένα αποτελεσματικότερο ρυθμιστικό πλαίσιο για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών σε σχέση με αυτό που καθιερώνουν οι διατάξεις των διεθνών συμβάσεων για την αποφυγή της διπλής φορολογίας. Η Ελλάδα επικύρωσε τη διεθνή αυτή σύμβαση και το Πρωτόκολλο του 2010 με τον Νόμο 4153/2013, και συνεπώς, σήμερα, οι ρυθμίσεις της ΠΣΑΔΣ αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα του ελληνικού δικαίου με αυξημένη μάλιστα τυπική ισχύ.

Ενότητα Β': Οι κυριότερες ρυθμίσεις της ΔΣΑΔΣ – Ν. 4153/2013

1. Οι μορφές διοικητικής συνδρομής, τις οποίες προβλέπει η υπό εξέταση διεθνής σύμβαση είναι οι εξής (βλ. άρθρο 1 παρ. 2 του Νόμου 4153/2013):

- Ανταλλαγή πληροφοριών (αυτόματη, αυθόρμητη, κατόπιν αιτήσεως)
- Ταυτόχρονοι φορολογικοί έλεγχοι
- Συμμετοχή σε φορολογικούς ελέγχους που διεξάγονται στο εξωτερικό.
- Συνδρομή στην είσπραξη φορολογικών απαιτήσεων, συμπεριλαμβανομένων και των συντηρητικών μέτρων
- Επίδοση εγγράφων.

2. Με βάση τη ΔΣΑΔΣ η Ελλάδα ανταλλάσσει με τα άλλα κράτη-μέλη οποιαδήποτε πληροφορία προβλέψιμα σχετική με :

(α) τη βεβαίωση και την είσπραξη των φόρων, καθώς και τα μέτρα διεκδίκησης και εκτέλεσης φορολογικών απαιτήσεων, και (β) την προσφυγή ενώπιον διοικητικής αρχής ή την έναρξη διαδικασίας ενώπιον δικαστικής αρχής (άρθρο 4 του Νόμου 4153/2013).

3. Η Σύμβαση εφαρμόζεται στους ακόλουθους φόρους (βλ. άρθ. 2 του Ν. 4153/2013):

α) φόρος επί του εισοδήματος, των κερδών, της ωφέλειας από κεφάλαιο ή επί της καθαρής περιουσίας, β) υποχρεωτικές εισφορές κοινωνικής ασφάλισης, γ) φόρους άλλων κατηγοριών, εξαιρουμένων των δασμών, και συγκεκριμένα φόρους περιουσίας, κληρονομιών, δωρεών, φόρους ακίνητης περιουσίας, γενικούς φόρους κατανάλωσης, ειδικούς φόρους κατανάλωσης, φόρους για τη χρήση ή την κυριότητα μηχανοκίνητων οχημάτων, φόρους για τη χρήση ή την κυριότητα κινητής περιουσίας, λοιπούς φόρους.

Προκύπτει, λοιπόν, ότι το πεδίο εφαρμογής της παρούσας Σύμβασης καλύπτει ένα ιδιαίτερα ευρύ φάσμα φόρων. Το ίδιο ευρεία είναι και η ευχέρεια ανταλλαγής φορολογικών στοιχείων μεταξύ των αρμοδίων Υπηρεσιών των κρατών, χωρίς διακρίσεις ως προς το εάν τα σκοπούμενα φορολογικά υποκείμενα είναι φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή άλλης μορφής νομικές οντότητες⁷⁹. Τέλος, η Σύμβαση περιέχει κανόνες για τη διασφάλιση του φορολογικού απορρήτου και την προστασία των προσωπικών δεδομένων κατά τις προβλεπόμενες σε αυτή διαδικασίες ανταλλαγής φορολογικών πληροφοριών.

⁷⁹ Δούβλης, Βασίλης Α, «Διεθνείς δράσεις κατά της φοροδιαφυγής-φοροαποφυγής : " Η Μεγάλη Χίμαιρα";», ΔΕΕ, τ. 21, τεύχ. 8-9 (2015), σελ. 777

4. Η ανωτέρω Σύμβαση συμβάλλει λόγω των προαναφερόμενων χαρακτηριστικών της (ευρύ πεδίο εφαρμογής) στον καλύτερο πολυμερή συντονισμό σε θέματα ανταλλαγής πληροφοριών για κάθε είδους άμεσους ή έμμεσους φόρους, πλην δασμών, χωρίς να θίγει υπάρχουσες ή μελλοντικές συναφείς διεθνείς συμφωνίες ή ρυθμίσεις αναλαμβανόμενες από τα προσχωρούντα κράτη.

Εντούτοις, η ενεργοποίηση της διαδικασίας αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών και η εξειδίκευση των επιμέρους υπό ανταλλαγή πληροφοριών υπόκειται σε πρότερη κατάρτιση διμερούς συμφωνίας μεταξύ της Ελλάδας και κάθε άλλου κράτους-μέλους (άρθρο 6 του Νόμου 4153/2013⁸⁰). Πιο συγκεκριμένα, δύο ή περισσότερα συμβαλλόμενα κράτη μπορούν να ανταλλάσσουν αυτόματα πληροφορίες προβλέψιμα σχετικές με την βεβαίωση και είσπραξη των φόρων, κατά τα ειδικότερα οριζόμενα στο άρθρο 4, σχετικά με ορισμένες κατηγορίες περιπτώσεων και σύμφωνα με τις διαδικασίες που θα καθοριστούν με αμοιβαία συμφωνία. Επομένως, η υπογραφή της υπό εξέταση Σύμβασης δεν είναι από μόνη της αρκετή, προκειμένου να καταστεί για τα συμβαλλόμενα μέρη υποχρεωτική η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, αλλά, αντίθετα, προς τούτο απαιτείται η κατάρτιση ειδικότερων συμφωνιών μεταξύ των αρμοδίων αρχών των κρατών, δια των οποίων θα ενεργοποιείται σε διμερές – πάντοτε - επίπεδο η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών.

Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών υπό το καθεστώς της ανωτέρω Σύμβασης απαιτεί την κατάρτιση επιμέρους συμφωνιών μεταξύ των αρμοδίων αρχών των συμβαλλόμενων κρατών, με συνέπεια η ανταλλαγή πληροφοριών να διενεργείται στην πραγματικότητα σε διμερές επίπεδο, μέσω σχετικών διμερών συμβάσεων μεταξύ των κρατών, με τις οποίες συγκεκριμενοποιούνται οι ανταλλάξιμες πληροφορίες και οι λοιπές τεχνικές λεπτομέρειες και διαδικασίες⁸¹ για τον χρόνο και τον τρόπο της ανταλλαγής. Η Πολυμερής Συμφωνία Αρμοδίων Αρχών, για την οποία γίνεται λόγος αμέσως κατωτέρω, η οποία στηρίζεται στην Πρότυπη Σύμβαση των Αρμοδίων Αρχών για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών και έχει ως νομικό έρεισμα την ΠΣΑΔΣ, εξυπηρετεί αυτή ακριβώς τη λειτουργία.

5. Παράλληλα, με τα άρθρα 19, 21 και 22 της ΠΣΑΔΣ καθιερώνονται ορισμένες **απαγορεύσεις/περιορισμοί** σχετικά με την ανταλλαγή πληροφοριών, οι οποίες αποτυπώνουν τις

⁸⁰ Σχετικά με ορισμένες κατηγορίες περιπτώσεων και σύμφωνα με τις διαδικασίες που θα καθοριστούν με αμοιβαία συμφωνία, δύο ή περισσότερα μέρη ανταλλάσσουν αυτόματα τις πληροφορίες που αναφέρονται στο άρθρ. 4.

⁸¹ Urinov, Vokhid, *Developing Country Perspectives on Automatic Exchange of Tax Information*, Law, Social Justice & Global Development Journal, Vol. 1, 2015, Warwick School of Law Research Paper (Οκτώβριος 2015), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2684111>, p. 9

αντίστοιχες ρυθμίσεις της Πρότυπης Σύμβασης του ΟΟΣΑ για την αποφυγή της διπλής φορολογίας. Για παράδειγμα, προβλέπεται ότι:

- το κράτος δεν είναι υποχρεωμένο να συναινέσει σε μια αίτηση παροχής πληροφοριών, αν το έτερο συμβαλλόμενο κράτος δεν έχει εξαντλήσει όλα τα μέσα τα οποία διαθέτει στη δική του επικράτεια,
- απαγορεύεται η ανταλλαγή πληροφοριών, εφόσον αυτό θα προσέκρουε στην εσωτερική νομοθεσία και πρακτική, τη δημόσια τάξη ή τα θεμελιώδη συμφέροντα του κράτους αυτού, ή θα οδηγούσε στην αποκάλυψη εμπορικού, βιομηχανικού ή επαγγελματικού απορρήτου,
- ενώ επίσης απαγορεύεται και η εν γένει παροχή διοικητικής συνδρομής, εφόσον αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα την παραβίαση των διατάξεων μιας σύμβασης για την αποφυγή της διπλής φορολογίας ή τη διακριτική μεταχείριση των υπηκόων του κράτους αυτού.

Καθώς οι ανωτέρω απαγορεύσεις εφαρμόζονται στο πλαίσιο της ανταλλαγής πληροφοριών κατόπιν αιτήσεως, δεν θα υπεισέλθουμε στην αναλυτικότερη παρουσίασή τους, αλλά θα παραπέμψουμε σε όσα ειπώθηκαν σε προηγούμενα κεφάλαια.

Ενδιαφέρον στο πλαίσιο της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών παρουσιάζει, ωστόσο, το άρθρο 22 αναφορικά με το **φορολογικό απόρρητο**. Όπως και η αντίστοιχη διάταξη της Πρότυπης Σύμβασης του ΟΟΣΑ για την αποφυγή της διπλής φορολογίας, έτσι και η υπό εξέταση ΠΣΑΔΣ καθιερώνει το διεθνές φορολογικό απόρρητο, δηλαδή την υποχρέωση των κρατών να διατηρούν εμπιστευτικές και απόρρητες τις πληροφορίες που λαμβάνουν στο πλαίσιο της διαδικασίας αμοιβαίας διοικητικής συνδρομής κατά τον ίδιο τρόπο, όπως και τις πληροφορίες που συλλέγουν βάσει της εσωτερικής νομοθεσίας τους και να μην τις αποκαλύπτουν σε τρίτα πρόσωπα. Επιπλέον, ορίζεται ότι οι πληροφορίες που ανταλλάσσονται μπορούν να χρησιμοποιηθούν μόνο για φορολογικούς σκοπούς, κατ' εξαίρεση δε και για άλλους σκοπούς, εφόσον η χρησιμοποίηση αυτών των πληροφοριών για τέτοιους σκοπούς είναι δυνατή σύμφωνα με το εσωτερικό δίκαιο του κράτους που παρέχει τις πληροφορίες και το κράτος αυτό επιτρέπει μια τέτοια χρήση. Υπό την προϋπόθεση της προηγούμενης έγκρισης του κράτους που παρέχει τις πληροφορίες είναι δυνατή και η διαβίβαση των πληροφοριών σε τρίτο κράτος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'

Η ρύθμιση της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών στο πλαίσιο της Πολυμερούς Συμφωνίας Αρμοδίων Αρχών για την Αυτόματη Ανταλλαγή Πληροφοριών Χρηματοοικονομικών Λογαριασμών του ΟΟΣΑ (ΠΣΑΑ) και η καθιέρωση ενός παγκόσμιου Κοινού Προτύπου Αναφοράς (ΚΠΑ) για την ανταλλαγή πληροφοριών και τους κανόνες δέουσας επιμέλειας - Η ενσωμάτωση της ΠΣΑΑ και του ΚΠΑ στην ελληνική έννομη τάξη με τον Ν. 4428/2016

Ενότητα Α': Εισαγωγικές παρατηρήσεις

I. Το Συμβούλιο του ΟΟΣΑ κοινοποίησε, στις 21 Ιουλίου 2014, το πλήρες Παγκόσμιο Πρότυπο για την αυτόματη ανταλλαγή χρηματοοικονομικών πληροφοριών σε Φορολογικά Ζητήματα. Η δέσμη μέτρων για το Παγκόσμιο Πρότυπο, ήτοι η Πολυμερής Συμφωνία Αρμοδίων Αρχών (Competent Authorities Agreement), το Κοινό Πρότυπο Αναφοράς για την Αυτόματη Ανταλλαγή Χρηματοπιστωτικών Πληροφοριών σε Φορολογικά Ζητήματα (Common Reporting Standard for Automatic Exchange of Financial Account Information in Tax Matters), τα Σχόλια επί της Συμφωνίας και επί του Κοινού Προτύπου, καθώς και οι Λεπτομέρειες Πληροφοριακών Συστημάτων για την εφαρμογή του Παγκόσμιου Προτύπου, εγκρίθηκε στο σύνολό της, τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους, από τους Υπουργούς Οικονομικών και τους Διοικητές των Κεντρικών Τραπεζών της Ομάδας των G20, στη συνάντησή τους στο Cairns της Αυστραλίας.

Μέχρι σήμερα 96 χώρες έχουν υπογράψει την Πολυμερή Συμφωνία Αρμοδίων Αρχών⁸², μεταξύ των οποίων και όλες οι χώρες της Ε.Ε. Οι ΗΠΑ δεν είναι μεταξύ των χωρών που έχουν ενταχθεί στο σύστημα, καθώς χρησιμοποιούν την FATCA, η οποία αποτελεί ένα εναλλακτικό παρόμοιο σύστημα.

Η χώρα μας προσχώρησε στην Πολυμερή Συμφωνία Αρμοδίων Αρχών για την Αυτόματη Ανταλλαγή Πληροφοριών Χρηματοοικονομικών Λογαριασμών του ΟΟΣΑ (εφεξής ΠΣΑΑ), στις 29-10-2014. Εν συνεχεία, δε, με τον Ν. 4428/2016 κύρωσε την εν λόγω Διεθνή Σύμβαση και τα επισυναπτόμενα σε αυτήν Παραρτήματα, τα οποία αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της Σύμβασης και περιλαμβάνουν το Κοινό Πρότυπο Αναφοράς (εφεξής ΚΠΑ) και τα Σχόλια επί του ΚΠΑ.

Η υπογραφή και υιοθέτηση από τη μεγάλη πλειοψηφία των χωρών του κόσμου της ΠΣΑΑ και του ΚΠΑ του ΟΟΣΑ σηματοδοτεί την στροφή της διεθνούς κοινότητας προς την αυτόματη

⁸² Τελευταία ενημέρωση: 10.11.2017

ανταλλαγή πληροφοριών και την καθιέρωση της τελευταίας ως το νέο διεθνές πρότυπο φορολογικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών. Επισημαίνεται ότι η υπό εξέταση Συμφωνία αποτελεί ειδικότερη συμφωνία, με την οποία ενεργοποιείται και τίθεται σε εφαρμογή η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των αρμοδίων αρχών των συμβαλλόμενων κρατών της Πολυμερούς Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης και του ΟΟΣΑ σχετικά με την Αμοιβαία Διοικητική Συνδρομή σε Φορολογικά Θέματα, για την οποία έγινε λόγος σε προηγούμενο κεφάλαιο. Όπως αναλύθηκε στον οικείο τόπο, η Πολυμερής Σύμβαση σχετικά με την Αμοιβαία Διοικητική Συνδρομή σε Φορολογικά Θέματα (άρθρο 6) προβλέπει την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, ως ειδικότερη μορφή διεθνούς συνεργασίας, και μπορεί να αποτελέσει τη νομική βάση⁸³ για την κατάρτιση μεταξύ των συμβαλλόμενων σε αυτήν κρατών ειδικότερων διεθνών συμβάσεων, δια των οποίων θα ενεργοποιείται η διαδικασία της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών και θα εξειδικεύονται οι λεπτομέρειες εφαρμογής της. Η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, δυνάμει της Πολυμερούς Σύμβασης σχετικά με την Αμοιβαία Διοικητική Συνδρομή, προϋποθέτει την ύπαρξη μιας ξεχωριστής συμφωνίας μεταξύ των αρμοδίων αρχών των συμβαλλόμενων κρατών, η οποία μπορεί να είναι σε ισχύ μεταξύ δύο ή περισσότερων μερών, επιτρέποντας έτσι μια ενιαία συμφωνία, είτε με δύο είτε με περισσότερα μέρη, με την πραγματική αυτόματη ανταλλαγή να λαμβάνει χώρα σε διμερή βάση.

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι το σύγχρονο καθεστώς αυτόματης ανταλλαγής φορολογικών πληροφοριών μεταξύ των κρατών συνθέτουν τρία επιμέρους διεθνή νομικά κείμενα. Πρώτον, η Πολυμερής Σύμβαση σχετικά με την Αμοιβαία Διοικητική Συνδρομή σε Φορολογικά Θέματα του ΟΟΣΑ και του Συμβουλίου της Ευρώπης, όπως έχει τροποποιηθεί με σχετικό Πρωτόκολλο και ισχύει, δεύτερον η ΠΣΑΑ και τέλος το ΚΠΑ του ΟΟΣΑ. Η Πολυμερής Σύμβαση σχετικά με την Αμοιβαία Διοικητική Συνδρομή μπορεί να αποτελέσει μια νομική βάση για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, επειδή, ωστόσο, η εφαρμογή της προβλεπόμενης στο άρθρο 6 αυτής αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών προϋποθέτει την κατάρτιση ειδικής συμφωνίας μεταξύ των κρατών, στην πράξη τελικά η ανταλλαγή ενεργοποιείται και εφαρμόζεται βάσει της ΠΣΑΑ και του ΚΠΑ του ΟΟΣΑ⁸⁴. Επομένως, μια χώρα, η οποία υιοθετεί το ΚΠΑ του ΟΟΣΑ, πρέπει να είναι ή να γίνει μέλος και της Πολυμερούς Σύμβασης σχετικά με την Αμοιβαία Διοικητική Συνδρομή, με την οποία τίθεται το νομικό πλαίσιο – νομική βάση της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών, καθώς επίσης και να υιοθετήσει την ΠΣΑΑ, στην οποία ενσωματώνονται οι διατάξεις του ΚΠΑ

⁸³ Θεοχαροπούλου Ε., ό.π., σελ. 305

⁸⁴ Burton, David R., *Two Little Known Tax Treaties Will Lead to Substantially More Identity Theft, Crime, Industrial Espionage, and Suppression of Political Dissidents*, The Heritage Foundation, Backgrounder No 3087 (Δεκέμβριος 2015), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2991787>, p. 5

και με την οποία θα ενεργοποιείται και θα τίθεται σε λειτουργία η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών⁸⁵.

Μέσω λοιπόν της ΠΣΑΑ του ΟΟΣΑ καθιερώνεται ένα παγκόσμιο πρότυπο αυτόματης ανταλλαγής χρηματοπιστωτικών πληροφοριών, το οποίο απαρτίζεται από **δύο μέρη**:

A) το Κοινό Πρότυπο Αναφοράς (Common Reporting Standard – CRS), το οποίο περιλαμβάνει την κατάρτιση και υποβολή αναφορών και στοιχείων και τους κανόνες δέουσας επιμέλειας (Παράρτημα I του Νόμου).

B) το Μοντέλο Συμφωνίας Αρμοδίων Αρχών (CAA), το οποίο περιέχει αναλυτικούς κανόνες για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών.

Το ΚΠΑ διαμορφώνει το θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο για τη διατήρηση, συλλογή και διαβίβαση χρηματοοικονομικών πληροφοριών από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στις εθνικές φορολογικές αρχές. Επίσης, καθιερώνει κανόνες δέουσας επιμέλειας σχετικά με τις διαδικασίες που πρέπει να ακολουθούν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, όταν προβαίνουν στην ταυτοποίηση των αναφερόμενων λογαριασμών. Η Συμφωνία Αρμοδίων Αρχών, από την άλλη πλευρά, καθορίζει τις πληροφορίες και τα στοιχεία που θα ανταλλάσσονται, το χρόνο και τον τρόπο που θα λαμβάνουν χώρα οι ανταλλαγές. Επίσης θέτει κανόνες προστασίας της εμπιστευτικότητας και του απορρήτου των πληροφοριών⁸⁶.

II. Σύμφωνα με τις οδηγίες που έχει εκδώσει ο ΟΟΣΑ σχετικά με την εφαρμογή του ΚΠΑ και της ΠΣΑΑ⁸⁷, η εφαρμογή του ΚΠΑ από τις συμβαλλόμενες δικαιοδοσίες προϋποθέτει μια σειρά βασικών ενεργειών και τη λήψη ορισμένων πρωτοβουλιών εκ μέρους των κρατών, οι οποίες συνοψίζονται στα εξής:

1. Καταρχάς, απαιτείται η ενσωμάτωση στο εθνικό δίκαιο των κανόνων αναφοράς και δέουσας επιμέλειας σχετικά με τη διαδικασία ταυτοποίησης των λογαριασμών και το εύρος των ανταλλασσόμενων πληροφοριών, που καθιερώνει το ΚΠΑ, συμπεριλαμβανομένων των κανόνων σχετικά με την αποτελεσματική εφαρμογή του⁸⁸. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα απαιτείται να συλλέγουν και να διαβιβάζουν στις φορολογικές διοικήσεις των κρατών, όπου έχουν την έδρα

⁸⁵ ΗJI Panayi, ό.π., p. 24

⁸⁶ Uginov, ό.π, p. 6, ΗJI Panayi, ό.π., σ. 24

⁸⁷ Βλ. Standard for Automatic Exchange of Financial Information in Tax Matters, The CRS Implementation Handbook OECD

⁸⁸ Βλ. Standard for Automatic Exchange of Financial Information in Tax Matters, The CRS Implementation Handbook OECD, p. 9

τους, τις καθορισμένες από το ΚΠΑ και την ΠΣΑΑ χρηματοοικονομικές πληροφορίες. Οι φορολογικές διοικήσεις, στη συνέχεια, ανταλλάσσουν αυτόματα τις εν λόγω πληροφορίες με τις αρμόδιες αρχές του έτερου συμβαλλόμενου κράτους.

2. Η διαβίβαση σε αυτοματοποιημένη βάση φορολογικών πληροφοριών μεταξύ των κρατών βρίσκει έρεισμα, όπως, εξάλλου, ήδη αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, ως επί το πλείστον στις διατάξεις των Διεθνών Συμβάσεων. Ειδικότερα, τα νομικά εργαλεία, τα οποία επιτρέπουν την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, είναι τα εξής⁸⁹:

- i. οι Διμερείς Συμβάσεις για την Αποφυγή της Διπλής Φορολογίας
- ii. η Πολυμερής Συμφωνία σχετικά με την Αμοιβαία Διοικητική Συνδρομή σε Φορολογικά Θέματα του ΟΟΣΑ και του Συμβουλίου της Ευρώπης (ΠΣΑΔΣ)
- iii. οι Διμερείς Συμβάσεις για την αυτόματη ανταλλαγή φορολογικών πληροφοριών.

Το γεγονός ότι σήμερα ένας πολύ μεγάλος αριθμός κρατών έχει υπογράψει την ΠΣΑΔΣ, μας επιτρέπει να θεωρήσουμε με ασφάλεια, δεδομένου και του πολυμερούς χαρακτήρα της εν λόγω Σύμβασης, ότι η προσχώρηση σε αυτή από ένα κράτος αποτελεί την πλέον ενδεδειγμένη επιλογή και την πιο αποτελεσματική οδό για την επίτευξη της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών με όσο το δυνατόν περισσότερα κράτη⁹⁰.

3. Εκτός από την νομική βάση, απαραίτητη προϋπόθεση για να εφαρμοστεί στην πράξη και να λειτουργήσει αποτελεσματικά η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών είναι η κατάρτιση επιμέρους συμφωνιών μεταξύ των αρμοδίων αρχών των συμβαλλόμενων κρατών, με τις οποίες θα τίθενται οι λεπτομέρειες για τον τόπο και τον χρόνο ανταλλαγής των πληροφοριών⁹¹.

Το ΚΠΑ περιέχει τρία διαφορετικά μοντέλα τέτοιων Συμφωνιών. Το πρώτο μοντέλο Συμφωνίας Αρμοδίων Αρχών συνάπτεται μεταξύ δύο κρατών και λειτουργεί με βάση την αρχή της αμοιβαιότητας, είναι, δε, σχεδιασμένο να εφαρμόζεται σε συνδυασμό με το άρθρ. 26 της Πρότυπης Σύμβασης για την Αποφυγή της Διπλής Φορολογίας. Το δεύτερο Μοντέλο είναι πολυμερές και θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί προκειμένου να μειωθεί το κόστος που συνεπάγεται η σύναψη περισσότερων διμερών συμβάσεων. Αυτό το μοντέλο θα μπορούσε να λειτουργήσει ως ειδικότερη συμφωνία στο πλαίσιο εφαρμογής της Πολυμερούς Σύμβασης σχετικά με την Αμοιβαία

⁸⁹ Βλ. Standard for Automatic Exchange of Financial Information in Tax Matters, The CRS Implementation Handbook OECD, p. 24, βλ. μεταξύ άλλων και Meinzer, ό.π., p. 14

⁹⁰ Βλ. Standard for Automatic Exchange of Financial Information in Tax Matters, The CRS Implementation Handbook OECD, p. 24

⁹¹ Βλ. Standard for Automatic Exchange of Financial Information in Tax Matters, The CRS Implementation Handbook OECD, p. 24

Διοικητική Συνδρομή σε Φορολογικά Θέματα. Τέλος, υπάρχει και το τρίτο Μοντέλο, το οποίο δεν προβλέπει αμοιβαιότητα και χρησιμοποιείται όταν και όπου αυτό κρίνεται κατάλληλο. Σε όλα τα ανωτέρω Μοντέλα προσδιορίζεται η νομική βάση, επί της οποίας ερείδεται η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των συμβαλλόμενων κρατών, οι πληροφορίες, οι οποίες ανταλλάσσονται, ο τρόπος και ο χρόνος ανταλλαγής αυτών, οι διαδικασίες – μέθοδοι διαβίβασης των πληροφοριών, οι απαραίτητες δικλείδες ασφαλείας για την προστασία του φορολογικού απορρήτου και της εμπιστευτικότητας της πληροφορίας κλπ.

Σήμερα περισσότερα από 90 κράτη έχουν υπογράψει, όπως ήδη ειπώθηκε και παραπάνω, την ΠΣΑΑ του ΟΟΣΑ για την αυτόματη ανταλλαγή, η οποία, βάσει των προλεχθέντων, στηρίζεται στο δεύτερο Μοντέλο και έχει ως νομική βάση το άρθρο 6 της ΠΣΑΔΣ του ΟΟΣΑ και του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η ΠΣΑΑ, όπως θα αναλυθεί και στη συνέχεια, αποτελεί μια συμφωνία πλαίσιο, η οποία προκειμένου να εφαρμοστεί από τα συμβαλλόμενα κράτη απαιτεί τη λήψη νομοθετικών πρωτοβουλιών για την προσαρμογή της εθνικής νομοθεσίας τους και την παροχή διασφαλίσεων για την προστασία των προσωπικών δεδομένων και της εμπιστευτικότητας των πληροφοριών. Η ανταλλαγή των πληροφοριών θα ξεκινήσει, επομένως, αφότου και τα δύο ενδιαφερόμενα κράτη γνωστοποιήσουν την πρόθεσή τους να θέσουν σε ισχύ και να εφαρμόζουν μεταξύ τους τις διατάξεις της ΠΣΑΑ για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών⁹².

4. Τέλος, απαιτείται σε τεχνικό και διοικητικό επίπεδο η υιοθέτηση κατάλληλων μεθόδων και διαδικασιών για την αποτελεσματική αποστολή και λήψη των πληροφοριών⁹³, καθώς επίσης και η υιοθέτηση ενός νομικού πλαισίου, το οποίο θα διασφαλίζει την εμπιστευτικότητα των πληροφοριών και των προσωπικών δεδομένων των φορολογουμένων⁹⁴.

Συνοψίζοντας, για την εφαρμογή του Παγκόσμιου Προτύπου του ΟΟΣΑ για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών απαιτούνται, κατά τα ανωτέρω, **α)** η ενσωμάτωση του ΚΠΑ στην εθνική έννομη τάξη, **β)** η επιλογή της νομικής βάσης για την ανταλλαγή πληροφοριών και η κατάρτιση Συμφωνίας Αρμοδίων Αρχών σε πολυμερές ή διμερές επίπεδο, **γ)** η διαμόρφωση των κατάλληλων τεχνικών και διοικητικών υποδομών για τη συλλογή και ανταλλαγή πληροφοριών, **δ)** και τέλος η

⁹² Βλ. Standard for Automatic Exchange of Financial Information in Tax Matters, The CRS Implementation Handbook OECD, p. 26

⁹³ Βλ. Standard for Automatic Exchange of Financial Information in Tax Matters, The CRS Implementation Handbook OECD, p. 27

⁹⁴ Βλ. Standard for Automatic Exchange of Financial Information in Tax Matters, The CRS Implementation Handbook OECD, p. 32

υιοθέτηση μέτρων για τη διασφάλιση της εμπιστευτικότητας της πληροφορίας και της προστασίας των προσωπικών δεδομένων⁹⁵.

Ενότητα Β': Η ενσωμάτωση της ΠΣΑΑ και του ΚΠΑ στην ελληνική έννομη τάξη - Ο νόμος 4428/2016

1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Η Ελλάδα με τον Ν. 4428/2016 ενσωμάτωσε στο εθνικό της δίκαιο την Πολυμερή Συμφωνία Αρμοδίων Αρχών για την Αυτόματη Ανταλλαγή Πληροφοριών Χρηματοοικονομικών Λογαριασμών του ΟΟΣΑ. Ειδικότερα με τον Ν. 4428/2016 κυρώθηκε η δήλωση της αρμόδιας αρχής της Ελλάδας, που υπογράφηκε στο Βερολίνο, στις 29-10-2014 για την προσχώρηση της Ελλάδας στην Πολυμερή Συμφωνία, η επισυναπτόμενη στη δήλωση αυτή Πολυμερής Συμφωνία, καθώς και τα παραρτήματα Β, Γ, Δ με τις γνωστοποιήσεις της Ελληνικής Δημοκρατίας δυνάμει του τμήματος 7 παρ. 1 της ίδιας συμφωνίας. Παράλληλα, η χώρα μας δεσμεύτηκε να ξεκινήσει τις πρώτες ανταλλαγές πληροφοριών σε αυτοματοποιημένη – ετήσια βάση τον Σεπτέμβριο του 2017.

Η ΠΣΑΑ με τα παραρτήματα που τη συνοδεύουν, η Δήλωση της αρμόδιας αρχής της Ελλάδας για την προσχώρηση της Ελλάδας στην ΠΣΑΑ, καθώς και οι διατάξεις εφαρμογής της με την υιοθέτηση του ΚΠΑ, σχετικά με την υποβολή στοιχείων και τη δέουσα επιμέλεια για τις πληροφορίες χρηματοοικονομικών λογαριασμών, με τις αναγκαίες προσαρμογές προκειμένου να εφαρμοστεί στην Ελλάδα, συνθέτουν το κοινό παγκόσμιο πρότυπο του ΟΟΣΑ για την υποβολή στοιχείων, τη δέουσα επιμέλεια και την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τις πληροφορίες χρηματοοικονομικών λογαριασμών.

Σύμφωνα, λοιπόν, με το νέο παγκόσμιο πρότυπο του ΟΟΣΑ για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, η χώρα μας, όπως και οι λοιπές συμμετέχουσες στην ΠΣΑΑ χώρες, θα λαμβάνει από τα δηλούντα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και **αυτομάτως θα ανταλλάσσει** με τους εταίρους της που συμμετέχουν στην ανταλλαγή πληροφοριών, κατά περίπτωση, **σε ετήσια βάση**, χρηματοοικονομικές πληροφορίες σχετικά με όλους τους δηλωτέους λογαριασμούς που προσδιορίζονται από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στη βάση κοινών κανόνων υποβολής στοιχείων και δέουσας επιμέλειας. Με απλά λόγια, τα συμμετέχοντα στη ΠΣΑΑ κράτη θα λαμβάνουν από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της επικρατείας τους, σε ετήσια βάση, χρηματοοικονομικές πληροφορίες σχετικά με όλους τους δηλωτέους λογαριασμούς αλλοδαπών

⁹⁵ Urinov, ό.π., p. 6

συμφερόντων. Τις πληροφορίες αυτές το κράτος αυτό θα ανταλλάσσει στη συνέχεια αυτόματα με τις υπόλοιπες συμμετέχουσες χώρες. Έτσι, η χώρα μας, όπως θα αποστέλλει τις πληροφορίες, με τον ίδιο τρόπο θα γίνεται αποδέκτης πληροφοριών για τραπεζικούς λογαριασμούς φορολογικών κατοίκων Ελλάδας (και εν γένει ελληνικών συμφερόντων) σε πιστωτικά ιδρύματα του εξωτερικού.

2. Βασικά σημεία της ΠΣΑΑ

Η ΠΣΑΑ συνδέει το ΚΠΑ με τη νομική βάση για την ανταλλαγή πληροφοριών⁹⁶, ήτοι με τη Σύμβαση για την Αμοιβαία Διοικητική Συνδρομή, επιτρέποντας την ανταλλαγή πληροφοριών χρηματοοικονομικών λογαριασμών σε αυτοματοποιημένη και ετήσια βάση.

Η ΠΣΑΑ έχει συνταχθεί ως αμοιβαία συμφωνία, που βασίζεται στην αρχή ότι η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών διενεργείται σε **αμοιβαία βάση**. Ωστόσο, η ίδια η ΠΣΑΑ προβλέπει, αφενός, τη δυνατότητα μιας συμβαλλόμενης χώρας να επιλέξει να αποστέλλει πληροφορίες σε άλλες χώρες, χωρίς να λαμβάνει αντίστοιχες πληροφορίες, αφετέρου τη δυνατότητα έκαστης χώρας να επιλέξει τις χώρες με τις οποίες προτίθεται να προβεί στην προβλεπόμενη αυτόματη ανταλλαγή (**ρήτρα εξαίρεσης**). Σύμφωνα με τους ορισμούς του τμήματος 1 της ΠΣΑΑ, συμβαλλόμενο μέρος στην ΠΣΑΑ, και επομένως, δυνητικός εταίρος προς αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, είναι κάθε δικαιοδοσία για την οποία έχει τεθεί σε εφαρμογή η σύμβαση και η οποία έχει υπογράψει τη συμφωνία. Επιπλέον, η ΠΣΑΑ αυτή είναι σε ισχύ μεταξύ δύο συμβαλλόμενων κρατών, υπό την προϋπόθεση ότι και τα δύο συμβαλλόμενα μέρη έχουν εκφράσει τη βούλησή τους να προβούν σε αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ τους. Αποτέλεσμα τούτου είναι ότι τελικά η ανταλλαγή πληροφοριών διενεργείται σε διμερές επίπεδο. Όπως προβλέπεται μάλιστα στις εξουσιοδοτικές διατάξεις της ΠΣΑΑ, με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών ορίζεται ο κατάλογος των δικαιοδοσιών με τις οποίες η Ελλάδα προτίθεται να θέσει σε ισχύ και εφαρμογή σε διμερή βάση την κυρούμενη ΠΣΑΑ, με βάση τις δηλώσεις βούλησης εκ μέρους όλων των Δικαιοδοσιών που έχουν υπογράψει την ΠΣΑΑ ως προς το έτος της πρώτης ανταλλαγής πληροφοριών.

3. Οι ειδικότερες ρυθμίσεις της ΠΣΑΑ και του ΚΠΑ

ι. Τα τμήματα της ΠΣΑΑ

Η ΠΣΑΑ διαρθρώνεται σε 8 τμήματα. Χρήσιμη κρίνεται στο σημείο αυτό μια σύντομη επισκόπηση των τμημάτων της ΠΣΑΑ.

⁹⁶ ΗJI Panayi, ό.π., σ. 25

Το **τμήμα 1** περιλαμβάνει τους βασικούς ορισμούς και παραπέμπει στους ειδικότερους ορισμούς του ΚΠΑ. Όποιος άλλος ορισμός δεν δίνεται στην ΠΣΑΑ ή στο ΚΠΑ έχει την έννοια που του αποδίδεται τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή βάσει της ελληνικής εσωτερικής νομοθεσίας, λαμβανομένων υπόψη των αντίστοιχων ερμηνευτικών σχολίων του ΟΟΣΑ, τα οποία αποτελούν ερμηνευτική πηγή επί των διατάξεων ΠΣΑΑ και του ΚΠΑ.

Το **τμήμα 2** περιλαμβάνει τους γενικούς όρους που διέπουν την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών σε σχέση με τους δηλωτέους λογαριασμούς και προσδιορίζει το είδος των ανταλλασσόμενων πληροφοριών. Ειδικότερα, μεταξύ των Αρμοδίων Αρχών των συμβαλλόμενων κρατών ανταλλάσσονται σε αυτοματοποιημένη βάση, ετησίως, οι ακόλουθες πληροφορίες:

α) το όνομα, η διεύθυνση, ο/(οι) Α.Φ.Μ., η ημερομηνία και ο τόπος γέννησης (στην περίπτωση φυσικού προσώπου) κάθε Δηλωτέου Προσώπου που είναι Δικαιούχος Λογαριασμού και, στην περίπτωση οποιασδήποτε Οντότητας που είναι Δικαιούχος Λογαριασμού και η οποία, μετά την εφαρμογή των διαδικασιών δέουσας επιμέλειας που είναι σύμφωνες με το ΚΠΑ, διαπιστώνεται ότι διαθέτει ένα ή περισσότερα Ελέγχοντα Πρόσωπα που είναι Δηλωτέα Πρόσωπα, η επωνυμία, η διεύθυνση και ο/οι Α.Φ.Μ. της Οντότητας, καθώς και το όνομα, η διεύθυνση, ο/οι Α.Φ.Μ., και η ημερομηνία και ο τόπος γέννησης κάθε Δηλωτέου Προσώπου·

β) ο αριθμός λογαριασμού (ή λειτουργικό ισοδύναμο ελλείψει αριθμού λογαριασμού)·

γ) η επωνυμία και ο αριθμός ταυτοποίησης (εάν υπάρχει) του Δηλούντος Χρηματοπιστωτικού Ιδρύματος·

δ) το υπόλοιπο ή η αξία του λογαριασμού στο τέλος του σχετικού ημερολογιακού έτους ή άλλης αντίστοιχης περιόδου υποβολής στοιχείων, ή το κλείσιμο του λογαριασμού, εάν ο λογαριασμός έκλεισε κατά τη διάρκεια αυτού του έτους ή αυτής της περιόδου·

Το **τμήμα 3** περιλαμβάνει τους ειδικούς όρους που διέπουν την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, ήτοι τον χρόνο και τον τρόπο ανταλλαγής. Η ανταλλαγή πληροφοριών πραγματοποιείται μόνο εφόσον τα δύο συμβαλλόμενα κράτη έχουν θέσει σε εφαρμογή την εσωτερική νομοθεσία για συμμόρφωση με το ΚΠΑ.

Το **τμήμα 4** ρυθμίζει τη συνεργασία μεταξύ των αρμοδίων αρχών για τη συμμόρφωση προς τις υποχρεώσεις της ΠΣΑΑ και του ΚΠΑ, καθώς και την επιβολή αυτών στα υπόχρεα πρόσωπα.

Το **τμήμα 5** περιλαμβάνει τους όρους για τη διασφάλιση της εμπιστευτικότητας των πληροφοριών. Η μη τήρηση των κανόνων εμπιστευτικότητας θεωρείται σημαντική περίπτωση μη συμμόρφωσης εκ μέρους μιας αρμόδιας αρχής και δημιουργεί εύλογο έδαφος για την άμεση αναστολή της ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των δύο αρμοδίων αρχών δυνάμει της ΠΣΑΑ.

Το **τμήμα 6** περιλαμβάνει τους όρους των διαβουλεύσεων μεταξύ δύο ή περισσότερων αρμοδίων αρχών είτε για ζητήματα εφαρμογής της ΠΣΑΑ, είτε για την ανάλυση της ποιότητας των πληροφοριών που λαμβάνονται, καθώς και για τους όρους τροποποίησης της συμφωνίας.

Το **τμήμα 7** περιλαμβάνει τις γνωστοποιήσεις που οφείλει να καταθέσει έκαστο συμβαλλόμενο μέρος στη γραμματεία του συντονιστικού οργάνου της σύμβασης, τους όρους για να τεθεί σε εφαρμογή η ΠΣΑΑ, τις υποχρεώσεις της γραμματείας του συντονιστικού οργάνου της σύμβασης σχετικά με τις εν λόγω γνωστοποιήσεις των συμβαλλόμενων μερών και τους όρους αναστολής και τερματισμού της ΠΣΑΑ.

Το **τμήμα 8** περιλαμβάνει τις υποχρεώσεις της γραμματείας του συντονιστικού οργάνου της σύμβασης και επίσης ρυθμίζει και την κατανομή του κόστους διαχείρισης της ΠΣΑΑ.

ii. Τα παραρτήματα της ΠΣΑΑ και οι γνωστοποιήσεις

Τα παραρτήματα Β, Γ, Δ, ΣΤ της ΠΣΑΑ, όπως κυρώθηκαν με το άρθ. Πρώτο του Ν. 4428/2016 αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της ΠΣΑΑ, και γνωστοποιούνται από την Ελλάδα στην γραμματεία του συντονιστικού οργάνου της σύμβασης.

Σύμφωνα με το Παράρτημα ΣΤ, η Ελλάδα δεσμεύεται να προχωρήσει στις πρώτες ανταλλαγές πληροφοριών τον Σεπτέμβριο του 2017.

Σύμφωνα με το **Παράρτημα Β**, η Ελλάδα προτίθεται να διαβιβάσει τις πληροφορίες που πρέπει να ανταλλάσσονται σύμφωνα με το τμήμα 2 της ΠΣΑΑ μέσω και σύμφωνα με το κοινό σύστημα διαβίβασης του ΟΟΣΑ.

Το **Παράρτημα Γ** περιλαμβάνει ειδικές διασφαλίσεις για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ενώ ειδικά, στην περίπτωση της Ελλάδας, κατόπιν συντονισμού με τα κράτη μέλη της ΕΕ και εξέτασης από την Εθνική Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, καθορίζει τα βασικά δικαιώματα του υποκειμένου των δεδομένων (δικαίωμα πρόσβασης, διόρθωσης, διαγραφής των δεδομένων, δικαίωμα αποζημίωσης), καθιερώνοντας παράλληλα την αρχή της τήρησης των δεδομένων κατά τον αναγκαίο μόνο χρόνο για την τέλεση του σκοπού της επεξεργασίας τους.

Το **Παράρτημα Δ** περιλαμβάνει τη διαβεβαίωση της αρμόδιας αρχής της Ελλάδας ότι διαθέτει επαρκή μέτρα για την τήρηση των απαιτούμενων προδιαγραφών εμπιστευτικότητας και για τη διασφάλιση της εμπιστευτικότητας των δεδομένων.

Τέλος, όσον αφορά στη **Γνωστοποίηση δυνάμει του Τμήματος 7, παρ.1, περίπτ. στ' της ΠΣΑΑ** προς τη Γραμματεία Συντονιστικού Οργάνου του ΟΟΣΑ, με την πρόσφατη υπ' αριθ.

1135/05.09.2017 Απόφαση του Υπουργού και του Υφυπουργού Οικονομικών⁹⁷ ορίστηκε ο κατάλογος των Δικαιοδοσιών των Αρμοδίων Αρχών ως προς τις οποίες η Αρμόδια ελληνική Αρχή προτίθεται να θέσει σε ισχύ και να εφαρμόζει την ΠΣΑΑ σε διμερές επίπεδο, και έτσι κατέστη σαφές το πεδίο εφαρμογής της ΠΣΑΑ ως προς τις άλλες χώρες⁹⁸. Στις αρμόδιες αρχές των εν λόγω δικαιοδοσιών, με τις οποίες η Ελλάδα βάσει της ως άνω γνωστοποίησης έχει θέσει σε εφαρμογή την ΠΣΑΑ, οι ελληνικές αρχές θα κοινοποιούν αυτομάτως για τα φορολογικά έτη από την 1η Ιανουαρίου 2016 και εξής τις πληροφορίες που αφορούν Δηλωτέους Λογαριασμούς. Οι πρώτες ανταλλαγές θα πραγματοποιηθούν το 2017, ενώ με ορισμένες χώρες η Ελλάδα προτίθεται να ξεκινήσει ανταλλαγές το 2018 ή ακόμα και μετά το 2018. Σε κάθε περίπτωση πάντως πρέπει να διευκρινιστεί ότι η θέση σε ισχύ και η εφαρμογή της ΠΣΑΑ μεταξύ δύο αρμοδίων αρχών προϋποθέτει την υποβολή και από τα δύο ενδιαφερόμενα κράτη των αντίστοιχων γνωστοποιήσεων προς τη γραμματεία συντονιστικού οργάνου του ΟΟΣΑ.

iii. Το ΚΠΑ

Ως **Παράρτημα I** του άρθρου τρίτου του Ν. 4428/2016 ενσωματώνεται στην ελληνική νομοθεσία με τις αναγκαίες προσαρμογές το ΚΠΑ, ενώ στο **Παράρτημα II** περιλαμβάνονται τα Σχόλια του ΚΠΑ, στα οποία περιέχονται συμπληρωματικοί κανόνες υποβολής στοιχείων και δέουσας επιμέλειας για την ορθή και ομοιόμορφη εφαρμογή του ΚΠΑ από τα Δηλώντα Ελληνικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα

Το ΚΠΑ δημιουργεί ένα πολυμερές σύστημα αναφοράς, το οποίο υποχρεώνει τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να υποβάλλουν στην αρμόδια αρχή κάθε κράτους τις πληροφορίες που αφορούν στους κατόχους λογαριασμών που είναι φορολογικοί κάτοικοι κάποιας άλλης χώρας που έχει επίσης υιοθετήσει το ΚΠΑ. Ειδικότερα, το ΚΠΑ επιβάλλει στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να ερευνούν αν οι πελάτες τους είναι φορολογικοί κάτοικοι κάποιας άλλης χώρας που έχει υιοθετήσει το ΚΠΑ. Η έρευνα αυτή γίνεται βάσει συγκεκριμένων προκαθορισμένων ενδείξεων ή βάσει σχετικών πληροφοριών που ο ίδιος ο φορολογούμενος παρέχει στο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα στο πλαίσιο διαδικασίας αυτοπιστοποίησης. Εφόσον, κατά τα ανωτέρω, διαπιστωθεί ότι ο πελάτης του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος ως κάτοικος αλλοδαπής, υπέχει φορολογική υποχρέωση στην αλλοδαπή, το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα υποχρεούται να

⁹⁷ «Καθορισμός του καταλόγου των Δικαιοδοσιών των Αρμόδιων Αρχών της Πολυμερούς Συμφωνίας Αρμόδιων Αρχών για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών χρηματοοικονομικών λογαριασμών δυνάμει της παρ. 2 του άρθρου πέμπτου του ν. 4428/2016 (Α' 190).»

⁹⁸ Βλ. και λοιπές αποφάσεις Υπουργού και Υφυπουργού Οικονομικών υπ' αριθμ. ΠΟΛ. 1144/2017 και Διοικητή της ΑΑΔΕ υπ' αριθμ. ΠΟΛ. 1130/2017, ΠΟΛ 1140/2017, ΠΟΛ. 1137/2017.

διαβιβάσει στις φορολογικές αρχές του κράτους της έδρας του τις οριζόμενες στο ΚΠΑ πληροφορίες αναφορικά με τους δηλωτέους λογαριασμούς του συγκεκριμένου προσώπου. Εν συνεχεία, οι τελευταίες φορολογικές αρχές θα διαβιβάσουν αυτές τις πληροφορίες στο κράτος της κατοικίας του δικαιούχου. Το ΚΠΑ θέτει επίσης τους κανόνες υποβολής στοιχείων και δέουσας επιμέλειας που διέπουν την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών.

α) Η καθιέρωση ενός κοινού προτύπου αναφοράς χρηματοοικονομικών πληροφοριών ως παράγοντας επιτυχίας της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών – Τα στοιχεία ενός επιτυχημένου Προτύπου

Το ΚΠΑ, όπως προκύπτει και από την αιτιολογική έκθεση του Νόμου 4428/2016, αναπτύχθηκε με γνώμονα τις κατευθυντήριες οδηγίες του ΟΟΣΑ, όπως αυτές αποτυπώνονται στην έκθεση «*Αυτόματη Ανταλλαγή Πληροφοριών: τι είναι, πώς λειτουργεί, τα οφέλη, τι απομένει να γίνει;*», η οποία συνοψίζει τα βασικά χαρακτηριστικά ενός αποτελεσματικού προτύπου για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών σε φορολογικά ζητήματα. Μεταξύ των παραγόντων επιτυχίας για την αποτελεσματική αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών συγκαταλέγεται και η καθιέρωση ενός κοινού προτύπου για την υποβολή των πληροφοριών, τη δέουσα επιμέλεια και την ανταλλαγή πληροφοριών. Ένα τέτοιο κοινό πρότυπο διασφαλίζει ότι η υποβολή στοιχείων από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα θα είναι ευθυγραμμισμένη με τα συμφέροντα της χώρας φορολογικής κατοικίας και θα βελτιώνει την ποιότητα και την προβλεψιμότητα των πληροφοριών, οι οποίες ανταλλάσσονται.

Προς το σκοπό αυτό και προκειμένου να περιοριστούν οι δυνατότητες για τους φορολογούμενους να καταστρατηγήσουν το πρότυπο, μεταφέροντας περιουσιακά στοιχεία σε οργανισμούς ή επενδύοντας σε προϊόντα τα οποία δεν καλύπτονται από το πρότυπο, ένα σύστημα υποβολής στοιχείων απαιτεί ένα ευρύτερο πεδίο εφαρμογής σε τρεις διαστάσεις:

- Κάλυψη διαφορετικών τύπων εισοδήματος από επενδύσεις, συμπεριλαμβανομένων των τόκων, μερισμάτων και παρόμοια είδη εισοδήματος. Παράλληλη αντιμετώπιση καταστάσεων κατά τις οποίες ο φορολογούμενος προσπαθεί να αποκρύψει κεφάλαιο που αντιπροσωπεύει εισόδημα ή περιουσιακά στοιχεία για τα οποία έχει φοροδιαφύγει. Το δεύτερο σκέλος καλύπτεται κυρίως μέσω της γνωστοποίησης υπολοίπων λογαριασμών.
- Περιορισμός ευκαιριών των φορολογουμένων να «παρακάμψουν» τις υποχρεώσεις αναφοράς με τη χρήση εικονικών εταιρειών, εταιρειών καταπιστευμάτων κτλ.
- Καθορισμός όλων των αρμόδιων οργανισμών και εταιρειών που υποχρεούνται να παρέχουν αναφορές, περιλαμβανομένων των τραπεζών, χρηματοοικονομικών διαμεσολαβητών καθώς και ορισμένων ασφαλιστικών εταιρειών.

Την καθιέρωση του ανωτέρω ολοκληρωμένου προτύπου για την υποβολή στοιχείων και την ανταλλαγή πληροφοριών υλοποιεί το ΚΠΑ της ΠΣΑΑ του ΟΟΣΑ, το οποίο διαθέτει ευρύτατο πεδίο εφαρμογής και σχεδόν καθολική – παγκόσμια (εδαφική) εμβέλεια.

β) Το ΚΠΑ του ΟΟΣΑ- Επιμέρους Ρυθμίσεις

Δηλωτέοι Λογαριασμοί

1. Οι δηλωτέοι λογαριασμοί, οι οποίοι προσδιορίζονται σύμφωνα με τις διαδικασίες δέουσας επιμέλειας που θέτει το ΚΠΑ και για τις οποίες γίνεται λόγος στη συνέχεια, περιλαμβάνουν τις εξής κατηγορίες λογαριασμών:

- Καταθετικοί λογαριασμοί
- Λογαριασμοί θεματοφυλακής
- Σε περίπτωση Επενδυτικής Οντότητας, κάθε συμμετοχικό ή συνδεδεμένο με οφειλή δικαίωμα επί του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος
- Σε περιπτώσεις άλλων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, κάθε συμμετοχικό ή συνδεδεμένο με οφειλή δικαίωμα επί του χρηματοπιστωτικού ιδρύματος
- Κάθε ασφαλιστήριο συμβόλαιο με αξία εξαγοράς ή συμβόλαιο προσόδων που προσφέρεται από χρηματοπιστωτικό ίδρυμα ή τηρείται σε χρηματοπιστωτικό ίδρυμα
- Τα καταπιστεύματα (trusts)⁹⁹.

2. Το υπό εξέταση ΚΠΑ προβλέπει, μεταξύ άλλων, το διαχωρισμό του όγκου των προς διερεύνηση λογαριασμών σε τέσσερις επιμέρους κατηγορίες: στους προϋπάρχοντες του έτους έναρξης εφαρμογής της ΠΣΑΑ υπό ευρεία έννοια λογαριασμούς ιδιωτών (φυσικών προσώπων) αφενός και νομικών οντοτήτων αφετέρου, στη συνέχεια δε σε μεταγενέστερους τέτοιου είδους λογαριασμούς ιδιωτών και νομικών οντοτήτων αντίστοιχα. Η διάκριση σε προϋπάρχοντες και μεταγενέστερους λογαριασμούς γίνεται με κριτήριο την τήρηση του λογαριασμού κατά την 31^η Δεκεμβρίου 2015.

3. Οι **προϋπάρχοντες λογαριασμοί φυσικών προσώπων** διακρίνονται σε λογαριασμούς **χαμηλότερης¹⁰⁰ και υψηλής αξίας¹⁰¹**.

⁹⁹ Βλ. σχετικά και σελ. 7 της αιτιολογικής έκθεσης του Ν. 4428/2016

¹⁰⁰ Ως Λογαριασμός Χαμηλότερης Αξίας νοείται Προϋπάρχων Ατομικός Λογαριασμός με συνολικό υπόλοιπο ή αξία κατά την 31η Δεκεμβρίου 2015 που δεν υπερβαίνει το ποσό του 1.000.000 δολαρίων ΗΠΑ.

¹⁰¹ Ως Λογαριασμός Υψηλής Αξίας νοείται Προϋπάρχων Ατομικός Λογαριασμός με συνολικό υπόλοιπο ή αξία που υπερβαίνει κατά την 31η Δεκεμβρίου 2015 ή την 31η Δεκεμβρίου οποιουδήποτε επόμενου έτους, το ποσό του 1.000.000 δολαρίων ΗΠΑ.

Η ανωτέρω διάκριση δεν στερείται πρακτικής σημασίας, καθώς ανάλογα με την κατηγορία στην οποία εντάσσεται ο υπό διερεύνηση λογαριασμός το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα υποχρεούται να εφαρμόσει και διαφορετικές διαδικασίες δέουσας επιμέλειας για την αναγνώριση/πιστοποίηση της φορολογικής κατοικίας του δικαιούχου. Εφόσον, όμως, με βάση τις εν λόγω διαδικασίες πιστοποιηθεί από το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα ότι ο υπό διερεύνηση λογαριασμός (προϋπάρχον ή νέος, χαμηλής ή υψηλής αξίας) ανήκει σε φυσικό πρόσωπο με φορολογική κατοικία στην αλλοδαπή, ανεξαρτήτως του ύψους του λογαριασμού, οι πληροφορίες που καθορίζει το ΚΠΑ θα αποστέλλονται στην αρμόδια εθνική φορολογική αρχή και εν συνεχεία στο κράτος κατοικίας του δικαιούχου. Η ενεργοποίηση του συστήματος αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών που προβλέπει η κυρωθείσα Σύμβαση και το ΚΠΑ, ανεξαρτήτως κατώτατου ορίου καταθέσεων ή εισοδήματος, προλαμβάνει τον κίνδυνο μεθοδεύσεων εκ μέρους των ελεγχόμενων προσώπων, όπως η παράκαμψη των κατώτατων ορίων μέσω της διάσπασης λογαριασμών σε διάφορα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

Ειδικότερα, στους λογαριασμούς φυσικών προσώπων **υψηλής αξίας** τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα υποχρεούνται να εφαρμόζουν διαδικασίες ενισχυμένης εξέτασης, προκειμένου να θεωρήσουν ότι ο δικαιούχος του λογαριασμού είναι κάτοικος αλλοδαπής δικαιοδοσίας. Ενώ, δηλαδή, στους λογαριασμούς **χαμηλής αξίας** το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα μπορεί να θεωρήσει ότι ο δικαιούχος του λογαριασμού είναι κάτοικος αλλοδαπής βασιζόμενο ακόμη και στην τρέχουσα διεύθυνση κατοικίας του δικαιούχου, όπως αυτή προκύπτει από τα αρχεία του ιδρύματος, και μόνο αν αυτή δεν υπάρχει, το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα πρέπει να ερευνήσει στα ηλεκτρονικά στοιχεία που διατηρεί για τον συγκεκριμένο δικαιούχο για ενδείξεις φορολογικής κατοικίας στην αλλοδαπή, στην περίπτωση των λογαριασμών υψηλής αξίας το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα οφείλει πρώτα να αναζητήσει στα ηλεκτρονικά στοιχεία που τηρεί οποιαδήποτε ένδειξη φορολογικής κατοικίας στην αλλοδαπή και μόνο εάν οι ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων δεν περιέχουν όλες τις πληροφορίες, οφείλει επίσης να αναζητήσει αυτές τις ενδείξεις στον τρέχοντα κύριο φάκελο του πελάτη.

Αντίθετα, σε σχέση με τους **νέους ατομικούς λογαριασμούς** το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα είναι υποχρεωμένο να εξασφαλίσει την αυτοπιστοποίηση του πελάτη, η οποία μπορεί να είναι και μέρος της τεκμηρίωσης για το άνοιγμα του λογαριασμού.

Όσον αφορά, τώρα, στους **προϋπάρχοντες λογαριασμούς νομικών οντοτήτων** το ΚΠΑ θέτει ως όριο για την εξέταση του λογαριασμού το ποσό των 250.000 δολαρίων ΗΠΑ. Επομένως, η αναφορά στη χώρα της έδρας της νομικής οντότητας γίνεται μόνο αν το ύψος του λογαριασμού

υπερβαίνει το ποσό των 250.000 δολαρίων ΗΠΑ¹⁰². Για την ταυτοποίηση των εν λόγω λογαριασμών το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα εφαρμόζει τις περιγραφόμενες στις οικείες διατάξεις διαδικασίες εξέτασης, οι οποίες σε ένα πρώτο στάδιο αποσκοπούν στον προσδιορισμό της κατοικίας της Οντότητας μέσω της εξέτασης των πληροφοριών που τηρούνται για ρυθμιστικούς σκοπούς ή σκοπούς διαχείρισης σχέσεων με τους πελάτες και σε δεύτερο στάδιο, εφόσον ο λογαριασμός διαπιστώνεται ότι ανήκει σε παθητική μη χρηματοπιστωτική οντότητα (MXO), στον προσδιορισμό της κατοικίας των Ελεγχόντων Προσώπων της Παθητικής MXO. Ειδικά, στην περίπτωση των καταπιστευμάτων, τα οποία, όπως ήδη ειπώθηκε, σύμφωνα με το ΚΠΑ περιλαμβάνονται στις κατηγορίες λογαριασμών ως προς τις οποίες υπάρχει υποχρέωση αναφοράς, ως ελέγχοντα πρόσωπα νοούνται ο καταπιστευματοπάροχος (settlor), ο καταπιστευματοδόχος (trustee), ο προστάτης (protector), εφόσον υπάρχουν ο δικαιούχος (beneficiary) ή οι τάξεις των δικαιούχων (classes of beneficiaries) και οποιοδήποτε άλλο φυσικό πρόσωπο ασκεί τον τελικό πραγματικό έλεγχο επί του καταπιστεύματος. Ανεξάρτητα από το κράτος ίδρυσης του καταπιστεύματος, εφόσον ο καταπιστευματοδόχος δεν είναι φορολογικός κάτοικος της ίδιας δικαιοδοσίας, αλλά άλλου κράτους (με το οποίο η Ελλάδα πρέπει να έχει ενεργοποιήσει το ΚΠΑ) υπάρχει υποχρέωση αναφοράς του καταπιστεύματος από τα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα¹⁰³.

Από την άλλη πλευρά σε σχέση με τους **νέους λογαριασμούς οντοτήτων**, ως προς τους οποίους συντρέχει υποχρέωση διερεύνησης και ενδεχόμενης αναφοράς τους, ανεξαρτήτως κατώτατου ορίου καταθέσεων, ακολουθείται η διαδικασία της αυτοπιστοποίησης, η οποία μπορεί να είναι και μέρος της τεκμηρίωσης για το άνοιγμα του λογαριασμού και επιτρέπει τον προσδιορισμό της φορολογικής κατοικίας του δικαιούχου. Το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα οφείλει επίσης να βασιστεί σε αυτοπιστοποίηση από τον δικαιούχο ώστε να εξακριβώσει κατά πόσον ο δικαιούχος είναι Παθητική MXO. Αντιθέτως, προκειμένου να προσδιοριστούν τα Ελέγχοντα Πρόσωπα του λογαριασμού, το χρηματοπιστωτικό ίδρυμα μπορεί να βασίζεται σε πληροφορίες που συλλέγονται και τηρούνται σύμφωνα με τις Διαδικασίες Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Παράνομες Δραστηριότητες/Γνώρισε τον Πελάτη σου (AML/KYC), ενώ τέλος για τον προσδιορισμό της κατοικίας Ελέγχοντος Προσώπου Παθητικής MXO μπορεί επίσης να βασιστεί σε αυτοπιστοποίηση από τον δικαιούχο ή το σχετικό Ελέγχον Πρόσωπο.

¹⁰² Η δυνατότητα αυτή παρέχεται από τη σχετική διάταξη του ΚΠΑ και είναι σύμφωνη με την αντίστοιχη δυνατότητα που προβλέπεται τόσο στις διατάξεις του πρώτου μέρους του ν. 4378/2016, με τις οποίες ενσωματώθηκε η Οδηγία 2014/107/ΕΕ, όσο και στην διμερή συμφωνία ΗΠΑ-Ελλάδας για την εφαρμογή του νόμου FATCA.

¹⁰³ Βλ. αντίστοιχα για Ελβετία, Vorpe / Molo / Altenburger, ό.π., σ. 757

Οι ανωτέρω ειδικές διαδικασίες ελέγχου για τον προσδιορισμό και την ταυτοποίηση των ελεγχόντων προσώπων παθητικών ΜΧΟ, ήτοι φυσικών προσώπων που ελέγχουν τις μη χρηματοπιστωτικές εταιρείες που λαμβάνουν παθητικά εισοδήματα (μερίσματα, τόκους, δικαιώματα κλπ.), εισήχθησαν προκειμένου να περιοριστούν οι ευκαιρίες «παράκαμψης» και καταστρατήγησης της υποχρέωσης αναφοράς που προβλέπει το ΚΠΑ από υπόχρεα φυσικά πρόσωπα μέσω της χρήσης παρένθετων ή εικονικών νομικών προσώπων/οντοτήτων.

Ανταλλασσόμενες Πληροφορίες

Σύμφωνα με το ΚΠΑ και την ΠΣΑΑ οι πληροφορίες που θα ανταλλάσσονται σχετικά με κάθε δηλωτέο λογαριασμό θα εμπεριέχουν:

- 1) το όνομα, τη διεύθυνση, το ή /και τα Α.Φ.Μ., την ημερομηνία και τον τόπο γέννησης (στην περίπτωση φυσικού προσώπου) κάθε Δηλωτέου Προσώπου που είναι δικαιούχος λογαριασμού και, στην περίπτωση οποιασδήποτε Οντότητας που είναι δικαιούχος λογαριασμού και η οποία, μετά την εφαρμογή των διαδικασιών δέουσας επιμέλειας που είναι σύμφωνες με το ΚΠΑ, διαπιστώνεται ότι διαθέτει ένα ή περισσότερα Ελέγχοντα Πρόσωπα που είναι δηλωτέα πρόσωπα, την επωνυμία, τη διεύθυνση και το/τα Α.Φ.Μ. της Οντότητας, καθώς και το όνομα, τη διεύθυνση, το/τα Α.Φ.Μ., την ημερομηνία και τον τόπο γέννησης κάθε δηλωτέου προσώπου
- 2) τον αριθμό λογαριασμού (ή λειτουργικό ισοδύναμο ελλείψει αριθμού λογαριασμού)
- 3) την επωνυμία και τον αριθμό ταυτοποίησης (εάν υπάρχει) του δηλούντος χρηματοπιστωτικού ιδρύματος
- 4) το υπόλοιπο ή την αξία του λογαριασμού (συμπεριλαμβανομένης, στην περίπτωση του ασφαλιστηρίου συμβολαίου με αξία εξαγοράς ή του συμβολαίου προσόδων, της αξίας εξαγοράς κατά τη λήξη ή της τιμής εξαγοράς σε περίπτωση πρόωρης λύσης του συμβολαίου) στο τέλος του σχετικού ημερολογιακού έτους ή άλλης αντίστοιχης περιόδου υποβολής στοιχείων, ή το κλείσιμο του λογαριασμού, εάν ο λογαριασμός έκλεισε κατά τη διάρκεια αυτού του έτους ή αυτής της περιόδου.
- 5) στην περίπτωση οποιουδήποτε λογαριασμού θεματοφυλακής:
 - α. το συνολικό ακαθάριστο ποσό των τόκων, το συνολικό ακαθάριστο ποσό των μερισμάτων και το συνολικό ακαθάριστο ποσό λοιπών εισοδημάτων που προέκυψαν σε σχέση με τα περιουσιακά στοιχεία που τηρούνται στον λογαριασμό, σε κάθε περίπτωση που καταβλήθηκαν ή πιστώθηκαν στον λογαριασμό (ή σε σχέση με τον λογαριασμό) κατά τη διάρκεια του ημερολογιακού έτους ή άλλης αντίστοιχης περιόδου υποβολής στοιχείων και

β. τα συνολικά ακαθάριστα έσοδα από την πώληση ή την εξαγορά χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων που καταβλήθηκαν ή πιστώθηκαν στον λογαριασμό κατά τη διάρκεια του ημερολογιακού έτους ή άλλης αντίστοιχης περιόδου υποβολής στοιχείων, για τα οποία το δηλούν χρηματοπιστωτικό ίδρυμα ενήργησε ως θεματοφύλακας, μεσάζων, εντολοδόχος ή άλλως, ως εξουσιοδοτημένος αντιπρόσωπος του Δικαιούχου του Λογαριασμού

6) στην περίπτωση οποιουδήποτε καταθετικού λογαριασμού, το συνολικό ακαθάριστο ποσό των τόκων που καταβλήθηκε ή πιστώθηκε στον λογαριασμό κατά τη διάρκεια του ημερολογιακού έτους ή άλλης αντίστοιχης περιόδου υποβολής στοιχείων, και

7) στην περίπτωση οποιουδήποτε λογαριασμού που δεν περιγράφεται στην υποπαράγραφο 2 (ε) ή (στ), το συνολικό ακαθάριστο ποσό που καταβλήθηκε ή πιστώθηκε στον δικαιούχο λογαριασμού σε σχέση με τον λογαριασμό, κατά τη διάρκεια του ημερολογιακού έτους ή άλλης αντίστοιχης περιόδου υποβολής στοιχείων, ως προς το οποίο το δηλούν χρηματοπιστωτικό ίδρυμα είναι οφειλέτης ή χρεώστης, συμπεριλαμβανομένου του συνολικού ποσού οποιωνδήποτε πληρωμών εξόφλησης προς τον δικαιούχο λογαριασμού κατά τη διάρκεια του ημερολογιακού έτους ή άλλης αντίστοιχης περιόδου υποβολής στοιχείων.

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι οι οικονομικές πληροφορίες που αποτελούν αντικείμενο γνωστοποίησης περιλαμβάνουν κυρίως τόκους, μερίσματα, υπόλοιπα λογαριασμών, εισόδημα από ορισμένα προϊόντα ασφάλισης, έσοδα από πώληση χρηματοοικονομικών στοιχείων και άλλα έσοδα που προκύπτουν σε σχέση με τα περιουσιακά στοιχεία που τηρούνται στον λογαριασμό ή πληρωμές που πραγματοποιούνται σε σχέση με το λογαριασμό.

Δηλούντα Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα

Υπόχρεοι παροχής πληροφοριών είναι κυρίως ιδρύματα και οργανισμοί του χρηματοοικονομικού τομέα, στα οποία περιλαμβάνονται τα πιστωτικά ιδρύματα και ιδρύματα θεματοφυλακής, τα ιδρύματα καταθέσεων, οι επενδυτικές οντότητες και οι ασφαλιστικές εταιρείες.

Τα υπόχρεα ιδρύματα πρέπει να είναι κάτοικοι Ελλάδας (εξαιρουμένων των υποκαταστημάτων αυτών που βρίσκονται εκτός Ελλάδας) ή να αποτελούν υποκαταστήματα αλλοδαπού χρηματοπιστωτικού ιδρύματος στην Ελλάδα.

Αντίθετα, δεν εντάσσονται στο πρόγραμμα ανταλλαγής πληροφοριών κρατικές ή δημόσιες επιχειρήσεις, διεθνείς οργανισμοί, κεντρικές τράπεζες και συνταξιοδοτικά ταμεία. Σημειώνεται ότι οι φορείς που διατηρούν λογαριασμούς που παρουσιάζουν χαμηλό κίνδυνο φοροδιαφυγής ή

φοροαποφυγής, κατά κανόνα, εξαιρούνται της υποχρέωσης κοινοποίησης των πληροφοριών που περιγράφονται στο ΚΠΑ.

Διαδικαστικά ζητήματα

Οι πληροφορίες θα ανταλλάσσονται εντός 9 μηνών μετά το τέλος του ημερολογιακού έτους (δηλαδή μέχρι τέλη Σεπτεμβρίου) στο οποίο αφορούν οι πληροφορίες. Για την ενεργοποίηση της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών δυνάμει της ΠΣΑΑ, όπως αναλυτικά εκτέθηκε και ανωτέρω, απαιτείται αμφότερες οι αρμόδιες αρχές των συμβαλλόμενων κρατών να έχουν θέσει σε ισχύ και εφαρμογή την ΠΣΑΑ, καθώς επίσης και την Πολυμερή Συμφωνία για την Αμοιβαία Διοικητική Συνδρομή ή κάποια άλλη από τις Διεθνείς Συμβάσεις που αποτελούν νομική βάση για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών στο πλαίσιο της ΠΣΑΑ. Επίσης, απαιτείται αμφότερα τα συμβαλλόμενα κράτη να έχουν θεσπίσει κατάλληλα νομοθετικά μέτρα για την εφαρμογή του ΚΠΑ και να έχουν υποβάλει στη γραμματεία του συντονιστικού οργάνου της ΠΣΑΑ κατάλογο των δικαιοδοσιών ως προς τις οποίες προτίθενται να θέσουν σε ισχύ και να εφαρμόζουν την ΠΣΑΑ, στον οποίο θα πρέπει προφανώς να περιλαμβάνεται το έτερο συμβαλλόμενο κράτος.

Οι πληροφορίες ανταλλάσσονται σε Επεκτάσιμη Γλώσσα Σήμανσης (Extensible Markup Language, XML).

Από διαδικαστικής απόψεως, στο πλαίσιο της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών, τα στοιχεία θα διατεθούν από τα δηλούντα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στην αρμόδια Διεύθυνση Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (ΔΗΛΕΔ) της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ). Συγχρόνως, η ΔΗΛΕΔ θα διαβιβάσει τα στοιχεία που θα έχει συλλέξει από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της Ελλάδας για φορολογικούς κατοίκους συνεργάσιμων χωρών στον αντίστοιχο φορέα εκάστης των χωρών που συμφώνησαν να αποκαλύψουν εισοδήματα και περιουσιακά στοιχεία Ελλήνων φορολογουμένων.

Εφόσον, οι ελληνικές φορολογικές αρχές λάβουν πληροφορίες μέσω του αυτόματου συστήματος ανταλλαγής πληροφοριών ή προκύψουν στοιχεία από διενεργούμενο έλεγχο που χρήζουν περαιτέρω διερεύνησης για πιθανή φοροδιαφυγή ή φοροαποφυγή, δύναται η φορολογική αρχή με μια απλή διαδικασία να αιτηθεί και να λάβει από την αλλοδαπή φορολογική αρχή επιπρόσθετες πληροφορίες σχετικά με την υπόθεση. Για τον σκοπό αυτό, σε επίπεδο ΕΕ, έχει θεσπιστεί η Οδηγία 2011/16/ΕΕ, ενώ εκτός ΕΕ σχετικές δυνατότητες περαιτέρω ανταλλαγής πληροφοριών κατόπιν αιτήσεως παρέχουν οι συναφθείσες μεταξύ των ενδιαφερόμενων κρατών διεθνείς συμβάσεις (π.χ. για την αποφυγή της διπλής φορολογίας, την ανταλλαγή πληροφοριών, την αμοιβαία διοικητική συνδρομή). Με βάση τις κατά τα ανωτέρω συλλεχθείσες πληροφορίες οι ελληνικές φορολογικές

αρχές θα προβούν σε διασταυρώσεις των στοιχείων των φορολογικών δηλώσεων των φορολογουμένων, εντοπίζοντας ή μη, τελικά, κρούσματα φοροδιαφυγής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η'

Οι Διακυβερνητικές συμφωνίες τύπου FATCA ως πρότυπο για την ανάπτυξη του Κοινού Προτύπου Αναφοράς του ΟΟΣΑ (Common Reporting Standard – CRS)

Ενότητα Α': Εισαγωγικές παρατηρήσεις : Το νέο διεθνές περιβάλλον και ο ρόλος της FATCA και της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών ως το νέο μοντέλο διεθνούς φορολογικής συνεργασίας

I. Στην παρούσα ενότητα θα εστιάσουμε το ενδιαφέρον μας στην εξέταση των διακυβερνητικών/διακρατικών συμφωνιών τύπου FATCA, στη συγκριτική παρουσίαση των δύο βασικών μοντέλων διακυβερνητικών συμφωνιών και στο ρόλο που αυτές οι συμφωνίες διαδραμάτισαν και διαδραματίζουν στην διαμόρφωση ενός παγκόσμιου Προτύπου αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών.

Όπως καταδείχθηκε και στις προηγούμενες ενότητες της παρούσας εργασίας, η διεθνής συνεργασία, στη βάση διμερών ή πολυμερών διεθνών συμβάσεων, αποτελεί επείγουσα αναγκαιότητα για την αντιμετώπιση του προβλήματος της διεθνούς φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής, καθώς συμβάλλει στον έγκαιρο εντοπισμό των σχετικών φαινομένων και στην πρόληψή τους μέσω της εθελοντικής συμμόρφωσης των φορολογουμένων. Ορισμένες χώρες, ωστόσο, όπως οι ΗΠΑ, καθώς διαθέτουν αδιαμφισβήτητο οικονομικό και πολιτικό βάρος στη διεθνή κοινότητα, είναι σε θέση να λειτουργούν μονομερώς και να επιβάλλουν τα πρότυπά τους στη διεθνή πρακτική¹⁰⁴.

II. Ήδη από το 2001, οι ΗΠΑ προέβησαν σε μια σειρά επιθετικών πρωτοβουλιών επιβολής φόρου¹⁰⁵ και αντιμετώπισης της διεθνούς φοροδιαφυγής. Μεταξύ αυτών των πρωτοβουλιών μπορούμε να αναφέρουμε χαρακτηριστικά τις **Συμφωνίες του «Πιστοποιημένου Μεσολαβητή» (Qualified Intermediary)** και την υιοθέτηση, σε εθνικό πάντοτε επίπεδο, μιας εξαιρετικά

¹⁰⁴ Παυλίδης Γεώργιος Δ, «Η επικράτηση του αμερικανικού μοντέλου της FATCA στο νέο-αναδυόμενο διεθνές πλαίσιο κανόνων κατά της φοροδιαφυγής : από την υπόθεση UBS στην υπόθεση Credit Suisse», ΔΕΕ, τ. 21, τεύχ. 2 (2015), σελ. 123

¹⁰⁵ Θεοχαροπούλου, ό.π, σ. 293

αμφιλεγόμενης νομοθεσίας, της **FATCA (Foreign Account Tax Compliance Act)**, καθώς και τη διενέργεια ποινικής έρευνας σε βάρος αλλοδαπών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, τα οποία διευκόλυναν Αμερικανούς να φοροδιαφεύγουν, ως συνεργών σε κακουργηματική φοροδιαφυγή. Σε διεθνές επίπεδο, ενόψει της πολιτικής πίεσης που ασκείται από τις ΗΠΑ έχει επιτευχθεί η σύναψη πολλών διμερών και πολυμερών διεθνών συμβάσεων με αντικείμενο την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών στα πρότυπα της FATCA και η καθιέρωση της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών, όπως ήδη ειπώθηκε και ανωτέρω, ως το νέο διεθνές πρότυπο και μοντέλο διεθνούς φορολογικής συνεργασίας.

Ενότητα Β': Το παρασκήνιο της γένεσης των Μοντέλων Διακυβερνητικών Συμφωνιών Τύπου FATCA για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών

I. Η μετατόπιση της αμερικανικής πολιτικής πάταξης της φοροδιαφυγής: Από την καταστολή στην πρόληψη

Η επιθετική στρατηγική για την καταστολή της φοροδιαφυγής, που υιοθέτησαν τα προηγούμενα χρόνια οι ΗΠΑ, με την επιβολή σημαντικών ποινικών και αστικών κυρώσεων για φοροδιαφυγή σε βάρος χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, τα οποία εξασφάλιζαν στους Αμερικανούς πελάτες τους τη δυνατότητα να αποκρύπτουν τα εισοδήματά τους από τις αρμόδιες φορολογικές αρχές (IRS- Internal Revenue Service), απέφερε καρπούς και έσοδα δισεκατομμυρίων για τις ΗΠΑ. Ενδεικτικά είναι τα πρόστιμα, ύψους 780 εκατομμυρίων και 2,6 δισεκατομμυρίων, που δέχτηκαν να καταβάλλουν προς το Αμερικανικό Δημόσιο τα δύο μεγαλύτερα ελβετικά πιστωτικά ιδρύματα, η UBS και η Credit Suisse αντίστοιχα, στο πλαίσιο σχετικών εξωδικαστικών συμβιβασμών.

Η παραπάνω στρατηγική, ωστόσο, δεν ήταν αρκετή από μόνη της για την αποτελεσματική επίλυση του προβλήματος και την πρόληψη και περιστολή των φαινομένων της διεθνούς φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Κρίθηκε, λοιπόν, απαραίτητη η ενίσχυση με τα αντίστοιχα νομικά εργαλεία του αμερικανικού φορολογικού συστήματος στο επίπεδο της πρόληψης¹⁰⁶.

II. Το πρόγραμμα «Qualified Intermediary»

Πράγματι, προς την κατεύθυνση αυτή οι ΗΠΑ μέσω του προγράμματος «Qualified Intermediary», στο οποίο παρεμπιπτόντως συμμετείχαν και τα δύο προαναφερθέντα πιστωτικά ιδρύματα, προβλέπουν τη σύναψη συμφωνιών με αλλοδαπά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, στο πλαίσιο των οποίων (συμφωνιών) τα τελευταία είναι υποχρεωμένα να δηλώσουν στις φορολογικές αρχές των

¹⁰⁶ Παυλίδης, «Η επικράτηση του αμερικανικού μοντέλου της FATCA στο νέο-αναδυόμενο διεθνές πλαίσιο κανόνων κατά της φοροδιαφυγής : από την υπόθεση UBS στην υπόθεση Credit Suisse», ό.π., σελ. 125

ΗΠΑ την ύπαρξη λογαριασμών Αμερικανών πελατών τους, καθώς και τα μερίσματα και τους τόκους που αυτοί εισπράττουν.

Οι συμφωνίες αυτές είναι ορισμένης διάρκειας.

Το σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών που καθιερώνουν οι ανωτέρω συμφωνίες δεν θεωρείται ιδιαίτερα επιτυχημένο¹⁰⁷, κυρίως εξαιτίας των δυνατοτήτων που παρέχει στα αλλοδαπά πιστωτικά ιδρύματα να παρακάμπτουν τις υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτές τις συμφωνίες, λ.χ. ενθαρρύνοντας τους Αμερικανούς πελάτες τους να δημιουργούν αλλοδαπές εταιρείες προπετάσματα (shell entities) στο όνομα των οποίων ανοίγουν, εν συνεχεία, υπεράκτιους λογαριασμούς, για τους οποίους δεν θα υφίσταται, κατά τα ανωτέρω, υποχρέωση δήλωσής τους από το αλλοδαπό πιστωτικό ίδρυμα (διότι τυπικά δεν θα ανήκουν σε Αμερικανό φορολογούμενο).

Ενότητα Γ. 1 : Γενικά χαρακτηριστικά της αμερικανικής νομοθεσίας της FATCA

I. Η υιοθέτηση από το αμερικανικό Κογκρέσο στις 18 Μαρτίου 2010 του νόμου της FATCA στην ουσία αποτέλεσε την απάντηση στις αδυναμίες του συστήματος του «Πιστοποιημένου Μεσολαβητή», οι οποίες, όπως αποκάλυψαν τα σκάνδαλα των δύο μεγαλύτερων ελβετικών πιστωτικών ιδρυμάτων άφηναν ευκαιρίες υπεράκτιας φοροδιαφυγής, αλλά και υλοποίηση των προεκλογικών δεσμεύσεων του τότε Προέδρου των ΗΠΑ Μπαράκ Ομπάμα για πάταξη της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής, η οποία συντελείται μέσω φορολογικών παραδείσων¹⁰⁸.

Η FATCA αποτελεί ομοσπονδιακό νόμο¹⁰⁹ και δημιουργήθηκε με σκοπό, όχι τόσο να συλλέξει φόρους, αλλά περισσότερο να εξαναγκάσει τα αλλοδαπά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και τις λοιπές οντότητες να αποκαλύψουν τους Αμερικανούς κατόχους λογαριασμών, οι οποίοι δεν συμμορφώνονται με τους κανόνες φορολογικών δηλώσεων των ΗΠΑ και φοροδιαφεύγουν μέσω αλλοδαπών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και υπεράκτιων εταιρειών, καθώς και πληροφορίες σε ετήσια βάση για τους λογαριασμούς αυτούς¹¹⁰.

Είναι χαρακτηριστικό, εξάλλου, ότι η FATCA δεν επιβάλλει κανένα φόρο.

¹⁰⁷ Παυλίδης, «Η επικράτηση του αμερικανικού μοντέλου της FATCA στο νέο-αναδυόμενο διεθνές πλαίσιο κανόνων κατά της φοροδιαφυγής : από την υπόθεση UBS στην υπόθεση Credit Suisse», ό.π., σελ. 126

¹⁰⁸ ΗJI Panayi, ό.π., p. 17

¹⁰⁹ Οι διατάξεις της FATCA περιέχονται στην νομοθεσία Hiring Incentives to Restore Employment (HIRE) Act, που δημοσιεύθηκε στις 18 Μαρτίου 2010, με έναρξη ισχύος καταρχήν την 1^η-1-2013. Τα έσοδα από την εφαρμογή της FATCA προορίζονται για την κάλυψη των δαπανών που συνεπάγεται η εφαρμογή της HIRE 2010, με απώτερο στόχο την ενίσχυση της απασχόλησης.

¹¹⁰ Θεοχαροπούλου, ό.π., σελ. 294

II. Βάσει της αμερικανικής νομοθεσίας της FATCA, τα αλλοδαπά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, που συμμετέχουν σε αυτήν, είναι υπόχρεα να διενεργούν ελέγχους για τον εντοπισμό – αναγνώριση λογαριασμών και περιουσιακών στοιχείων πελατών τους, για τους οποίους υπάρχουν ενδείξεις αμερικανικής ιθαγένειας/φορολογικής κατοικίας¹¹¹ και να αποκαλύπτουν στις αμερικανικές φορολογικές αρχές σε ετήσια βάση τα στοιχεία των λογαριασμών αυτών, όπως λ.χ. το όνομα του δικαιούχου, ΑΦΜ, διεύθυνση, υπόλοιπο λογαριασμού κλπ.¹¹² Οι πληροφορίες, οι οποίες διαβιβάζονται στις αμερικανικές φορολογικές αρχές από τα υπόχρεα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, θα διασταυρωθούν με τα στοιχεία των δηλώσεων των συγκεκριμένων φορολογούμενων και σε περίπτωση που διαπιστωθεί η μη υποβολή δήλωσης ή η υποβολή ανακριβούς δήλωσης αναφορικά με τα εν λόγω περιουσιακά στοιχεία, που τηρούνται στην αλλοδαπή, θα επιβάλλονται κυρώσεις και πρόστιμα.

Σε αντίθεση με το πρόγραμμα του «Πιστοποιημένου Μεσολαβητή», οι ανωτέρω υποχρεώσεις επιβάλλονται ευθέως εκ του νόμου, σε όλα ανεξαιρέτως τα αλλοδαπά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, και όχι πλέον σε εθελοντική βάση¹¹³.

Σε περίπτωση, όμως, που τα αλλοδαπά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα δεν συμφωνήσουν – προβαίνοντας στη σύναψη σχετικής συμφωνίας με το IRS – στην ανταλλαγή των πληροφοριών που αφορούν τους Αμερικανούς καταθέτες τους ή εν γένει δεν συμμορφώνονται με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την FATCA, προβλέπεται **παρακράτηση 30%** επί των πληρωμών που γίνονται από τις ΗΠΑ προς τα μη συμμορφούμενα αυτά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Η «κύρωση» αυτή λειτουργεί ως μέσο πίεσης προς τα αλλοδαπά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να προσχωρήσουν στη FATCA και να εφαρμόσουν τις προβλέψεις της περί αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών με τις αμερικανικές φορολογικές αρχές.

III. Οι διατάξεις της FATCA, όπως γίνεται αντιληπτό, αποτελούν αλλοδαπό δίκαιο και δεν αναπτύσσουν άμεσες έννομες συνέπειες για τα αλλοδαπά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα¹¹⁴. Ωστόσο, υπό την απειλή της επιβολής σοβαρών κυρώσεων τόσο σε βάρος των Αμερικανών καταθετών όσο και σε βάρος των εμπλεκόμενων πιστωτικών ιδρυμάτων, τα αλλοδαπά

¹¹¹ Η νομοθεσία της FATCA βασίζει τη φορολογία στην υπηκοότητα και όχι στην κατοικία, όπως αντίθετα είναι ο κανόνας σε όλες τις υπόλοιπες δικαιοδοσίες του κόσμου.

¹¹² Παυλίδης, «Η επικράτηση του αμερικανικού μοντέλου της FATCA στο νέο-αναδυόμενο διεθνές πλαίσιο κανόνων κατά της φοροδιαφυγής : από την υπόθεση UBS στην υπόθεση Credit Suisse», ό.π., σελ. 126

¹¹³ Παυλίδης, «Η επικράτηση του αμερικανικού μοντέλου της FATCA στο νέο-αναδυόμενο διεθνές πλαίσιο κανόνων κατά της φοροδιαφυγής : από την υπόθεση UBS στην υπόθεση Credit Suisse», ό.π., σελ. 126

¹¹⁴ Ruckes, Andreas, *FATCA-Foreign Account Tax Compliance Act*, 2. komplett überarbeitete Auflage, Bank-Verlag, Köln, 2012, s. 15

χρηματοπιστωτικά ιδρύματα θα εξαναγκαστούν να υπογράψουν, εφόσον το επιτρέπει η νομοθεσία του κράτους της έδρας τους, μια ειδική **συμφωνία με τις φορολογικές αρχές των ΗΠΑ**, δια της οποίας θα ενεργοποιείται η εφαρμογή της FATCA. Εναλλακτικά, η κυβέρνηση του κράτους, όπου το πιστωτικό ίδρυμα έχει την έδρα του, θα πρέπει να συνάψει με τις ΗΠΑ **διακρατική συμφωνία**, η οποία μπορεί να λάβει τη μορφή ενός εκ των δύο προτύπων – μοντέλων διακρατικών συμφωνιών που έχουν επεξεργαστεί και προτείνουν το Υπουργείο Οικονομικών και οι φορολογικές αρχές των ΗΠΑ (Model Intergovernmental Agreement 1 & 2)¹¹⁵, για τα οποία γίνεται λόγος αμέσως κατωτέρω, και με την οποία (διακρατική συμφωνία) τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα θα καλούνται να συμμορφωθούν.

Συνεπώς, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τα οποία είτε έχουν προβεί απευθείας τα ίδια στη σύναψη συμφωνιών για την ανταλλαγή πληροφοριών με τις αμερικανικές αρχές είτε έχουν την έδρα τους σε κράτη, όπου ισχύει ένα εκ των δύο προτύπων – μοντέλων διακρατικών συμφωνιών, θεωρούνται συμμετέχοντα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και αποφεύγουν την επιβολή σε βάρος τους παρακράτησης¹¹⁶.

Ενότητα Γ.2: Συγκριτική παρουσίαση των Μοντέλων Διακυβερνητικών Συμφωνιών Τύπου FATCA για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών

I. Το πρώτο Μοντέλο (Διακυβερνητική Συμφωνία 1/Model Intergovernmental Agreement 1)

Σύμφωνα με το πρώτο Μοντέλο (Διακυβερνητική Συμφωνία 1) τα αλλοδαπά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα δεν θα συνάψουν απευθείας συμφωνίες με τις αμερικανικές φορολογικές αρχές, αλλά θα παρέχουν ορισμένες πληροφορίες χρηματοπιστωτικών λογαριασμών στις φορολογικές διοικήσεις των κρατών που υπάγονται. Αυτές (εθνικές φορολογικές αρχές) θα διαβιβάζουν εν συνεχεία τις πληροφορίες στο IRS, διαμέσου αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών, στο πλαίσιο διμερών συμβάσεων για την αποφυγή της διπλής φορολογίας ή συμβάσεων ανταλλαγής σε φορολογικά θέματα¹¹⁷.

Το υπό εξέταση Μοντέλο μπορεί να εμφανίζεται υπό τρεις διαφορετικές εκδοχές¹¹⁸:

¹¹⁵ Παυλίδης, «Η επικράτηση του αμερικανικού μοντέλου της FATCA στο νέο-αναδυόμενο διεθνές πλαίσιο κανόνων κατά της φοροδιαφυγής : από την υπόθεση UBS στην υπόθεση Credit Suisse», ό.π., σελ. 126

¹¹⁶ Parada, Leopoldo, *Intergovernmental Agreements and the Implementation of FATCA in Europe*, World Tax Journal Vol. 7, No. 2 (Ιούνιος 2015), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2720182>, No. 2.3.

¹¹⁷ Θεοχαροπούλου, ό.π., σελ. 298, Marino, ό.π., no. 6.2

¹¹⁸ Βλ. Αναλυτικά Θεοχαροπούλου, ό.π., σελ. 298 επ., Marino G., ό.π., no. 6.2

Η πρώτη εκδοχή προβλέπει αμοιβαιότητα στην ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των ΗΠΑ και του έτερου συμβαλλόμενου κράτους, δεσμεύοντας με αυτόν τον τρόπο τις ΗΠΑ να επιδιώξουν την υιοθέτηση ρυθμίσεων, οι οποίες θα παρέχουν ισοδύναμα επίπεδα ανταλλαγής πληροφοριών από την πλευρά τους¹¹⁹. Αυτή η εκδοχή του μοντέλου είναι διαθέσιμη μόνο για δικαιοδοσίες, με τις οποίες οι ΗΠΑ έχουν ήδη ενεργείς διμερείς συμβάσεις για την αποφυγή της διπλής φορολογίας ή συμβάσεις ανταλλαγής πληροφοριών σε φορολογικά θέματα και για τις οποίες το Υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ και το αμερικανικό IRS έχουν καθορίσει ότι η κυβέρνηση – αποδέκτης των πληροφοριών αυτών εφαρμόζει εύρωστα μέτρα προστασίας και πρακτικές για να εξασφαλίσει ότι οι εν λόγω πληροφορίες χρησιμοποιούνται μόνο για φορολογικούς σκοπούς. Οι ΗΠΑ καθορίζουν αυτές τις χώρες, αφού τις εξετάσουν μία - μία, ανά περίπτωση.

Η δεύτερη εκδοχή του πρώτου Μοντέλου δεν προβλέπει αμοιβαιότητα, αλλά προβλέπει την αυτόματη αποστολή πληροφοριών μόνο από το αντισυμβαλλόμενο κράτος προς τις ΗΠΑ, και προϋποθέτει την ύπαρξη διμερούς σύμβασης για την αποφυγή της διπλής φορολογίας ή σύμβασης ανταλλαγής πληροφοριών σε φορολογικά θέματα.

Τέλος, η τρίτη εκδοχή δεν προβλέπει αμοιβαιότητα, αλλά, αντιθέτως, την αυτόματη αποστολή πληροφοριών μόνο από το αντισυμβαλλόμενο κράτος προς τις ΗΠΑ, όταν δεν προϋπάρχει διμερής σύμβαση για την αποφυγή της διπλής φορολογίας ή σύμβαση ανταλλαγής πληροφοριών σε φορολογικά θέματα.

II. Το δεύτερο Μοντέλο (Διακυβερνητική Συμφωνία 2 / Model Intergovernmental Agreement 2)

Στο πλαίσιο του δεύτερου Μοντέλου Διακυβερνητικών Συμφωνιών Τύπου FATCA (Διακυβερνητική Συμφωνία 2) τα αλλοδαπά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα θα αποστέλλουν αυτόματα πληροφορίες απευθείας στο IRS.

Υπάρχουν δύο εκδοχές αυτού του μοντέλου: μια εκδοχή, στην περίπτωση που υπάρχουν προηγούμενες διμερείς συμβάσεις για την αποφυγή της διπλής φορολογίας ή συμβάσεις ανταλλαγής πληροφοριών σε φορολογικά θέματα και μια εκδοχή, στην περίπτωση που δεν ισχύουν τέτοιες συμβάσεις.

III. Ομοιότητες – Διαφορές

Οι υποχρεώσεις δέουσας επιμέλειας, που καθιερώνουν τα δύο μοντέλα δεν διαφοροποιούνται. Ωστόσο, είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τα οποία υπόκεινται

¹¹⁹ Parada, ό.π., No.2, 2.3

στο δεύτερο μοντέλο, εκτός από τις υποχρεώσεις τις οποίες αυτό το τελευταίο καθιερώνει, θα υπόκεινται και στις απαιτήσεις δέουσας επιμέλειας που απορρέουν από την ειδικότερη συμφωνία που θα έχουν συνάψει με τις αμερικανικές φορολογικές αρχές.

Όσον αφορά στη διαδικασία ανταλλαγής πληροφοριών, αυτή διαφοροποιείται σημαντικά ανάλογα με το μοντέλο που θα επιλεγεί. Έτσι, όπως ήδη προέκυψε από τα αμέσως ανωτέρω εκτεθέντα, στο πλαίσιο του πρώτου μοντέλου οι πληροφορίες που παρέχονται από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στις αρμόδιες φορολογικές αρχές του κράτους της έδρας τους διαβιβάζονται από τις τελευταίες στο IRS. Επομένως, την ευθύνη για τη συλλογή και διαβίβαση των πληροφοριών επί των αναφερόμενων λογαριασμών στο IRS έχουν οι κρατικές υπηρεσίες του έτερου συμβαλλόμενου κράτους. Το τελευταίο προκειμένου να ανταποκριθεί στην υποχρέωση του για αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών με τις αμερικανικές φορολογικές αρχές οφείλει να υιοθετήσει σχετικούς κανόνες στο εσωτερικό του δίκαιο και να ενισχύσει την εθνική του νομοθεσία με τα κατάλληλα νομικά εργαλεία, τα οποία θα επιτρέψουν μεν την συλλογή και αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών με τις αμερικανικές αρχές σε ετήσια βάση, θα συνεπάγονται όμως υψηλό κόστος και επιβάρυνση του διοικητικού και φοροελεγκτικού μηχανισμού του. Παράλληλα, υψηλό διοικητικό κόστος θα συνεπάγεται και η εποπτεία εφαρμογής της συμφωνίας, η οποία στο πλαίσιο του πρώτου μοντέλου, ανατίθεται στις εθνικές αρχές του έτερου συμβαλλόμενου κράτους, με τις τελευταίες να αναλαμβάνουν την επιβολή κυρώσεων (σύμφωνα με την εσωτερική τους νομοθεσία) σε βάρος των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, τα οποία κρίνονται από το IRS ως μη συμμορφούμενα με τις υποχρεώσεις τους. Τα ανωτέρω δεν ισχύουν στο πλαίσιο του δεύτερου μοντέλου, όπου αφενός η υποχρέωση ανταλλαγής πληροφοριών του έτερου συμβαλλόμενου κράτους είναι πιο περιορισμένη και αφετέρου το τελευταίο δεν αναλαμβάνει οποιοδήποτε ρόλο αναφορικά με την εφαρμογή και επιβολή της FATCA, καθώς η ανταλλαγή πληροφοριών διενεργείται απευθείας μεταξύ των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και του IRS¹²⁰.

Γενικά παρατηρείται ότι το πρώτο μοντέλο είναι πιο αυτόνομο σε σχέση με το δεύτερο, το οποίο (δεύτερο μοντέλο) είναι βασισμένο περισσότερο στις διατάξεις του αμερικανικής νομοθεσίας της FATCA¹²¹. Στο πλαίσιο του πρώτου μοντέλου, οι αρμόδιες αρχές των κρατών έχουν την ευθύνη για τη συλλογή και διαβίβαση των πληροφοριών επί των αναφερόμενων λογαριασμών απευθείας στο IRS. Αντίθετα, στις συμφωνίες, οι οποίες καταρτίζονται καθ' υπόδειξη του δεύτερου μοντέλου, οι χώρες έχουν περισσότερο υποστηρικτικό ρόλο¹²², καθώς η ανταλλαγή των

¹²⁰ Parada, ό.π., No.2, 2.3

¹²¹ Θεοχαροπούλου, ό.π., σελ. 299

¹²² HJI Panayi, ό.π., p. 20

πληροφοριών λαμβάνει χώρα απευθείας μεταξύ των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και των αμερικανικών φορολογικών αρχών.

Ενότητα Γ.3 : Νομική φύση των Διακυβερνητικών Συμφωνιών Τύπου FATCA για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών

Από την ανάλυση που προηγήθηκε προέκυψαν οι κυριότερες διαφορές μεταξύ των δύο προτύπων – μοντέλων διακρατικών συμφωνιών. Ένα ακόμα βασικό ερώτημα, το οποίο θα μας απασχολήσει στην παρούσα ενότητα σε σχέση με τις εν λόγω διακυβερνητικές συμφωνίες, είναι αυτό της νομικής φύσης τους.

Αποτελούν, άραγε, οι διακυβερνητικές συμφωνίες τύπου FATCA, που συνάπτονται μεταξύ των ΗΠΑ και διάφορων χωρών ανά τον κόσμο καθ' υπόδειξη του Πρώτου Μοντέλου, διεθνείς συμβάσεις;¹²³

Η απάντηση στο ανωτέρω ερώτημα δεν μπορεί να είναι μονοσήμαντη, καθώς εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την πρακτική αντιμετώπιση των συμφωνιών αυτού του είδους από τις έννομες τάξεις, οι οποίες εμπλέκονται στην υιοθέτησή τους.

Από την πλευρά των ΗΠΑ, λοιπόν, οι ανωτέρω διακρατικές συμφωνίες φαίνεται τόσο για τυπικούς όσο για ουσιαστικούς λόγους να στερούνται των χαρακτηριστικών των διεθνών συμβάσεων. Πιο συγκεκριμένα, οι διακρατικές συμφωνίες τύπου FATCA συνάπτονται ως «σύμφωνα απλοποιημένης μορφής» ή “executive agreements”¹²⁴, δίχως να ακολουθείται η διαδικασία της επικύρωσής τους από τη Γερουσία, όπως αντιθέτως συμβαίνει με τις διεθνείς συμβάσεις που συνάπτουν οι ΗΠΑ¹²⁵. Επιπλέον, οι διακρατικές συμφωνίες τύπου FATCA δεν περιέχουν ρυθμίσεις σχετικά με τη διαδικασία αναθεώρησής τους, οι οποίες κατά κανόνα περιέχονται σε διεθνείς συμβάσεις. Το σημαντικότερο επιχείρημα όσων υποστηρίζουν ότι οι διακρατικές συμφωνίες τύπου FATCA δεν είναι διεθνείς συμβάσεις στηρίζεται στην έλλειψη αυθυπαρξίας των εν λόγω συμφωνιών, ήτοι στο γεγονός ότι η εφαρμογή των διατάξεων τους περί αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών προϋποθέτει την ύπαρξη άλλων πρόσθετων νομικών εργαλείων, τα οποία θα λειτουργήσουν ως η αναγκαία νομική βάση για την σκοπούμενη

¹²³ Βλ. αναλυτικά για το θέμα αυτό Parada, ό.π., No.2, 2.4

¹²⁴ Βλ. αναλυτικά Εμμανουήλ Ρούκουνας, *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2010, σελ. 81, για την πρακτική των ΗΠΑ στο πλαίσιο του μεικτού συστήματος επικύρωσης.

¹²⁵ ΗJΙ Panayi, ό.π., p. 19

ανταλλαγή πληροφοριών¹²⁶. Τέλος, η έλλειψη αμοιβαιότητας, η οποία, όπως ήδη ειπώθηκε, χαρακτηρίζει τις εν λόγω συμφωνίες εμποδίζει τον ασφαλή χαρακτηρισμό αυτών ως διεθνών συμβάσεων.

Από την πλευρά, ωστόσο, των συμβαλλόμενων με τις ΗΠΑ κρατών, οι διακρατικές συμφωνίες τύπου FATCA αναγνωρίζονται ως διεθνείς συμβάσεις, με όλες τις νομικές συνέπειες, τις οποίες συνεπάγεται αυτός ο χαρακτηρισμός, τουλάχιστον σε επίπεδο τυπικών διαδικασιών και ενσωμάτωσής τους στις εσωτερικές έννομες τάξεις, δεδομένου ότι συνήθως ακολουθείται η διαδικασία που ορίζει το εσωτερικό δίκαιο της κάθε συμβαλλόμενης χώρας για την κύρωση της συμφωνίας και την θέση της σε ισχύ.

Από τα ανωτέρω προκύπτει, λοιπόν, ότι οι διακρατικές συμφωνίες τύπου FATCA έχουν διφυή νομική φύση¹²⁷, καθώς από την πλευρά του ενός συμβαλλόμενου κράτους αντιμετωπίζονται ως διεθνείς συμβάσεις, ενώ από την πλευρά των ΗΠΑ ως σύμφωνα απλοποιημένης μορφής.

Ενότητα Δ': Η Διακυβερνητική Συμφωνία Ελλάδας – ΗΠΑ για τη βελτίωση της διεθνούς φορολογικής συμμόρφωσης και την εφαρμογή του Νόμου περί Φορολογικής Συμμόρφωσης Λογαριασμών της Αλλοδαπής (νόμος FATCA)

I. Τα ελληνικά πιστωτικά και λοιπά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα εφαρμόζουν, στην πράξη, τη νομοθεσία FATCA, ήδη από τις αρχές Ιουλίου του 2014, με αυστηρότητα και αποτελεσματικότητα, καλώντας τους πελάτες τους για τους οποίους υπάρχουν «ενδείξεις» ότι είναι Αμερικανοί πολίτες, να το επιβεβαιώσουν ή να το διαψεύσουν.

Σε διακυβερνητικό επίπεδο, οι αρμόδιες αρχές Ελλάδας – ΗΠΑ βρίσκονταν από το 2014 σε διαπραγματεύσεις για την υπογραφή διακρατικής συμφωνίας τύπου FATCA, με την ελληνική πλευρά, μάλιστα, να εκφράζει την επιθυμία της για την υπογραφή της έκδοσης του μοντέλου FATCA «χωρίς όρους» και με «ρήτρα αμοιβαιότητας»¹²⁸.

II. Στις 30 Νοεμβρίου 2014¹²⁹, επιτυγχάνεται συμφωνία επί ουσίας για σύναψη διακρατικής συμφωνίας (**agreement on substance**) με βάση το πρώτο Μοντέλο. Με την ως άνω συμφωνία αναγνωρίζεται πλέον με τον πιο επίσημο τρόπο η υποχρέωση συμμόρφωσης των ελληνικών

¹²⁶ Τέτοιες νομικές βάσεις αποτελούν οι Διμερείς Συμβάσεις για την Αποφυγή της Διπλής Φορολογίας, οι Διμερείς Συμβάσεις για την Ανταλλαγή πληροφοριών σε φορολογικά ζητήματα, η Πολυμερής Σύμβαση για την αμοιβαία διοικητική συνδρομή σε φορολογικά θέματα.

¹²⁷ Parada, ό.π., No.2, 2.4

¹²⁸ Θεοχαροπούλου, ό.π., σελ. 302, Theocharopoulou, ό.π., no. 6.1

¹²⁹ Θεωρείται, μάλιστα, ότι από την ημερομηνία αυτή υφίσταται διακρατική συμφωνία FATCA IGA μεταξύ των συμβαλλόμενων κρατών.

χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων με την αμερικανική νομοθεσία της FATCA, ενώ καθίσταται δυνατή η αποστολή από τα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στην ελληνική φορολογική διοίκηση αυτομάτως σε ετήσια βάση πληροφοριών για λογαριασμούς και επενδύσεις σε τίτλους προσώπων που είναι φορολογικά υπόχρεα στις ΗΠΑ. Εν συνεχεία, στο πλαίσιο της ως άνω διακρατικής συμφωνίας, οι σχετικές πληροφορίες θα προωθούνται στην φορολογική διοίκηση των ΗΠΑ.

Η καθυστέρηση υιοθέτησης της διακυβερνητικής Συμφωνίας Τύπου FATCA μεταξύ Ελλάδας – ΗΠΑ οφείλεται στις επιφυλάξεις που είχαν διατυπωθεί από την πλευρά των ΗΠΑ αναφορικά με την αμοιβαιότητα, ήτοι την υποχρέωση αυτόματης αποστολής πληροφοριών και από τις αμερικανικές αρχές, ενόψει των πρόσφατων κρουσμάτων παραβίασης της εμπιστευτικότητας της πληροφορίας και αλλοίωσης στοιχείων από τις ελληνικές αρχές¹³⁰.

Επειδή τελικά οι ΗΠΑ διαπίστωσαν ότι στην Ελλάδα υπάρχει κουλτούρα για τη διαφύλαξη της εμπιστευτικότητας της πληροφορίας, η οποία προκύπτει από την άμεση ενεργοποίηση του κρατικού μηχανισμού για την επιβολή βαρύτατων προστίμων σε βάρος των παραβατών, τα μέρη προχώρησαν στην υπογραφή της διακυβερνητικής Συμφωνίας (στις 19 Ιανουαρίου 2017)¹³¹, η οποία πράγματι, στις 5 Οκτωβρίου 2017, κατατέθηκε στη Βουλή για Κύρωση, σύμφωνα με τη διαδικασία που ορίζει το άρθ. 28 παρ. 1 του Συντάγματος, προκειμένου να τεθεί σε ισχύ¹³², ενώ λίγες ημέρες αργότερα, ο κυρωτικός νόμος ψηφίστηκε από το Ελληνικό Κοινοβούλιο και δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (Ν. 4493/2017, ΦΕΚ 164 Α'). Η κατά τα ανωτέρω κύρωση με νόμο από το ελληνικό κοινοβούλιο της εξεταζόμενης διακυβερνητικής Συμφωνίας προσδίδει σε αυτήν, τουλάχιστον στο πλαίσιο της ελληνικής έννομης τάξης, αυξημένη τυπική ισχύ, με συνέπεια οι ρυθμίσεις της να κατισχύουν έναντι αντίθετων ρυθμίσεων της εθνικής νομοθεσίας.

Ενότητα Ε': Βασικά σημεία της Συμφωνίας Ελλάδας – ΗΠΑ για την εφαρμογή του Νόμου FATCA

Η Συμφωνία Ελλάδας – ΗΠΑ για την εφαρμογή του Νόμου FATCA, η οποία έχει βασιστεί στο πρώτο Μοντέλο Διακυβερνητικής Συμφωνίας που ορίζει την ανταλλαγή πληροφοριών με

¹³⁰ Βλ. αναλυτικά Θεοχαροπούλου, ό.π., σελ. 303, Theocharopoulou, ό.π, no. 6.1

¹³¹ Υπογράφηκε από τον υπουργό Οικονομικών Ευκλείδη Τσακαλώτο και τον πρόεδρο των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής Geoffrey Pyatt η Διμερής Συμφωνία Ελλάδας – ΗΠΑ για τη βελτίωση της διεθνούς φορολογικής συμμόρφωσης και την εφαρμογή του Νόμου περί φορολογικής συμμόρφωσης λογαριασμών της αλλοδαπής (Νόμος FATCA -Foreign Account Tax Compliance Act), καθώς και το σχετικό Μνημόνιο Συνεννόησης των δύο πλευρών.

¹³² Θεοχαροπούλου, ό.π., σελ. 303, Theocharopoulou, ό.π, no. 6.1

αμοιβαιότητα, σύμφωνα και με την απαίτηση του άρθρου 28 παρ. 1 του Συντάγματος, συνδέει την υποβολή των στοιχείων των δηλωτέων χρηματοοικονομικών λογαριασμών με τη νομική βάση του άρθρου 18 της Σύμβασης μεταξύ της Ελλάδος και των ΗΠΑ περί αποφυγής της διπλής φορολογίας (εφεξής καλούμενη ως ΣΑΔΦ Ελλάδος – ΗΠΑ) που προβλέπει την ανταλλαγή πληροφοριών για φορολογικούς σκοπούς περιλαμβανομένης της ανταλλαγής πληροφοριών σε αυτοματοποιημένη βάση. Η Συμφωνία έχει συνταχθεί επί τη βάση της αρχής της αμοιβαιότητας, δηλαδή βασίζεται στην αρχή ότι η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών διενεργείται σε αμοιβαία βάση υποκείμενη στον κανόνα της εμπιστευτικότητας και σε άλλα μέτρα προστασίας που προβλέπονται σε αυτήν.

Στη Συμφωνία, η οποία αποτελείται από **δέκα άρθρα** και **δύο Παραρτήματα**, ορίζονται όλες οι έννοιες που είναι αναγκαίες για την εφαρμογή της και τα λοιπά θέματα για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τους χρηματοοικονομικούς λογαριασμούς που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της. Οι περιλαμβανόμενες διατάξεις των Παραρτημάτων της Συμφωνίας ορίζουν την εσωτερική υποβολή στοιχείων (από τα Δηλούντα Ελληνικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα προς την αρμόδια ελληνική αρχή) και τους κανόνες δέουσας επιμέλειας που στηρίζουν την ανταλλαγή πληροφοριών κατ' εφαρμογή της. Προβλέπουν, επίσης, την εμπιστευτικότητα των υπό ανταλλαγή πληροφοριών και ρυθμίζουν τις εγγυήσεις και την ύπαρξη της αναγκαίας υποδομής για μια αποτελεσματική σχέση ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών.

Η Συμφωνία Ελλάδας – ΗΠΑ για την εφαρμογή του νόμου FATCA περιλαμβάνει άρθρα με ορισμούς (**Άρθρο 1**), άρθρα που αναφέρονται στις υποχρεώσεις για την απόκτηση και την ανταλλαγή πληροφοριών όσον αφορά δηλωτέους λογαριασμούς (**Άρθρο 2**), στον χρόνο και στον τρόπο ανταλλαγής των πληροφοριών (**Άρθρο 3**), στην εφαρμογή του Νόμου FATCA στα Ελληνικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα (**Άρθρο 4**), στη συνεργασία στη συμμόρφωση και στην επιβολή των κανόνων (**Άρθρο 5**), στην αμοιβαία δέσμευση προς συνέχιση της ενίσχυσης της αποτελεσματικότητας της ανταλλαγής πληροφοριών και της διαφάνειας (**Άρθρο 6**), στη συνέπεια στην εφαρμογή του Νόμου FATCA σε δικαιοδοσίες εταίρων (**Άρθρο 7**), στις διαβουλεύσεις και τροποποιήσεις (**Άρθρο 8**), στα Παραρτήματα ως αναπόσπαστο μέρος της Συμφωνίας (**Άρθρο 9**) και στη διάρκεια της Συμφωνίας (**Άρθρο 10**).

Στα **Παραρτήματα**, τα οποία ορίζονται ως αναπόσπαστο μέρος της Συμφωνίας σύμφωνα με το Άρθρο 9 αυτής, περιλαμβάνονται οι υποχρεώσεις δέουσας επιμέλειας για την ταυτοποίηση και υποβολή στοιχείων δηλωτέων λογαριασμών προς τις ΗΠΑ από τα Δηλούντα Ελληνικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα και τους λογαριασμούς που τηρούνται από Μη Συμμετέχοντα Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα. Επισημαίνεται ότι, παρά τις επιμέρους διαφορές, τα Παραρτήματα της κυρούμενης Συμφωνίας περιλαμβάνουν τους ίδιους ουσιαστικά κανόνες που περιέχονται στο ΚΠΑ που εγκρίθηκε από το Συμβούλιο του ΟΟΣΑ στις 15 Ιουλίου 2014, ως μέρος του

παγκόσμιου προτύπου για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών χρηματοοικονομικών λογαριασμών και ενσωματώθηκε στην εσωτερική νομοθεσία με το άρθρο τρίτο του ν. 4428/2016 και για το οποίο έγινε αναλυτικά λόγος σε προηγούμενο κεφάλαιο.

Ενότητα ΣΤ': Επί των Άρθρων της Συμφωνίας Ελλάδας – ΗΠΑ για την εφαρμογή του νόμου FATCA

Η εξαντλητική παρουσίαση των διατάξεων της Συμφωνίας Ελλάδας – ΗΠΑ για την εφαρμογή του νόμου FATCA υπερβαίνει τα όρια της παρούσας εργασίας, χρήσιμη κρίνεται, ωστόσο, η σύντομη παρουσίαση των βασικότερων ρυθμίσεων αυτής.

Δηλούντα Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα

Ως **δηλούντα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα**, τα οποία υποχρεούνται να συμμορφωθούν με τις απαιτήσεις δέουσας επιμέλειας που καθορίζει η Συμφωνία, ορίζονται οι ακόλουθες κατηγορίες χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων που βρίσκονται στην Ελλάδα¹³³:

- Ίδρυμα καταθέσεων (depository institution).
- Ίδρυμα θεματοφυλακής (custodial institution).
- Επενδυτική οντότητα (investment entity).
- Καθορισμένη Ασφαλιστική εταιρεία (specified insurance company).
- Εταιρεία χαρτοφυλακίου / Εταιρεία διαχείρισης διαθεσίμων (holding company / treasury company).

Δηλωτέοι Λογαριασμοί προς τις ΗΠΑ

Αντίστοιχη ευρύτητα παρουσιάζει και το αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής της Συμφωνίας, ήτοι οι κατηγορίες λογαριασμών, οι οποίοι χαρακτηρίζονται ως δηλωτέοι και ως προς τους οποίους τα ανωτέρω δηλούντα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είναι υποχρεωμένα να εφαρμόσουν τις απαιτήσεις δέουσας επιμέλειας που ορίζονται στη Συμφωνία.

Ειδικότερα, ως **Δηλωτέος Λογαριασμός προς τις ΗΠΑ** νοείται κάθε χρηματοπιστωτικός λογαριασμός (καταθετικός λογαριασμός, λογαριασμός θεματοφυλακής, συμμετοχικό δικαίωμα, ασφαλιστήριο συμβόλαιο, συμβόλαιο προσόδων, ασφαλιστήριο συμβόλαιο με αξία εξαγοράς), ο οποίος τηρείται σε ένα δηλούν ελληνικό χρηματοπιστωτικό ίδρυμα και κατέχεται από ένα ή

¹³³ Δηλαδή η Συμφωνία εφαρμόζεται επί χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, τα οποία είτε έχουν την έδρα τους στην Ελλάδα (εξαιρουμένων των υποκαταστημάτων αυτών στην αλλοδαπή) είτε αποτελούν υποκαταστήματα αλλοδαπών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα.

περισσότερα φυσικά ή νομικά πρόσωπα των ΗΠΑ ή από μια μη αμερικανική οντότητα με ένα ή περισσότερα ελέγχοντα πρόσωπα που είναι πρόσωπα των ΗΠΑ.

Οι δηλωτέοι λογαριασμοί, οι οποίοι τηρούνται στα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, κατατάσσονται σε μια από τις ακόλουθες κατηγορίες, για την αναγνώριση και αναφορά καθεμίας από τις οποίες ισχύουν κατά περίπτωση διαφορετικά κριτήρια – κανόνες και κατώφλια ελέγχου:

- νέοι λογαριασμοί οντοτήτων («new entity accounts»),
- προϋπάρχοντες λογαριασμοί οντοτήτων («preexisting entity accounts»),
- νέοι λογαριασμοί φυσικών προσώπων («new individual accounts»),
- προϋπάρχοντες λογαριασμοί φυσικών προσώπων («preexisting individual accounts»),
- υψηλής αξίας λογαριασμοί ¹³⁴(«high value accounts»),
- χαμηλής αξίας λογαριασμοί ¹³⁵(«lower value accounts»).

Σε σχέση με τους δηλωτέους λογαριασμούς τα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, σύμφωνα και με τις ειδικότερες προβλέψεις της Συμφωνίας για κάθε επιμέρους κατηγορία, υποχρεούνται να προβούν στην αναγνώριση/ταυτοποίηση τους, εξετάζοντας για **ενδείξεις αναγνώρισης πιθανής αμερικανικής ιθαγένειας/φορολογικής κατοικίας**, όπως για παράδειγμα:

- Αμερικανική υπηκοότητα ή νόμιμη μόνιμη κατοικία (πράσινη κάρτα) στις ΗΠΑ,
- Αμερικανικός τόπος γέννησης.
- Αμερικανική διεύθυνση κατοικίας ή αμερικανική διεύθυνση αλληλογραφίας (συμπεριλαμβανομένης αμερικανικής ταχυδρομικής θυρίδας).
- Αμερικανικός τηλεφωνικός αριθμός.
- Πάγια εντολή για να μεταφέρονται χρήματα σε λογαριασμό που τηρείται στις ΗΠΑ ή οδηγίες που λαμβάνονται σε τακτική βάση από αμερικανική διεύθυνση.
- Μοναδική διεύθυνση πελάτη «υπόψη του» («in care of») ή «φύλαξη αλληλογραφίας» («hold mail») ή
- Πληρεξούσιο ή εξουσιοδότηση υπογραφής σε πρόσωπο με αμερικανική διεύθυνση.

Ανταλλασσόμενες Πληροφορίες

¹³⁴ Ήτοι προϋπάρχοντες ατομικοί λογαριασμοί με αξία μεγαλύτερη από 1.000.000\$.

¹³⁵ Ήτοι προϋπάρχοντες ατομικοί λογαριασμοί με αξία άνω των 50.000\$ ή 250.000\$ για ασφαλιστικά συμβόλαια χρηματικής αξίας.

Αναφορικά με τους Δηλωτέους Λογαριασμούς, οι οποίοι κατά τα ανωτέρω αναγνωρίστηκε ότι ανήκουν σε Πρόσωπα των ΗΠΑ, η Ελλάδα δυνάμει του Άρθρου 2 της Συμφωνίας υποχρεούται να αποκτά από τα δηλούντα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και να ανταλλάσσει ετησίως σε αυτοματοποιημένη βάση με τις ΗΠΑ¹³⁶ τις εξής πληροφορίες:

- ❖ Όνομα, Διεύθυνση και Αριθμός Φορολογικού Μητρώου (US TIN) του φυσικού προσώπου που έχει χαρακτηριστεί ως κάτοχος δηλωτέου λογαριασμού US Account και στην περίπτωση των μη αμερικανικών οντοτήτων, το Όνομα, η Διεύθυνση και ο Αριθμός Φορολογικού Μητρώου της οντότητας, καθώς και των προσώπων ΗΠΑ, τα οποία, βάσει των κανόνων δέουσας επιμέλειας, έχουν αναγνωριστεί ότι ασκούν έλεγχο στην εταιρεία (Controlling Persons)¹³⁷.
- ❖ Τον αριθμό λογαριασμού ή ισοδύναμο αριθμό.
- ❖ Την επωνυμία και τον αριθμό ταυτοποίησης του χρηματοπιστωτικού οργανισμού που διενεργεί την αναφορά.
- ❖ Το υπόλοιπο λογαριασμού ή την αξία στο τέλος του ημερολογιακού έτους ή άλλης κατάλληλης περιόδου.
- ❖ Επιπρόσθετα, στις περιπτώσεις που ο λογαριασμός είναι χαρακτηρισμένος ως καταθετικός λογαριασμός απαιτείται γνωστοποίηση του συνολικού ποσού των ακαθάριστων τόκων που χρεώθηκαν ή πιστώθηκαν στο λογαριασμό εντός του ημερολογιακού έτος ή άλλης αντίστοιχης περιόδου.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι με το Άρθρο 7 της Συμφωνίας υιοθετείται η ρήτρα του μάλλον ευνοούμενου κράτους, ήτοι ο κανόνας της χορήγησης στην Ελλάδα του προνομίου οποιωνδήποτε περισσότερων ευνοϊκών όρων που παρέχονται σε άλλη δικαιοδοσία εταίρου των ΗΠΑ βάσει διμερούς συμφωνίας και οι οποίοι αφορούν την εφαρμογή του νόμου FATCA σε άλλες δικαιοδοσίες εταίρων των ΗΠΑ, υπό τον όρο ότι και οι υποχρεώσεις της άλλης δικαιοδοσίας είναι ίδιες με αυτές που έχει αναλάβει η Ελλάδα δυνάμει της κυρούμενης Συμφωνίας και υπό τους ίδιους όρους. Στο πλαίσιο αυτό ορίζεται ότι οι ΗΠΑ γνωστοποιούν στην Ελλάδα τυχόν τέτοιους περισσότερο ευνοϊκούς όρους, οι οποίοι ισχύουν αυτομάτως, ως εάν αυτοί οι όροι να καθορίζονταν στην κυρούμενη Συμφωνία, και τίθενται σε ισχύ από την ημερομηνία υπογραφής

¹³⁶ Η εν λόγω υποχρέωση της Ελλάδας τίθεται σε ισχύ και εφαρμογή χωρίς να απαιτείται να αποσταλεί από τις ΗΠΑ η έγγραφη γνωστοποίηση για τη διαπίστωση της θέσης σε εφαρμογή των δικλείδων ασφαλείας και της αναγκαίας υποδομής από πλευράς Ελλάδας.

¹³⁷ Πρόσωπα που ασκούν έλεγχο στην εταιρεία θεωρούνται εκείνα με ποσοστό συμμετοχής άνω του 10%.

της συμφωνίας που ενσωματώνει τους ευνοϊκότερους όρους, εκτός εάν η Ελλάδα αρνηθεί εγγράφως την εφαρμογή τους.

Επίσης, ορίζεται η δυνατότητα τροποποίησης της Συμφωνίας, κατόπιν έγγραφης αμοιβαίας συμφωνίας των συμβαλλόμενων μερών, η οποία, σε περίπτωση που δεν συμφωνηθεί διαφορετικά, τίθεται σε ισχύ κατά την ημερομηνία της έγγραφης γνωστοποίησης της Ελλάδας προς τις ΗΠΑ για την ολοκλήρωση των αναγκαίων εσωτερικών διαδικασιών.

Ενότητα Ζ': Η επίδραση της αμερικανικής νομοθεσίας FATCA στη διαμόρφωση του διεθνούς και ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών

Η αμερικανική νομοθεσία της FATCA, όπως είναι προφανές, πυροδότησε διεθνώς διεργασίες για τη βελτίωση της φορολογικής διαφάνειας και την καθιέρωση της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών ως το νέο διεθνές πρότυπο.

Ειδικότερα, τον Απρίλιο του 2013 οι Υπουργοί Οικονομικών της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ιταλίας, της Ισπανίας και του Ην. Βασιλείου εξέφρασαν τη βούλησή τους για αμοιβαία ανταλλαγή φορολογικών πληροφοριών στο πρότυπο της αμερικανικής FATCA.

Είχε προηγηθεί ένα χρόνο νωρίτερα η επίτευξη συμφωνίας μεταξύ των ανωτέρω πέντε Ευρωπαϊκών κρατών και των ΗΠΑ για την αμοιβαία ανταλλαγή πληροφοριών στο πλαίσιο σχετικών διακυβερνητικών συμφωνιών μεταξύ των ΗΠΑ και καθεμίας από τις πέντε αυτές χώρες.

Εν συνεχεία, το Φεβρουάριο του 2014, ο ΟΟΣΑ κοινοποίησε τα κύρια στοιχεία του Παγκόσμιου Προτύπου για την αυτόματη ανταλλαγή χρηματοοικονομικών πληροφοριών σε φορολογικά θέματα, ήτοι την Πρότυπη Συμφωνία Αρμοδίων Αρχών (Competent Authorities Agreement) και το Κοινό Πρότυπο Αναφοράς για την Αυτόματη Ανταλλαγή Χρηματοπιστωτικών Πληροφοριών σε Φορολογικά Ζητήματα (Common Reporting Standard for Automatic Exchange of Financial Account Information in Tax Matters), τα οποία στη συνέχεια εγκρίθηκαν από τους Υπουργούς Οικονομικών και τους Διοικητές των Κεντρικών Τραπεζών της Ομάδας των G20. Τον Ιούνιο της ίδιας χρονιάς κοινοποιήθηκε το πλήρες κείμενο του Παγκόσμιου Προτύπου, τα Σχόλια επί της Πρότυπης Συμφωνίας και του Κοινού Προτύπου, καθώς και οι λεπτομέρειες Πληροφοριακών Συστημάτων. Τέλος, η δέσμη των μέτρων για το Παγκόσμιο Πρότυπο εγκρίθηκε στο σύνολό της, τον Σεπτέμβριο του 2014, από τους Υπουργούς Οικονομικών και τους Διοικητές των Κεντρικών Τραπεζών της Ομάδας των G20, στη συνάντησή τους στο Cairns της Αυστραλίας.

Σήμερα¹³⁸, 96 κράτη (μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα) έχουν υπογράψει τη Συμφωνία Αρμοδίων Αρχών για την Αυτόματη Ανταλλαγή Χρηματοπιστωτικών Πληροφοριών σε Φορολογικά Ζητήματα¹³⁹, η οποία βασίζεται σε ένα Κοινό Πρότυπο Αναφοράς και έχει ως νομική βάση το άρθρ. 6 της Σύμβασης Αμοιβαία Διοικητική Συνδρομής σε Φορολογικά Θέματα του Συμβουλίου της Ευρώπης και του ΟΟΣΑ, με τις πρώτες ανταλλαγές να έχουν προγραμματιστεί για το Σεπτέμβριο του 2017. Η ανωτέρω Συμφωνία, που η ιδέα της, όπως ήδη ειπώθηκε, βασίζεται στον αμερικανικό νόμο FATCA, αποτελώντας ουσιαστικά την παγκόσμια εκδοχή της FATCA, περιλαμβάνει τις λεπτομέρειες για το ποιες πληροφορίες πρέπει να ανταλλάγουν. Τα κράτη που την υπογράφουν, συμφωνούν να μοιράζονται μεταξύ τους, αυτομάτως (και όχι πλέον μόνο κατόπιν αιτήσεως) και σε ετήσια βάση, πληροφορίες που αφορούν περιουσιακά στοιχεία και εισοδήματα των κατοίκων τους – με τη βοήθεια/παρεμβολή των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων – σύμφωνα με το Κοινό Πρότυπο.¹⁴⁰

Το νέο σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών, που φιλοδοξεί να καθιερώσει η ανωτέρω Συμφωνία κινείται στα πρότυπα της FATCA, θεωρείται ένα τεράστιο βήμα προς την κατεύθυνση της αντιμετώπισης της διεθνούς φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής.

Μόνο ένας μικρός αριθμός χωρών, μεταξύ των οποίων οι ΗΠΑ, δε συμμετέχει μέχρι τώρα στο Κοινό Πρότυπο της ανωτέρω Συμφωνίας.

II. Παρά το γεγονός ότι το CRS έχει αναπτυχθεί έχοντας ως πρότυπο την αμερικανική FATCA, υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο αυτών κανονιστικών πλαισίων, στις οποίες θα γίνει λόγος στο οικείο κεφάλαιο.

Ενότητα Η': Κριτική - Επίλογος

Είναι γεγονός ότι η νομοθεσία της FATCA υπήρξε αμφιλεγόμενη και επικρίθηκε έντονα κυρίως λόγω του μονομερούς χαρακτήρα της¹⁴¹ και της ετεροδικίας, την οποία κατ' ουσίαν θεσπίζει¹⁴², καθώς, ενώ αποτελεί εσωτερικό νόμο των ΗΠΑ, ιδρύει υποχρεώσεις για αλλοδαπά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, και μάλιστα ανεξάρτητα από τη δραστηριοποίησή τους στις ΗΠΑ,

¹³⁸ Τελευταία ενημέρωση: 10.11.2017

¹³⁹ Περισσότερα από 100 έχουν δεσμευτεί να προχωρήσουν σε ανταλλαγή πληροφοριών σύμφωνα με το νέο Κοινό Πρότυπο.

¹⁴⁰ Θεοχαροπούλου, ό.π., σελ. 306

¹⁴¹ Παυλίδης, «Η επικράτηση του αμερικανικού μοντέλου της FATCA στο νέο-αναδυόμενο διεθνές πλαίσιο κανόνων κατά της φοροδιαφυγής : από την υπόθεση UBS στην υπόθεση Credit Suisse», ό.π., σελ. 129

¹⁴² Θεοχαροπούλου, ό.π., σελ. 295

εξαναγκάζοντάς τα μάλιστα να αθετήσουν τις συμβατικές υποχρεώσεις τους απέναντι στους πελάτες τους αλλά και ενδεχομένως να παραβιάσουν την εσωτερική νομοθεσία του κράτους της έδρας τους σχετικά με την προστασία των προσωπικών δεδομένων και το τραπεζικό απόρρητο¹⁴³.

Η εξωεδαφική εφαρμογή της FATCA¹⁴⁴, λοιπόν, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι η δημιουργία φορολογικής υποχρέωσης στις ΗΠΑ δεν συνδέεται με την ύπαρξη φορολογικής κατοικίας, αλλά με την υπηκοότητα¹⁴⁵, ανάγκασε πολλούς Αμερικανούς υπηκόους – μη κατοίκους ΗΠΑ – να εγκαταλείψουν την αμερικανική ιθαγένεια¹⁴⁶.

Από την πλευρά των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, το υψηλό κόστος και η πολυπλοκότητα εφαρμογής της νομοθεσίας της FATCA οδήγησε πολλά από αυτά στη διακριτική μεταχείριση και τελικά στον αποκλεισμό των Αμερικανών πολιτών από την πρόσβαση στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες τους (κυρίως άνοιγμα τραπεζικών λογαριασμών).

Αμφιλεγόμενη είναι η πρόβλεψη περί παρακράτησης 30% στις πληρωμές από ή προς τις ΗΠΑ που διενεργούνται από τα μη συμμορφούμενα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, η οποία επιβάλλεται ως κύρωση για τη μη εφαρμογή εκ μέρους αυτών της ανταλλαγής πληροφοριών που καθιερώνει η FATCA, τη στιγμή όμως που οι ίδιες οι ΗΠΑ δεν συμμετέχουν στο Κοινό Πρότυπο Αναφοράς του ΟΟΣΑ για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών και δεν έχουν υλοποιήσει την υπόσχεσή τους για αμοιβαιότητα στις διακυβερνητικές συμφωνίες που έχουν συνάψει.

Σημείο κριτικής αποτέλεσε επίσης και το υψηλό κόστος που συνεπάγεται για τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα η εφαρμογή της FATCA και το οποίο σύμφωνα με κάποιες εκτιμήσεις¹⁴⁷ υπερβαίνει τα έσοδα από την εφαρμογή του προγράμματος για την αμερικανική κυβέρνηση. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τις εκτιμήσεις ότι η νομοθεσία της FATCA δεν πρόκειται να οδηγήσει σε μείωση της φοροαποφυγής σε ποσοστό μεγαλύτερο από το 1% δικαιώνει όσους υποστηρίζουν ότι από οικονομική και δημοσιονομική σκοπιά τα συνολικά κόστη από την εφαρμογή του συστήματος αυτού υπερακοντίζουν τα οφέλη.

¹⁴³ HJI Panayi, ό.π., p. 17

¹⁴⁴ Παυλίδης, «Η επικράτηση του αμερικανικού μοντέλου της FATCA στο νέο-αναδυόμενο διεθνές πλαίσιο κανόνων κατά της φοροδιαφυγής : από την υπόθεση UBS στην υπόθεση Credit Suisse», ό.π., σελ. 126

¹⁴⁵ Οι ΗΠΑ είναι η μόνη χώρα, η οποία φορολογεί τους πολίτες της για το παγκόσμιο εισόδημά τους, ακόμα και όταν αυτοί είναι φορολογικοί κάτοικοι άλλου κράτους. Η Ερυθραία αναφέρεται επίσης στην βιβλιογραφία ως παράδειγμα κράτους το οποίο θεμελιώνει τη φορολογική εξουσία του με βάση την αρχή της ιθαγένειας. Βλ. αναλυτικά Mason, Ruth, *Citizenship Taxation*, Southern California Law Review, Vol. 89, Forthcoming; Virginia Law and Economics Research Paper No. 2015-07 (Φεβρουάριος 2016), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2606744>, p. 172

¹⁴⁶ Mason, ό.π., p. 175

¹⁴⁷ Association of Certified Financial Crime Specialists

Κατά καιρούς είχαν τεθεί ζητήματα συμβατότητας της FATCA με τις διατάξεις της Τέταρτης Τροποποίησης του Αμερικανικού Συντάγματος, οι οποίες απαγορεύουν τις αδικαιολόγητες – μη εύλογες (unreasonable) έρευνες και κατασχέσεις χωρίς προηγούμενο ένταλμα.

Ενώ, όμως, η νομοθεσία της FATCA χαρακτηρίστηκε επιθετική, δρακόντεια και εξαιρετικά καταστροφική,¹⁴⁸ καθώς απαιτεί από τα αλλοδαπά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να λειτουργούν ως φύλακες του αμερικανικού Υπουργείου Οικονομικών και μάλιστα με κόστος εφαρμογής δισεκατομμυρίων δολαρίων, και κατά καιρούς εισήχθησαν στη Βουλή των Αντιπροσώπων και στη Γερουσία νομοσχέδια για την κατάργησή της, ο αριθμός των χωρών που υπογράφουν σήμερα Συμφωνίες τύπου FATCA με τις ΗΠΑ για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών αυξάνεται διαρκώς. Η εξέλιξη αυτή σηματοδοτεί τη μετατροπή της FATCA από ένα μονομερές σε ένα πολυμερές¹⁴⁹ πρότυπο ανταλλαγής πληροφοριών, το οποίο αναπτύχθηκε με σκοπό την ενίσχυση σε διεθνές επίπεδο της φορολογικής διαφάνειας και κατ' επέκταση της φορολογικής ισότητας και της φορολογικής δικαιοσύνης.

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί η τάση υιοθέτησης νομοθετημάτων ή Συμφωνιών του τύπου της FATCA από άλλα κράτη. Ως παιδιά της FATCA έχουν χαρακτηριστεί οι συμφωνίες που υπέγραψε το Ηνωμένο Βασίλειο με έναν αριθμό περιοχών που εξαρτώνται από το Βρετανικό Στέμμα (Τζέρσεϊ, Γκέρνσεϊ, Νήσος του Μαν), καθώς και υπεράκτια εδάφη (Ανγκίλα, Νησιά Κέυμαν, Βερμούδες, Μονσεράτ, Τούρκς και Κάικος, Γιβραλτάρ, Βρετανικές Παρθένες Νήσοι), ενώ στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και η Γαλλία, η οποία εξετάζει μια μικρή FATCA¹⁵⁰, με στόχο την αποκάλυψη υπεράκτιων trusts¹⁵¹.

Η αμερικανική νομοθεσία της FATCA, λοιπόν, παρά τις αρχικές επικρίσεις, φαίνεται πλέον να αντιμετωπίζεται από πολλά κράτη ως πηγή έμπνευσης στις προσπάθειες τους για πάταξη της διεθνούς φοροδιαφυγής, αλλά και ως ευκαιρία για την καθιέρωση ενός παγκόσμιου προτύπου αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών, το οποίο θα αποτελέσει τη βάση μιας διευρυμένης διεθνούς φορολογικής συνεργασίας. Επίσης, είναι γεγονός ότι η νομοθεσία της FATCA επιτάχυνε τις προσπάθειες σε παγκόσμιο επίπεδο για τη σύναψη διμερών και πολυμερών συμβάσεων για την αυτόματη ανταλλαγή φορολογικών πληροφοριών, ενώ αποτέλεσε τη βάση για τη διαμόρφωση του Παγκόσμιου Προτύπου για την αυτόματη ανταλλαγή χρηματοοικονομικών πληροφοριών σε φορολογικά θέματα του ΟΟΣΑ.

¹⁴⁸ Marino, ό.π., no. 6

¹⁴⁹ Θεοχαροπούλου, ό.π., σελ. 307, Marino, ό.π., no. 6

¹⁵⁰ Marino, ό.π., no. 6.3

¹⁵¹ Θεοχαροπούλου, ό.π., σελ. 309

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ'

Συγκριτική αξιολόγηση FATCA και Κοινού Προτύπου Αναφοράς του ΟΟΣΑ (CRS)

Όπως ήδη ειπώθηκε στον οικείο τόπο, το ΚΠΑ του ΟΟΣΑ αναπτύχθηκε έχοντας ως βάση την αμερικανική νομοθεσία της FATCA και στην πραγματικότητα πλέον γίνεται αντιληπτό ως η παγκόσμια και πιο βελτιωμένη εκδοχή του αμερικανικού μοντέλου για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, συμβάλλοντας στην ενίσχυση της διεθνούς φορολογικής διαφάνειας και στην καταπολέμηση της διεθνούς φοροδιαφυγής. Παρόλα αυτά, υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο αυτών κανονιστικών πλαισίων.

Πιο συγκεκριμένα, οι κυριότερες διαφορές που μπορούμε να επισημάνουμε στο σημείο αυτό είναι οι εξής:

1. Τρόπος προσδιορισμού του δικαιούχου ενός τραπεζικού λογαριασμού:

Η FATCA απαιτεί τα αλλοδαπά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να υποβάλουν αυτομάτως και συστηματικά συγκεκριμένες πληροφορίες στις αμερικανικές φορολογικές αρχές για τους Αμερικανούς φορολογούμενους, δηλαδή κατοίκους ή υπηκόους ΗΠΑ, οι οποίοι διατηρούν λογαριασμούς σε αυτά. Στόχος της FATCA είναι, λοιπόν, να προσδιορίσει τον δικαιούχο του ελεγχόμενου λογαριασμού με κριτήριο την ιθαγένεια, και μάλιστα, ανεξάρτητα από την ύπαρξη ή μη φορολογικής κατοικίας στις ΗΠΑ. Εξάλλου στο πλαίσιο του αμερικανικού φορολογικού συστήματος, το οποίο υιοθετεί την αρχή της φορολόγησης με βάση την ιθαγένεια, οι Αμερικανοί πολίτες (ανεξαρτήτως του τόπου κατοικίας τους) είναι φορολογικά υπόχρεοι στις ΗΠΑ για το παγκόσμιο εισόδημά τους.

Αντίθετα, το CRS θέτει την φορολογική κατοικία (και όχι την ιθαγένεια) ως κριτήριο για τον εντοπισμό του δικαιούχου ενός τραπεζικού λογαριασμού, ο οποίος διατηρείται σε αλλοδαπό χρηματοπιστωτικό ίδρυμα (εκτός της χώρας της φορολογικής κατοικίας του).

2. Έννοια του χρηματοπιστωτικού λογαριασμού:

Από την έννοια του χρηματοπιστωτικού λογαριασμού, η FATCA εξαιρεί συμμετοχικά δικαιώματα ή χρεωστικούς τίτλους που αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης σε αναγνωρισμένη αγορά διαπραγμάτευσης κινητών αξιών. Τέτοια εξαίρεση δεν υφίσταται στο CRS.

3. Εξαιρούμενοι λογαριασμοί:

Στο πλαίσιο της FATCA προϋπάρχοντες λογαριασμοί φυσικών προσώπων που δεν ξεπερνούν τα \$50.000 (περίπου €47.000) και νομικών προσώπων που δεν ξεπερνούν τα \$250.000 (περίπου €234.000) εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής του νόμου. Για τους σκοπούς του CRS το όριο

των \$50.000 για τους κατόχους λογαριασμών που είναι φυσικά πρόσωπα δεν υφίσταται, ενώ το όριο των \$250.000 για τα νομικά πρόσωπα δύναται να εφαρμοστεί υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις.

4. Παρακράτηση φόρου σε περίπτωση μη συμμόρφωσης:

Σε περίπτωση μη συμμόρφωσης του αλλοδαπού χρηματοπιστωτικού ιδρύματος με τις προβλέψεις του FATCA (όπως αυτές θα έχουν διαμορφωθεί και εξειδικευτεί μέσω των επιμέρους Διακρατικών Συμφωνιών), τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει να παρακρατούν 30% των ποσών που λαμβάνουν και σχετίζονται με καταθέσεις/εισοδήματα Αμερικανικής προέλευσης και να τα αποδίδουν στις αμερικανικές φορολογικές αρχές. Οι εθνικές φορολογικές αρχές κάθε κράτους δύνανται να ορίζουν πρόσθετες ποινές σε περιπτώσεις μη συμμόρφωσης.

Αντίθετα, πρόβλεψη παρακράτησης δεν υφίσταται στο CRS. Παρόλα αυτά οι εθνικές φορολογικές αρχές δύνανται να επιβάλλουν ποινές μη συμμόρφωσης σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που δεν τηρούν τις προβλέψεις και τις προθεσμίες του CRS. Μένει να αποδειχθεί μέσω της εφαρμογής στην πράξη του CRS, εάν αυτό θα κατορθώσει, δίχως την απειλή της παρακράτησης φόρου, να επιβάλει την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών ως το νέο πρότυπο φορολογικής συνεργασίας σε διεθνές και πολυμερές επίπεδο.

5. Υποχρεώσεις καταχώρισης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων:

Το CRS δεν απαιτεί υποχρεωτική εγγραφή σε κάποιο μητρώο και λήψη μοναδικού κωδικού αναγνώρισης¹⁵², ενώ σύμφωνα με τη FATCA τα συνεργαζόμενα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα υποχρεούνται να καταχωρηθούν στην επίσημη λίστα των αμερικανικών φορολογικών αρχών και να λάβουν τον χαρακτηριστικό αριθμό που ονομάζεται Παγκόσμιος Ενδιάμεσος Αριθμός Ταυτοποίησης (Global Intermediary Identification Number – GIIN).

Γενικότερα, μπορούμε να επισημάνουμε ότι οι προαναφερθείσες διαφορές που εντοπίζονται μεταξύ των δύο κανονιστικών πλαισίων για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών σε φορολογικά ζητήματα μπορούν να αποδοθούν σε ένα μεγάλο βαθμό στο γεγονός ότι το μεν CRS αναπτύχθηκε ως προέκταση του υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων και το ξέπλυμα μαύρου χρήματος, με κύριο στόχο την αναγνώριση προσώπων που φοροδιαφεύγουν μεταφέροντας τα περιουσιακά στοιχεία τους εκτός της χώρας κατοικίας τους, η δε αμερικανική νομοθεσία της FATCA θεσπίστηκε μεταξύ άλλων προκειμένου να αποκαλύψει τους πραγματικούς δικαιούχους τραπεζικών λογαριασμών εκτός των ΗΠΑ, οι

¹⁵² Αν και ενδέχεται σε κάποιες χώρες τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να έχουν υποχρεώσεις καταχώρισης στα ηλεκτρονικά αρχεία των εθνικών φορολογικών αρχών.

οποίοι με βάση το αμερικανικό φορολογικό δίκαιο είναι φορολογικά υπόχρεοι στις ΗΠΑ για το παγκόσμιο εισόδημά τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

Συμπεράσματα

1. Η φυγή κεφαλαίων και επενδύσεων από την Ελλάδα στο εξωτερικό, ειδικά μετά την έναρξη της οικονομικής κρίσης, έχει προσλάβει τεράστιες διαστάσεις. Η μεταφορά κεφαλαίων στην αλλοδαπή, όπως εξάλλου και η μετεγκατάσταση επιχειρήσεων στο εξωτερικό, είναι βέβαια δυνατή και καταρχήν καθόλα νόμιμη, χάρη στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ελεύθερη εγκατάσταση και την ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων. Παράνομη και αθέμιτη καθίσταται, όμως, η ανωτέρω πρακτική, όταν συνδέεται με φαινόμενα φοροδιαφυγής, φορολογικής απάτης και φοροαποφυγής, ήτοι με συμπεριφορές, οι οποίες είτε προσκρούουν ευθέως στη φορολογική νομοθεσία των κρατών και αποσκοπούν στη μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης, είτε δια τεχνητών διευθετήσεων οδηγούν σε αθέμιτο φορολογικό πλεονέκτημα.

Το φαινόμενο της φυγής κεφαλαίων στο εξωτερικό και κυρίως σε χώρες που θεωρούνται φορολογικοί παράδεισοι δεν είναι, όμως, μόνο ελληνικό φαινόμενο, αλλά παρουσιάζει παγκόσμιο ενδιαφέρον. Υπολογίζεται ότι περίπου 2,8 δισεκατομμύρια δολάρια έχουν βρει καταφύγιο σε φορολογικούς παραδείσους¹⁵³, ήτοι σε χώρες με μηδενική ή ελάχιστη πραγματική φορολογική επιβάρυνση που παρέχουν την ευκαιρία σε αλλοδαπούς να αποφύγουν τη φορολογία στη χώρα κατοικίας τους. Βασικό χαρακτηριστικό των φορολογικών παραδείσων είναι ότι δεν διαθέτουν αποτελεσματική ανταλλαγή φορολογικών πληροφοριών με άλλες χώρες. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με το αυστηρό τραπεζικό απόρρητο, που συνήθως ισχύει σε αυτές τις χώρες, είχε ως αποτέλεσμα, τα τελευταία χρόνια, πολλά μικρά κράτη, όπως είναι ο Μαυρίκιος, οι Νήσοι Μάρσαλ, οι Βρετανικές Παρθένοι Νήσοι και οι Νήσοι Κέϋμαν, να αναδειχθούν σε σημαντικά διεθνή χρηματοπιστωτικά κέντρα, τα οποία παρείχαν τη δυνατότητα σε εύπορα φυσικά πρόσωπα και πολυεθνικές επιχειρήσεις, υπό άκρα μυστικότητα και δίχως το φόβο της αποκάλυψης των στοιχείων τους στις φορολογικές αρχές του κράτους κατοικίας τους, να ιδρύουν εταιρείες

¹⁵³ Bildsdorfer, Peter / Weyand, Raimund, *Die Informationsquellen und -wege der Finanzverwaltung: auf dem Weg zum "gläsernen Steuerbürger"?*, 7. neubearb. Auflage, E. Schmidt, Berlin 2005, σελ. 152

προπετάσματα, καταπιστεύματα και τραπεζικούς λογαριασμούς¹⁵⁴ μέσω των οποίων απέκρυπταν φορολογητέα ύλη.

Ωστόσο, οι σημαντικότεροι προορισμοί αλλοδαπών κεφαλαίων – περιουσιακών στοιχείων και αδήλωτης φορολογητέας ύλης εξακολουθούν να είναι η Ελβετία και οι ΗΠΑ. Εκτιμάται ότι περίπου το 80% με 99% των αξιών σε ελβετικούς λογαριασμούς φορολογικών κατοίκων αλλοδαπής δεν δηλώνονται στις χώρες κατοικίας των τελευταίων. Αντίστοιχα, στο Λιχτενστάιν μόνο το 2% των καταθέσεων δηλώνονται στη χώρα κατοικίας των δικαιούχων. Στις ΗΠΑ, οι οποίες δεν εφαρμόζουν το ΚΠΑ του ΟΟΣΑ αλλά το σύστημα της FATCA, το οποίο θέτει στα αμερικανικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα περιορισμένες υποχρεώσεις αναφοράς των τηρούμενων σε αυτά λογαριασμών αλλοδαπών, υπολογίζεται ότι οι καταθέσεις σε εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα από φορολογικούς κατοίκους αλλοδαπής ανέρχονται περίπου στα 3 δισεκατομμύρια δολάρια¹⁵⁵.

2. Τα τελευταία χρόνια, διεθνείς οργανισμοί παγκόσμιας εμβέλειας, στοχεύοντας στην αποτελεσματική καταπολέμηση της φορολογικής απάτης, της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής, οι οποίες συντελούνται μέσω υπεράκτιων εταιρειών εγκατεστημένων σε φορολογικούς παραδείσους, **ανέλαβαν σημαντικές πρωτοβουλίες, κυρίως μέσω της σύναψης υπό την αιγίδα τους διεθνών συμβάσεων**, για την ενίσχυση της φορολογικής διαφάνειας, την κατάργηση των επιζήμιων φορολογικών πρακτικών και την καθιέρωση της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών ως το νέο πρότυπο διεθνούς φορολογικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών.

Ειδικότερα, τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκαν δύο βασικές εξελίξεις σε ό,τι αφορά τις διεθνείς συμβάσεις, που ρυθμίζουν τη διακρατική συνεργασία για φορολογικούς σκοπούς. Η **πρώτη** συνίσταται στη μετάβαση από το σύστημα της ανώνυμης παρακράτησης φόρου στην πηγή στο καθεστώς της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών, ενώ η **δεύτερη** στη μετάβαση από ένα μονομερές σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών σε ένα πολυμερές, σχεδόν παγκόσμιο, πρότυπο.

Αρχικά, οι φορολογικοί παράδεισοι, με πρωτοστάτη την Ελβετία, προέβαλαν σθεναρή αντίσταση στις πιέσεις που ασκούνταν σε βάρος τους από τη διεθνή κοινότητα για αποκάλυψη των τραπεζικών στοιχείων των δικαιούχων λογαριασμών στα πιστωτικά τους ιδρύματα. Λαμβάνοντας υπόψη τη στάση της Ελβετίας, αλλά και τις διαδικαστικές δυσχέρειες που παρουσίαζε στη φάση εκείνη η διοικητική συνδρομή σε φορολογικά θέματα, ορισμένα κράτη προχώρησαν στη σύναψη με την Ελβετία διμερών συμφωνιών για τη φορολόγηση αδήλωτων εισοδημάτων, οι οποίες, αντί

¹⁵⁴ VanderWolk, Jefferson P., The New World of Tax Information Exchange, *Asia-Pacific Journal of Taxation*, Vol. 13, No. 2 (Φθινόπωρο/ Χειμώνας 2009), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1582452>, σελ. 3

¹⁵⁵ Βλ. σχετικά Meinzer, ό.π., σελ. 4

της αποκάλυψης των τραπεζικών στοιχείων των δικαιούχων ελβετικών λογαριασμών, προέβλεπαν την καταβολή ενός εφάπαξ κατ' αποκοπή φόρου, προκειμένου οι δικαιούχοι να διατηρήσουν την ανωνυμία τους και εν τέλει να νομιμοποιήσουν το μαύρο χρήμα¹⁵⁶. Με αυτό τον τρόπο η Ελβετία κατάφερε να διασώσει το τραπεζικό της απόρρητο και να ανασχέσει την ανταλλαγή τραπεζικών πληροφοριών. Όχι όμως για πολύ. Σταδιακά, υπό την πίεση του ΟΟΣΑ, της Ε.Ε, αλλά και των ΗΠΑ, και με αφορμή σκάνδαλα κραυγαλέας φοροδιαφυγής, τα οποία κατά καιρούς είχαν έρθει στο φως της δημοσιότητας αποκαλύπτοντας τις αδυναμίες του υπάρχοντος συστήματος διοικητικής συνδρομής σε φορολογικά θέματα το οποίο στηριζόταν στην ανώνυμη παρακράτηση στην πηγή και εν συνεχεία στην ανταλλαγή πληροφοριών κατόπιν αιτήσεως, συντελέστηκε η μετάβαση από αυτό το παραδοσιακό αλλά ανεπαρκές πλέον σύστημα στο σύγχρονο σύστημα της αυτόματης ανταλλαγής φορολογικών πληροφοριών και η συνακόλουθη μεταβολή του διεθνούς τοπίου στον τομέα της ανταλλαγής πληροφοριών.

Όσον αφορά στη δεύτερη εξέλιξη – μετάβαση, ήτοι εκείνη της παγκοσμιοποίησης της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών και της ανάδειξής της σε πρότυπο διεθνούς φορολογικής συνεργασίας, σημαντικό ρόλο σε αυτή διαδραμάτισε η αμερικανική πολιτική στο πεδίο της καταπολέμησης της φοροδιαφυγής. Όπως ειπώθηκε στον οικείο τόπο, η ανάπτυξη από τις ΗΠΑ ενός συστήματος αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών με αλλοδαπές δικαιοδοσίες και η κατάρτιση με ένα συνεχώς αυξανόμενο αριθμό κρατών σχετικών διακυβερνητικών συμφωνιών για την εφαρμογή και υλοποίηση του συστήματος αυτού σηματοδότησε τη μετατροπή της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών από ένα μονομερώς επιβαλλόμενο πρότυπο φορολογικής συνεργασίας σε ένα πολυμερές μοντέλο¹⁵⁷, το οποίο αναπτύχθηκε με σκοπό την ενίσχυση σε διεθνές επίπεδο της φορολογικής διαφάνειας και κατ' επέκταση της φορολογικής ισότητας και της φορολογικής δικαιοσύνης. Η αντίληψη αυτή περί του αναπόφευκτα πολυμερούς χαρακτήρα, που πρέπει να παρουσιάζουν οι διεθνείς συμβάσεις για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, προκειμένου αυτές να μπορέσουν να συμβάλλουν αποτελεσματικά στην ενίσχυση της φορολογικής διαφάνειας, επιβεβαιώθηκε λίγο καιρό αργότερα με την πανηγυρική υιοθέτηση από το σύνολο σχεδόν των κρατών μελών της διεθνούς κοινότητας του Παγκόσμιου Προτύπου για την αυτόματη ανταλλαγή χρηματοοικονομικών πληροφοριών σε φορολογικά θέματα του ΟΟΣΑ. Ωστόσο, όπως θα ειπωθεί και στη συνέχεια, απομένουν ακόμα αρκετά βήματα που πρέπει να γίνουν προς αυτή τη κατεύθυνση, προκειμένου να είμαστε σε θέση να κάνουμε λόγο για ένα πραγματικά πολυμερές διεθνές πρότυπο αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών.

¹⁵⁶ Μπώλος, Άγγελος Π. / Arnold, Christian, ό.π, σελ. 308

¹⁵⁷ Θεοχαροπούλου, ό.π., σελ. 307, Marino, ό.π., no. 6

3. Τα μοντέλα αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών για φορολογικούς σκοπούς, τα οποία έχουν καθιερωθεί με διεθνείς – διακρατικές, πολυμερείς ή διμερείς, συμβάσεις, παρουσιάστηκαν ήδη αναλυτικά στον οικείο τόπο. Από τις αναλύσεις αυτές προέκυψε ότι τα τελευταία χρόνια η πρόοδος και οι εξελίξεις στο πεδίο της αυτόματης διακρατικής ανταλλαγής πληροφοριών είναι ραγδαίες και συνεχείς. Οι προσπάθειες καθιέρωσης ενός ενιαίου, πολυμερούς προτύπου για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών συνεχίζονται και όλο και περισσότερα κράτη δεσμεύονται στην υιοθέτηση ενός τέτοιου κοινού προτύπου. Οι νομικές βάσεις για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών είναι πολυάριθμες, δεν περιορίζονται μόνο στις अपαρχαιωμένες και ξεπερασμένες από τις διεθνείς εξελίξεις διατάξεις των διμερών συμβάσεων για την αποφυγή της διπλής φορολογίας, αλλά εμπεριέχονται και σε πλέον σύγχρονα και πρόσφατα νομικά κείμενα, όπως είναι οι διμερείς συμβάσεις για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών και η ΠΣΑΔΣ.

Για λόγους συστηματικής κατάταξης θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα μοντέλα ανταλλαγής πληροφοριών που έχουν καθιερωθεί με διεθνείς συμβάσεις μεταξύ των κρατών και κυριαρχούν σήμερα παγκοσμίως είναι δύο. Το μοντέλο αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών που καθιερώνει η ΠΣΑΑ και το ΚΠΑ του ΟΟΣΑ και το μοντέλο αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών που έχει εισαχθεί δυνάμει της αμερικανικής νομοθεσίας FATCA.

Παρά τις επιμέρους διαφοροποιήσεις που παρατηρούνται μεταξύ των δύο μοντέλων – κανονιστικών πλαισίων για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών και οι οποίες επισημάνθηκαν στο οικείο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, τα δύο μοντέλα μοιράζονται ένα κοινό στοιχείο – κλειδί. Απαιτούν από τα εγχώρια χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να λειτουργούν ως **διασυνοριακοί φορολογικοί διαμεσολαβητές**¹⁵⁸. Στο πλαίσιο και των δύο μοντέλων τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα επιφορτίζονται με συγκεκριμένες υποχρεώσεις αναφοράς πληροφοριών σχετικά με λογαριασμούς αλλοδαπών προσώπων σε αυτοματοποιημένη βάση, παρέχοντας, έτσι, επί της ουσίας διοικητική συνδρομή στο κράτος φορολογικής κατοικίας ή ιθαγένειας του δικαιούχου. Αυτό το κοινό στοιχείο σηματοδοτεί μια ριζική αλλαγή στο διεθνές τοπίο της ανταλλαγής πληροφοριών για φορολογικούς σκοπούς, ήτοι τη μετάβαση από το καθεστώς της ανώνυμης παρακράτησης φόρου στην πηγή στην ανταλλαγή (και μάλιστα αυτόματη) πληροφοριών, όπου τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αναλαμβάνουν ρόλο μεσολαβητή, προωθώντας σε αυτοματοποιημένη βάση πληροφορίες με φορολογικό ενδιαφέρον στις αρμόδιες αρχές του κράτους κατοικίας ή ιθαγένειας του δικαιούχου. Αυτή είναι ίσως η σημαντικότερη εξέλιξη που παρατηρείται στο πεδίο της ανταλλαγής πληροφοριών, διότι, ενώ πριν λίγα χρόνια τα πιστωτικά

¹⁵⁸ Grinberg, Itai, *Beyond FATCA: An Evolutionary Moment for the International Tax System* (Ιανουάριος 2012), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1996752> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1996752>, σελ. 13,

ιδρύματα αποτελούσαν ασφαλή καταφύγια αδήλωτης φορολογητέας ύλης, πλέον έχουν καταστεί βοηθοί και συνεπικοί του κράτους στον αγώνα του κατά της φοροδιαφυγής.

Παράλληλα, καθώς και τα δύο μοντέλα αυτόματης ανταλλαγής φορολογικών πληροφοριών, που έχουν αναπτυχθεί σήμερα, στηρίζονται στην ίδια βασική σκέψη, ήτοι στην βελτίωση της φορολογικής συμμόρφωσης και της διεθνούς διαφάνειας μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών σε αυτόματη βάση, και στους ίδιους βασικούς κανόνες και γενικές αρχές, έχουν συμβάλει στη διαμόρφωση ενός ενιαίου παγκόσμιου προτύπου αναφοράς χρηματοοικονομικών πληροφοριών με βάση προκαθορισμένους, τυποποιημένους και σχεδόν ομοιόμορφους κανόνες δέουσας επιμέλειας.

4. Σήμερα, η εικόνα στο πεδίο της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών διαμορφώνεται ως εξής: οι διμερείς σχέσεις ανταλλαγής πληροφοριών σε αυτοματοποιημένη βάση που έχουν ενεργοποιηθεί είτε δυνάμει του άρθ. 6 της ΠΣΑΔΣ και της ΠΣΑΑ – ΚΠΑ είτε δυνάμει διμερών συμβάσεων είτε, τέλος, δυνάμει ενωσιακών κανόνων υπολογίζονται περί τις 2.000 και αφορούν περισσότερες από 70 δικαιοδοσίες¹⁵⁹.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της έκθεσης του Διεθνούς Φόρουμ για τη φορολογική διαφάνεια και την ανταλλαγή πληροφοριών του ΟΟΣΑ για το έτος 2017, η οποία δημοσιεύτηκε πριν λίγες ημέρες, όλες οι χώρες – μέλη του Διεθνούς Φόρουμ, που τους ζητήθηκε να δεσμευτούν στην εφαρμογή του κοινού προτύπου για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, έχουν ήδη δεσμευτεί να εφαρμόσουν το πρότυπο αυτό και να ξεκινήσουν τις πρώτες ανταλλαγές πληροφοριών το 2017 ή το αργότερο το 2018, με εξαίρεση τις ΗΠΑ, οι οποίες δεν έχουν δεσμευτεί ακόμα (ούτε προβλέπεται να το πράξουν στο άμεσο μέλλον) στην υιοθέτηση του κοινού προτύπου του ΟΟΣΑ. Το Διεθνές Φόρουμ έχει ήδη αξιολογήσει την κατάσταση που επικρατεί αναφορικά με την εμπιστευτικότητα των υπό ανταλλαγή πληροφοριών σε όλες τις δικαιοδοσίες που έχουν δεσμευτεί στην εφαρμογή του κοινού προτύπου, παρέχοντας συνδρομή και υποστήριξη όπου απαιτείται, ενώ σε εξέλιξη βρίσκεται η αξιολόγηση αφενός του εθνικού κανονιστικού πλαισίου για την εφαρμογή του κοινού προτύπου και αφετέρου των απαιτούμενων τεχνικών και λειτουργικών προδιαγραφών για την ασφαλή και αποτελεσματική ανταλλαγή δεδομένων μεταξύ των κρατών¹⁶⁰.

Από τα αποτελέσματα των μέχρι σήμερα αξιολογήσεων του Διεθνούς Φόρουμ προκύπτει ότι **έχουν τεθεί οι βάσεις και έχουν γίνει τα σημαντικότερα βήματα προς την κατεύθυνση της εφαρμογής στην πράξη της διακρατικής αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών, τα οποία**

¹⁵⁹ Τελευταία ενημέρωση: 7.8.2017

¹⁶⁰ Βλ. Σχετικά Automatic Exchange of Information, Implementation Report 2017, Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax purposes, OECD, 2017, p. 20

συνίστανται στη συλλογή, καταρχήν, σε εθνικό επίπεδο των υπό ανταλλαγή δεδομένων και πληροφοριών με κατάλληλες μεθόδους και τεχνικές και με βάση προκαθορισμένους και ομοιόμορφους κανόνες, και εν συνεχεία στην ανταλλαγή των πληροφοριών αυτών με ένα όσο το δυνατόν πιο εκτεταμένο δίκτυο συνεργαζόμενων χωρών. Όλες οι δικαιοδοσίες, που έχουν δεσμευτεί να ξεκινήσουν αυτόματες ανταλλαγές πληροφοριών το 2017 (early adopters), έχουν πράγματι θέσει σε εφαρμογή το απαραίτητο νομικό πλαίσιο σε εθνικό επίπεδο, ενώ σε διεθνές επίπεδο υφίστανται οι νομικές βάσεις για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, ήτοι όλες οι εν λόγω δικαιοδοσίες συμμετέχουν ήδη στην Πολυμερή Σύμβαση για την Αμοιβαία Διοικητική Συνδρομή, καθώς και στην Πολυμερή Συμφωνία Αρμοδίων Αρχών. Επιπλέον, μεταξύ των δικαιοδοσιών που έχουν δεσμευτεί να ξεκινήσουν αυτόματες ανταλλαγές πληροφοριών το 2017 υπήρξε ευρύτατη ενεργοποίηση των σχέσεων που θα επιτρέψουν την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών σε διμερές επίπεδο, κατά τα οριζόμενα στην ΠΣΑΑ, με το ποσοστό των ενεργών διμερών σχέσεων αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των early adopters να αγγίζει το 98%.

Και για τις δικαιοδοσίες, όμως, οι οποίες έχουν δεσμευτεί να ξεκινήσουν τις πρώτες ανταλλαγές πληροφοριών το 2018, τα αποτελέσματα είναι θετικά και έχουν ήδη γίνει σημαντικά βήματα προς τη σωστή κατεύθυνση. Μόνο 7 από τις εν λόγω δικαιοδοσίες¹⁶¹ δεν έχουν θέσει ακόμα στο εσωτερικό τους δίκαιο τους απαραίτητους κανόνες για τη συλλογή πληροφοριών από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, ενώ μόνο στο 15% αυτών των δικαιοδοσιών¹⁶² δεν έχουν ολοκληρωθεί, αλλά βρίσκονται ακόμα σε εξέλιξη, οι διεργασίες για τη θέση σε ισχύ του απαραίτητου διεθνούς πλαισίου, το οποίο θα αποτελέσει τη βάση για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών. Μέχρι στιγμής, μόλις το 48% των δυνατών διμερών σχέσεων αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών έχουν ενεργοποιηθεί μεταξύ των κρατών που έχουν δεσμευτεί να ξεκινήσουν τις πρώτες ανταλλαγές το 2018, με ορισμένα κράτη να καθυστερούν σημαντικά στην υιοθέτηση των κατά τα ανωτέρω απαιτούμενων για την ενεργοποίηση της αυτόματης ανταλλαγής μέτρων και με άλλα να δηλώνουν ότι δεν προτίθενται να προσχωρήσουν στο πολυμερές σύστημα

¹⁶¹ Οι χώρες αυτές είναι η Αρούμπα, η Δομνίκα, το Ισραήλ, το Κατάρ, η Ρωσία, ο Άγιος Μαρτίνος, Τρινιδάδ και Τομπάγκο, Βλ. Σχετικά Automatic Exchange of Information, Implementation Report 2017, Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax purposes, OECD, 2017, p. 15

¹⁶² Βλ. Σχετικά Automatic Exchange of Information, Implementation Report 2017, Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax purposes, OECD, 2017, p. 17 -18

ανταλλαγής που προβλέπει η ΠΣΑΑ, αλλά ότι θα προτιμήσουν τον δύσκολο και χρονοβόρο δρόμο της κατάρτισης επιμέρους διμερών συμβάσεων ανταλλαγής με τα ενδιαφερόμενα κράτη¹⁶³.

5. Μολονότι οι ανωτέρω εξελίξεις και τα θετικά μηνύματα, που εκπέμπονται, σχετικά με την πρόοδο που συντελείται από τα κράτη, όσον αφορά στην υλοποίηση της δέσμευσής τους να εφαρμόσουν ένα κοινό πρότυπο για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, σηματοδοτούν τη μετάβαση σε μια νέα εποχή, στην οποία το τραπεζικό απόρρητο θα αποτελεί παρελθόν και η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών αναπόφευκτη πραγματικότητα, δεν είναι αυτονόητο ότι αυτή η μετάβαση θα γίνει δίχως προβλήματα, ούτε ότι τελικά θα ευοδωθεί το εγχείρημα για οριστική πάταξη της διεθνούς φοροδιαφυγής. Τα υφιστάμενα διεθνή νομικά κείμενα, τα οποία αποτελούν, σήμερα, τις κυριότερες πηγές κανόνων για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, παρουσιάζουν **κενά, ελλείψεις και εγκυμονούν κινδύνους** τόσο για την συνολική τελική επιτυχία του εγχειρήματος της αποτελεσματικής πάταξης των αθέμιτων φορολογικών πρακτικών, όσο και για τα ανθρώπινα δικαιώματα και το κράτος δικαίου. Στο πλαίσιο των αναλύσεων που προηγήθηκαν στα οικεία κεφάλαια αναδείχθηκαν με ενάργεια τα ζητήματα αυτά. Στο σημείο αυτό μπορούμε, εν συντομία, να προσθέσουμε τα εξής σε σχέση με τα δύο κυρίαρχα διεθνή μοντέλα αυτόματης ανταλλαγής φορολογικών πληροφοριών, ήτοι την ΠΣΑΑ και το ΚΠΑ του ΟΟΣΑ και τις διακυβερνητικές συμφωνίες τύπου FATCA:

Α) Η προσχώρηση της μεγάλης πλειοψηφίας των κρατών της διεθνούς κοινότητας στην ΠΣΑΑ αποτελεί αναμφισβήτητα ένα πολύ σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση της δημιουργίας ενός παγκόσμιου δικτύου αυτόματης ανταλλαγής φορολογικών πληροφοριών. Ο πολυμερής χαρακτήρας της εν λόγω Σύμβασης, η συμμετοχή σε αυτή της συντριπτικής πλειοψηφίας των κρατών, η υιοθέτηση – ενσωμάτωση ενός κοινού προτύπου αναφοράς και δέουσας επιμέλειας θα μπορούσαν θεωρητικά να δημιουργήσουν πρόσφορο έδαφος και τις καταλληλότερες συνθήκες για την οριστική πάταξη της φοροδιαφυγής και τη βελτίωση της φορολογικής διαφάνειας. Ωστόσο, απέχουμε πολύ ακόμα από την οριστική εξάλειψη των επιζήμιων φορολογικών πρακτικών, διότι, παρά τα προφανή πλεονεκτήματα του εν λόγω μοντέλου ανταλλαγής πληροφοριών, για τα οποία έγινε λόγος στην οικεία ενότητα της παρούσας εργασίας, το σύστημα αυτό εξακολουθεί να παρουσιάζει τρωτά σημεία, τα οποία επιτρέπουν την παράκαμψη των κανόνων που θέτει.

Πιο συγκεκριμένα, παρά το γεγονός ότι η ΠΣΑΑ είναι μια πολυμερής συμφωνία, δια της οποίας ενεργοποιείται η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών που προβλέπεται στη ΠΣΑΔΣ, στην

¹⁶³ Βλ. Σχετικά Automatic Exchange of Information, Implementation Report 2017, Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax purposes, OECD, 2017, p. 18

πραγματικότητα, η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών λαμβάνει χώρα πάντοτε σε διμερές επίπεδο, καθώς απαιτείται γνωστοποίηση ενός καταλόγου με τις δικαιοδοσίες με τις οποίες το ενδιαφερόμενο κράτος προτίθεται να θέσει σε ισχύ και να εφαρμόζει την προβλεπόμενη από την ΠΣΑΑ αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, κατόπιν εθνικών νομοθετικών διαδικασιών. Το γεγονός ότι μια, κατά τα φαινόμενα και την ονομασία της, πολυμερής συμφωνία υποκρύπτει, επιμέρους, ξεχωριστές διμερείς συμφωνίες μεταξύ των κρατών, σημαίνει ότι καταλείπονται ευρύτατα περιθώρια διακριτικής ευχέρειας στα συμβαλλόμενα σε αυτή κράτη να επιλέξουν τις δικαιοδοσίες, με τις οποίες θα συνάψουν διμερείς συμφωνίες και με τις οποίες θα ενεργοποιήσουν την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών. Οι διατάξεις της ΠΣΑΑ δεσμεύουν μεν τα κράτη σε πολυμερές επίπεδο να ανταλλάσσουν αυτομάτως πληροφορίες μεταξύ τους, αφότου όμως υιοθετήσουν στην εσωτερική νομοθεσία τους κατάλληλους κανόνες για την εφαρμογή της συμφωνίας¹⁶⁴, ήτοι αφότου προσδιορίσουν, κατά τα ανωτέρω, με αποφάσεις των αρμοδίων αρχών τους τις δικαιοδοσίες με τις οποίες προτίθενται να προβούν σε αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών με βάση τους διαγραφόμενους στη ΠΣΑΑ όρους.

Επίσης, το γεγονός ότι στην ΠΣΑΑ και το ΚΠΑ δεν συμμετέχουν οι ΗΠΑ, οι οποίες μάλιστα δεν προτίθενται ούτε στο άμεσο μέλλον να προσχωρήσουν στη Συμφωνία, καθώς διαθέτουν το δικό τους μοντέλο αυτόματης ανταλλαγής φορολογικών πληροφοριών, αποδυναμώνει σημαντικά την αποτελεσματικότητα αυτού του μοντέλου, δεδομένου του καθοριστικού ρόλου, που οι ΗΠΑ διαδραματίζουν σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο διεθνώς.

Ακόμα, το ΚΠΑ του ΟΟΣΑ παρουσιάζει κενά, καθώς παρέχει στους φορολογούμενους τη δυνατότητα με διάφορα τεχνάσματα να παρακάμπτουν τις υποχρεώσεις αναφοράς που αυτό καθιερώνει. Για παράδειγμα, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα υποχρεούνται να προβαίνουν σε έλεγχο και αναγνώριση του πραγματικού δικαιούχου ενός δηλωτέου λογαριασμού οντότητας, σύμφωνα με τους διαγραφόμενους στο ΚΠΑ κανόνες επιμέλειας, μόνο εφόσον πρόκειται για παθητική μη χρηματοπιστωτική οντότητα. Επομένως, εάν πρόκειται για μια εμπορική εταιρεία, το ΚΠΑ στηρίζεται στον ορισμό του πραγματικού δικαιούχου, όπως αυτός δίνεται από τις διατάξεις της νομοθεσίας για την νομιμοποίηση εσόδων. Ένα ακόμα σημαντικό πρόβλημα είναι η απουσία κυρώσεων σε βάρος των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων σε περίπτωση μη συμμόρφωσης τους με τους κανόνες που θέτει το ΚΠΑ¹⁶⁵.

Β) Όσον αφορά στις διακυβερνητικές Συμφωνίες Τύπου FATCA, αυτές συνέβαλαν αποφασιστικά στην ανάδειξη της αυτόματης ανταλλαγής σε διεθνές πρότυπο φορολογικής συνεργασίας μεταξύ

¹⁶⁴ Uginov, ό.π., p. 11

¹⁶⁵ Meinzer, σ. 21, 22

των κρατών και αποτέλεσαν τη βάση για την ανάπτυξη από τον ΟΟΣΑ του σχεδόν οικουμενικής εμβέλειας προτύπου του για αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών. Τα αδύναμα σημεία και οι ατέλειες του συστήματος αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών, που καθιερώνουν οι διακυβερνητικές συμφωνίες Τύπου FATCA, αναφέρθηκαν αναλυτικά στο οικείο κεφάλαιο, καταδεικνύοντας πόσο δυσχερής είναι τελικά στην πράξη η επικράτηση και η ουσιαστική συμβολή τους στον αγώνα κατά της διεθνούς φοροδιαφυγής. Για τη μακροπρόθεσμη επιτυχία του αμερικανικού μοντέλου ανταλλαγής πληροφοριών προτείνεται η σύναψη σχετικών εφαρμοστικών – εκτελεστικών διακυβερνητικών συμφωνιών με όσο το δυνατόν περισσότερα κράτη και η επίτευξη συναίνεσης, όσον αφορά στις διαδικασίες δέουσας επιμέλειας, προκειμένου να καθιερωθούν ομοιόμορφες διαδικασίες αναφοράς μεταξύ των κρατών και να μειωθεί το κόστος εφαρμογής για τα συμμετέχοντα ιδρύματα.

6. Τελικά, όμως, στην πράξη η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, η οποία στηρίζεται σε κάποια από τις ποικίλες νομικές βάσεις, που αναφέρθηκαν, αποδίδει καρπούς;

Η απάντηση που δίνει η διεθνής πρακτική και οι εκθέσεις των διεθνών οργανισμών είναι καταρχήν καταφατική. Η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών αποτελεί σημαντικό εργαλείο για τη βελτίωση της φορολογικής συμμόρφωσης και για τον έγκαιρο εντοπισμό φαινομένων φοροδιαφυγής, ακόμα και σε περιπτώσεις, όπου δεν υπήρχε καμία προηγούμενη ένδειξη μη συμμόρφωσης με τη φορολογική νομοθεσία. Επίσης, λειτουργεί προληπτικά, ενισχύει την εθελοντική συμμόρφωση με τους φορολογικούς νόμους και ενθαρρύνει τους φορολογούμενους να αποκαλύπτουν οικειοθελώς τα πραγματικά εισοδήματά τους στις αρμόδιες αρχές του κράτους κατοικίας τους. Συνέπεια όλων αυτών είναι, τελικά, η αύξηση των δημοσίων εσόδων και η εμπέδωση των αρχών της φορολογικής ισότητας και δικαιοσύνης.

Ωστόσο, ενώ η διεθνής πρακτική έχει αποδείξει ότι η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών αποτελεί σημαντικό, χρήσιμο και αποτελεσματικό εργαλείο στον αγώνα κατά της φοροδιαφυγής, ταυτόχρονα έχει αναδείξει τις ατέλειες του συστήματος, τις **προκλήσεις που υπάρχουν στο πεδίο της αυτόματης ανταλλαγής και τα βήματα που πρέπει να γίνουν ακόμα**, προκειμένου να μπορέσουμε με ασφάλεια πλέον να μιλήσουμε για ένα πραγματικά αποτελεσματικό και επιτυχημένο εργαλείο διεθνούς φορολογικής συνεργασίας.

Καταρχάς, είναι αυτονόητο ότι απαραίτητη προϋπόθεση για να λειτουργήσει αποτελεσματικά το σύστημα αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών που καθιερώνουν οι διεθνείς συμβάσεις είναι το κράτος που δέχεται τις πληροφορίες να είναι σε θέση να εξάγει από τα μαζικά στοιχεία και δεδομένα, που διαβιβάζονται από το κράτος αποστολής, συγκεκριμένες, χρήσιμες και φορολογικά ενδιαφέρουσες πληροφορίες, τις οποίες, παράλληλα, θα είναι σε θέση να συνδέσει με ένα

ορισμένο πρόσωπο, το οποίο υπέχει φορολογική υποχρέωση στο κράτος αυτό. Προς την κατεύθυνση της βελτίωσης της αποτελεσματικότητας της ανταλλαγής πληροφοριών σε αυτό το σημείο μπορεί να συμβάλει η καθιέρωση ενός κοινού προτύπου σχετικά με τις πληροφορίες και τα δεδομένα που θα αποτελούν αντικείμενο ανταλλαγής. Έτσι, για παράδειγμα, σύμφωνα με τα αποτελέσματα σχετικής έρευνας του ΟΟΣΑ, όταν το κράτος κατοικίας λαμβάνει πληροφορίες στις οποίες περιλαμβάνεται και ο Α.Φ.Μ του φορολογουμένου στο κράτος κατοικίας, το ποσοστό επιτυχούς ταυτοποίησης – αναγνώρισης αυτού αυξάνεται σημαντικά¹⁶⁶.

Επιπλέον, είναι πολύ σημαντικό οι προσπάθειες των κρατών και των διεθνών οργανισμών να επικεντρώνονται όχι μόνο στην καθιέρωση της ανταλλαγής πληροφοριών σε αυτοματοποιημένη βάση και στην προώθηση της μαζικής διαβίβασης στοιχείων και τραπεζικών δεδομένων των φορολογούμενων, αλλά και στη βελτίωση και αναβάθμιση της ποιότητας των διαβιβαζόμενων πληροφοριών. Πράγματι, καθοριστική για την επιτυχία του όλου εγχειρήματος δεν είναι τελικά μόνο η μαζικότητα ή η περιοδικότητα της διαβίβασης των πληροφοριών, αλλά πρωτίστως η ποιότητα¹⁶⁷ αυτών. Η τελευταία εξαρτάται από την ακριβή μετάδοση της πληροφορίας από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα στις εθνικές φορολογικές αρχές και εν συνεχεία από την ακριβή διαβίβαση των πληροφοριών στο κράτος κατοικίας του φορολογουμένου, αλλά και από το κατά πόσο αυτή η πληροφορία μπορεί τελικά να αποδειχθεί χρήσιμη για φορολογικούς σκοπούς. Ακόμα, σημαντικό ρόλο στην ποιότητα των διαβιβαζόμενων πληροφοριών διαδραματίζει η δυνατότητα των φορολογικών διοικήσεων να προσπελάσουν την πληροφορία και να τη διασταυρώσουν με άλλες πηγές φορολογικών πληροφοριών που έχουν στη διάθεσή τους¹⁶⁸.

Ένας ακόμα σημαντικός παράγοντας για την επιτυχία της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών είναι η έγκαιρη διαβίβαση αυτών στη χώρα φορολογικής κατοικίας του φορολογουμένου. Οι πληροφορίες πρέπει να μεταφέρονται στο ενδιαφερόμενο κράτος έγκαιρα, καθώς, ενόψει και των διατάξεων της φορολογικής νομοθεσίας περί παραγραφής των φορολογικών αξιώσεων του Δημοσίου, τίθενται χρονικά όρια στην εξουσία της φορολογικής διοίκησης να επιβάλει φορολογικές υποχρεώσεις στα υπόχρεα πρόσωπα για παρελθόντα φορολογικά έτη¹⁶⁹.

¹⁶⁶ Βλ. Σχετικά Automatic Exchange of Information, WHAT IT IS, HOW IT WORKS, BENEFITS, WHAT REMAINS TO BE DONE, OECD 2012, p. 24

¹⁶⁷ Cockfield, ό.π., σελ. 24

¹⁶⁸ Βλ. Σχετικά Automatic Exchange of Information, WHAT IT IS, HOW IT WORKS, BENEFITS, WHAT REMAINS TO BE DONE, OECD 2012, p. 24

¹⁶⁹ Βλ. Σχετικά Automatic Exchange of Information, WHAT IT IS, HOW IT WORKS, BENEFITS, WHAT REMAINS TO BE DONE, OECD 2012, p. 25

Επίσης, γίνεται πλέον αντιληπτό ότι η επιτυχία ενός παγκόσμιου συστήματος αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό και από την αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων των φορολογουμένων¹⁷⁰, γι' αυτό το λόγο και **συνιστάται η μεταρρύθμιση των σχετικών Συμφωνιών προς την κατεύθυνση της αναγνώρισης ορισμένων ελάχιστων δικαιωμάτων των φορολογουμένων (δικαίωμα εχεμύθειας, δικαίωμα έννομης προστασίας)**, τα στοιχεία των οποίων αποτελούν αντικείμενο αυτόματης ανταλλαγής. Σχετικά με τους κινδύνους για το κράτος δικαίου και τα ανθρώπινα δικαιώματα που εγκυμονεί η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών έγινε αναλυτικά λόγος στην αντίστοιχη ενότητα της παρούσας εργασίας. Αναδείχθηκε κυρίως η ανάγκη να βρεθεί από τα κράτη η χρυσή τομή, ήτοι μια σχέση δίκαιης ισορροπίας ανάμεσα στην προστασία ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως η ιδιωτικότητα και τα προσωπικά δεδομένα, και στη διαφύλαξη του δημοσίου συμφέροντος, που συνίσταται την προαγωγή της φορολογικής διαφάνειας και δικαιοσύνης μέσω της καταπολέμησης της φοροδιαφυγής.

Επιπλέον, υποστηρίζεται ολοένα και συχνότερα στη διεθνή βιβλιογραφία, αλλά και στα διεθνή fora η ανάγκη δημιουργίας ενός κοινού, παγκόσμιου, πολυμερούς προτύπου για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών. Πιο συγκεκριμένα, μακροπρόθεσμα οι σκοποί της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών, ήτοι η ενίσχυση της διεθνούς φορολογικής διαφάνειας και συμμόρφωσης, μπορούν να επιτευχθούν αποτελεσματικά μόνο μέσω πολυμερών δράσεων. Αυτή τη στιγμή, όμως, τα υφιστάμενα διεθνή νομικά κείμενα που ρυθμίζουν την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών, αν και υπογράφονται από περισσότερα από δύο κράτη, στις περισσότερες μάλιστα περιπτώσεις από την πλειοψηφία των κρατών της διεθνούς κοινότητας, στην πραγματικότητα δεν καθιερώνουν την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών σε πολυμερές επίπεδο, αλλά υποκρύπτουν ανταλλαγή πληροφοριών σε διμερές επίπεδο, ήτοι μόνο μεταξύ δύο κρατών, αφού η ανταλλαγή θα ενεργοποιείται και θα τίθεται σε ισχύ μόνο κατόπιν σχετικής συμφωνίας των ενδιαφερόμενων χωρών. Αυτός ο κανόνας ισχύει στο πλαίσιο τόσο της ΠΣΑΔΣ όσο και της ΠΣΑΑ του ΟΟΣΑ, δια της οποίας υλοποιείται και εφαρμόζεται η προβλεπόμενη από την ΠΣΑΔΣ αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών.

Τέλος, υποστηρίζεται ότι ο καλύτερος τρόπος για την επίτευξη των στόχων της φορολογικής διαφάνειας και της φορολογικής δικαιοσύνης σε διεθνές επίπεδο είναι η αντικατάσταση του υφιστάμενου πλαισίου, το οποίο συνθέτουν διάσπαρτες διεθνείς συμβάσεις και διαφορετικά μοντέλα – πρότυπα ανταλλαγής πληροφοριών και αναφοράς φορολογικών δεδομένων με ένα

¹⁷⁰ Parada, ό.π., No.2, 2.6

ενιαίο παγκόσμιο θεσμικό πλαίσιο, το οποίο θα ενσωματώνεται σε μια διεθνή σύμβαση¹⁷¹, θα απολαμβάνει της συναίνεσης όλων των κρατών και θα αποσκοπεί στην ενίσχυση της ανταλλαγής πληροφοριών σε αυτοματοποιημένη βάση, στην πρόληψη και καταστολή επιζήμιων φορολογικών πρακτικών, με παράλληλη διασφάλιση των δικαιωμάτων των φορολογουμένων. Πράγματι, η μετάβαση σε ένα γνήσια πολυμερές παγκόσμιο σύστημα αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών μέσω της σύναψης μιας πολυμερούς διεθνούς συμβάσεως με οικουμενική εμβέλεια, φαίνεται να αποτελεί μια όχι και τόσο απόμακρη και ουτοπική προοπτική, αν λάβει κανείς υπόψη του τα σημαντικά βήματα που έχουν γίνει στο πεδίο αυτό μέχρι σήμερα.

7. Σε εθνικό επίπεδο, σύμφωνα και με τα επίσημα στοιχεία του ΟΟΣΑ, η Ελλάδα έχει ενεργοποιήσει διμερείς σχέσεις αυτόματης ανταλλαγής φορολογικών πληροφοριών με 58 δικαιοδοσίες¹⁷².

Για την ανταλλαγή πληροφοριών σε αυτοματοποιημένη βάση με τα κράτη μέλη της ΕΕ νομικό εργαλείο αποτελεί η οδηγία 2017/107/ΕΕ, με χώρες, όπως η Ελβετία, ή άλλες που θεωρούνταν «φορολογικοί παράδεισοι», όπως π.χ. η Ανδόρα, το Μονακό, το Λιχτενστάιν, το Σαν Μαρίνο, τα εξαρτημένα εδάφη του Ηνωμένου Βασιλείου (Τζέρσεϊ, Γκέρνσεϊ, Νήσος του Μαν), των Κάτω Χωρών (Αρούμπα και πρώην Ολλανδικές Αντίλλες), καθώς και τα συνδεδεμένα στο Ηνωμένο Βασίλειο εδάφη της Καραϊβικής (Βρετανικές Παρθένοι Νήσοι, Νήσοι Κέιμαν) νομική βάση για την αυτόματη ανταλλαγή αποτελούν οι διεθνείς συμβάσεις που έχουν συναφθεί υπό την αιγίδα της ΕΕ, και τέλος με τρίτες χώρες η ΠΣΑΔΣ, σε συνδυασμό με την εκτελεστική ΠΣΑΑ και το ΚΠΑ του ΟΟΣΑ. Η διακυβερνητική Συμφωνία Τύπου FATCA μεταξύ Ελλάδας – ΗΠΑ έρχεται να συμπληρώσει και να επεκτείνει το πλέγμα των συστημάτων ανταλλαγής χρηματοοικονομικών πληροφοριών που, κατά τα ανωτέρω, ισχύουν στη χώρα μας.

Μέσω της υπογραφής της πρόσφατης διακυβερνητικής Συμφωνίας Τύπου FATCA μεταξύ Ελλάδας – ΗΠΑ, σε συνδυασμό με το Πρότυπο Αυτόματης Ανταλλαγής Πληροφοριών του ΟΟΣΑ και το υπάρχον Σύστημα Ηλεκτρονικής Διασταύρωσης Τραπεζικών Κινήσεων και Φορολογικών Δηλώσεων της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων, οι ελληνικές φορολογικές αρχές φιλοδοξούν να δημιουργήσουν ισχυρά εργαλεία για την πάταξη της φοροδιαφυγής και τον εντοπισμό αδήλωτων εισοδημάτων.

¹⁷¹ Burton, ό.π., σελ. 7

¹⁷² Τελευταία ενημέρωση: 7.8.2017

Το μόνο που μένει είναι αυτοί οι στόχοι να επιτευχθούν και στην πράξη, αν και όσο θα υπάρχουν χώρες στον κόσμο, οι οποίες θα παρέχουν ασφαλές καταφύγιο σε παραβάτες των φορολογικών νόμων, τα κράτη μπορεί να κερδίζουν τη μάχη κατά της φοροδιαφυγής, αλλά όχι τον πόλεμο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Δούβλης, Βασίλης Α, Διεθνείς δράσεις κατά της φοροδιαφυγής-φοροαποφυγής : " Η Μεγάλη Χίμαιρα";, ΔΕΕ, τ. 21, τεύχ. 8-9 (2015), σελ. 769-787

Θεοχαροπούλου, Ελένη, Φορολογική Διαφάνεια και Ανταλλαγή Πληροφοριών σε καιρούς δημοσιονομικής και παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 2016.

Ιωακειμίδου Παναγιώτα, Διακρατικές Φορολογικές Συμβάσεις και Αμοιβαία Συνδρομή στην Είσπραξη Φορολογικών Αξιώσεων, Φορολογική Επιθεώρηση, 1524-1531

Μπάρκη, Βασιλική, Η διοικητική συνεργασία σε κοινοτικό και πολυμερές επίπεδο: η οδηγία 77/799 και το Μοντέλο σύμβασης του ΟΟΣΑ για ανταλλαγή πληροφοριών σε φορολογικά θέματα, σε Στεφάνου Κ., Ασημακοπούλου Ε., Η φορολογία των εταιριών στο νέο διεθνές και ευρωπαϊκό περιβάλλον, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2006, σελ. 311-325

Μώλος , Άγγελος Π. / Arnold, Christian, Το ζήτημα των ελληνικών καταθέσεων στην Ελβετία : το ελβετικό τραπεζικό απόρρητο, η διασυνοριακή ανταλλαγή τραπεζικών πληροφοριών και η φορολόγηση των ελληνικών καταθέσεων σε Πιστωτικά Ιδρύματα της Ελβετίας, ΔΕΕ, τ. 18, τεύχ. 4 (2012), σελ. 299-310

Νάσκου – Περράκη Π., Μηχανισμοί προστασίας δικαιωμάτων του ανθρώπου. Διεθνείς πράξεις, θεωρία και πρακτική, Εκδόσεις Θέμις – Νικ. Α. Σάκκουλας και Σια Ο.Ε., Αθήνα, 2009

Παυλίδης Γεώργιος Δ, Η επικράτηση του αμερικανικού μοντέλου της FATCA στο νέο-αναδυόμενο διεθνές πλαίσιο κανόνων κατά της φοροδιαφυγής : από την υπόθεση UBS στην υπόθεση Credit Suisse, ΔΕΕ, τ. 21, τεύχ. 2 (2015) σελ. 123-129

Ο ίδιος, Η νέα Συμφωνία για την αυτόματη για την αυτόματη ανταλλαγή φορολογικών πληροφοριών μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και Ελβετικής Συνομοσπονδίας : το λυκόφως του ελβετικού τραπεζικού απορρήτου;, Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας, τ. 70, τεύχ. 1577 (2016), σελ. 147-153

Ρούκουνας, Εμμανουήλ, Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2010

Τοκμακίδου – Μοσχούρη, Ελένη, Οι πρωτοβουλίες του ΟΟΣΑ, για τη διαφάνεια και την ανταλλαγή πληροφοριών για φορολογικούς σκοπούς, Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας, τ. 66, τεύχ. 1499 (2012), σελ. 1383-1393

Φορτσάκης Π. Θεόδωρος, Σαββαΐδου Κ. Κατερίνα, Φορολογικό Δίκαιο, 5η έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2014, σελ. 383

Ξενόγλωσση

Altenburger, Peter R., Internationales Steuerrecht der Schweiz: in a nutshell, Verlag: Dike, Zürich, St. Gallen, 2011

Avi-Yonah, Reuven S. / Mazzoni, Gianluca, Taxation and Human Rights: A Delicate Balance, U of Michigan Public Law Research Paper No. 520 (Σεπτέμβριος 2016), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2834883> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2834883>

Avi-Yonah, Reuven S. / Savir, Gil, IGAs vs. MAATM: Has Tax Bilateralism Outlived Its Usefulness?, U of Michigan Public Law Research Paper No. 384, U of Michigan Law & Econ Research Paper No. 14-002 (Φεβρουάριος 2014), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2392702> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2392702>

Behrens, Frederic Alain, Using a Sledgehammer to Crack a Nut: Why FATCA Will Not Stand (April 9, 2013). Wisconsin Law Review, Vol. 2013, No. 1, pp. 205-236. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2247615>

Bilsdorfer, Peter / Weyand, Raimund, Die Informationsquellen und -wege der Finanzverwaltung: auf dem Weg zum "gläsernen Steuerbürger"?, 7. neubearb. Auflage, E. Schmidt, Berlin 2005

Blank, Joshua D. / Mason, Ruth, Exporting FATCA, NYU Law and Economics Research Paper, No. 14-05 (Φεβρουάριος 2014), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2389500>

Bozza-Bodden, Nadya, Internationale Zusammenarbeit – Informationsaustausch σε Achatz, Markus (επιμ.), Internationales Steuerrecht, 37. Jahrestagung der Deutschen Steuerjuristischen Gesellschaft e.V., Linz, 10. und 11. September 2012, Schmidt Verlag, Köln, 2013

Braun, Julia / Zagler, Martin, Tax Information Exchange with Developing Countries and Tax Havens, WU International Taxation Research Paper Series No. 2015 – 25 (Σεπτέμβριος 2015), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2683551> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2683551>

Brodzka, Alicja, The Future of Automatic Tax Information Exchange in EU Countries, US-China Law Review, Vol. 12 (2015), p. 352-363

Burton, David R., Two Little Known Tax Treaties Will Lead to Substantially More Identity Theft, Crime, Industrial Espionage, and Suppression of Political Dissidents, The Heritage Foundation, Backgrounder No 3087 (Δεκέμβριος 2015), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2991787>

Byrnes, William / Munro, Robert J., Background and Current Status of FATCA, Texas A&M University School of Law Legal Studies Research Paper, No. 17-31 (Μάρτιος 2017), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2926119>

Carl, Dieter / Klos, Joachim, Leitfaden zur internationalen Amts- und Rechtshilfe in Steuersachen, Verl. Neue Wirtschafts-Briefe, Herne, 1995

Christians, Allison, What You Give and What You Get: Reciprocity Under a Model 1 Intergovernmental Agreement on FATCA, Cayman Fin. Rev (Απρίλιος 2013), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2292645>

Cockfield, Arthur J., How Countries Should Share Tax Information, Queen's University Legal Research Paper No. 2016-080 (Νοέμβριος 2016), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2877838>

Daurer, Veronika, Tax treaties and developing countries, Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2014

De Simone, Lisa and Lester, Rebecca and Markle, Kevin, Transparency and Tax Evasion: Evidence from the Foreign Account Tax Compliance Act (FATCA), Stanford University Graduate School of Business Research Paper No. 17-62 (Σεπτέμβριος 2017), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3037426>

Dharmapala, Dhammika, Cross-Border Tax Evasion Under a Unilateral FATCA Regime, CESifo Working Paper Series No. 5863 (Απρίλιος 2016), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2778453>

Glaser, Verena, Die datenschutzrechtlichen Grenzen bei der internationalen Informationshilfe durch deutsche Steuerbehörden innerhalb der Europäischen Union, Verlag: Kovač, Hamburg, 2014

Grinberg, Itai, Taxing Capital Income in Emerging Countries: Will FATCA Open the Door? (July 21, 2013). World Tax Journal, Vol. 5, pp. 325-367, 2013; Georgetown Public Law Research Paper No. 13-031. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2256587> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2256587>

Grinberg, Itai, Beyond FATCA: An Evolutionary Moment for the International Tax System (Ιανουάριος 2012), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1996752> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1996752>

Grotherr, Siegfried/ Herfort, Claus/ Strunk, Günter, Internationales Steuerrecht, 3. Auflage, Fleischer, Achim, 2010

Haase, Florian, Internationales und Europäisches Steuerrecht, 5. neu bearbeitete Auflage, C.F. Müller, Heidelberg, 2017

Harvey, J. Richard (Dick), FATCA - A Report from the Front Lines, Tax Notes, p. 713, Villanova Law/Public Policy Research Paper No. 2013-3001 (Αύγουστος 2012), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2122491>

Harvey, J. Richard (Dick), Worldwide Taxation of U. S. Citizens Living Abroad: Impact of FATCA and Two Proposals, George Mason Journal of International Commercial Law, Villanova Law/Public Policy Research Paper No. 2013-3057 (Μάρτιος 2013), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2318463>

Harvey, J. Richard (Dick), Offshore Accounts: Insider's Summary of FATCA and its Potential Future, Villanova Law Review, Vol. 57, No. 3, 2012; Villanova Law/Public Policy Research Paper No. 2011-24, διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1969123>

HJI Panayi, Christiana, Current Trends on Automatic Exchange of Information, SMU School of Accountancy Working Paper Series, Special tax issue (Ιανουάριος 2016), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2692057> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2692057>

Humm, Stefan, Kontrollmitteilungen im Steuerrecht: System, Rechtsvergleich, Reformimpulse, Duncker & Humblot, Berlin, 2014

Jacobs, Otto H./ Endres, Dieter / Spengel, Christoph / Oestreicher, Andreas / Schumacher, Andreas, Internationale Unternehmensbesteuerung, deutsche Investitionen im Ausland; ausländische Investitionen im Inland, 8. neu bearbeitete und erweiterte Auflage, Verlag: C.H. Beck, München, 2016

Korts, Sebastian, Grundzüge im internationalen Steuerrecht, 2. Auflage, Boorberg, Stuttgart, München, Hannover, Berlin, Weimar, Dresden, 2016

Kubaile, Heiko / Suter, Roland, Der Steuer- und Investitionsstandort Schweiz, 3. Auflage, NWB Verlag, Herne, 2015

Marino, Giuseppe, General Report “New Exchange Of Information Versus Tax Solutions Of Equivalent Effect”, EATLP Annual Congress Istanbul, 29-31 May 2014, διαθέσιμο σε www.eatlp.org

Mason, Ruth, Citizenship Taxation, Southern California Law Review, Vol. 89, Forthcoming; Virginia Law and Economics Research Paper No. 2015-07 (Φεβρουάριος 2016), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2606744>

Meinzer, Markus, Automatic Exchange of Information as the New Global Standard: The End of (Offshore Tax Evasion) History? σε Leyla ATEŞ & Joachim ENGLISCH (επιμ.) Automatic Exchange of Information and Prospects of Turkish-German Cooperation, Istanbul (2017), παρουσιάστηκε στο δεύτερο Τουρκικό – Γερμανικό Διετές Συνέδριο Διεθνούς Φορολογικού Δικαίου στην Κωνσταντινούπολη (3 Μαρτίου 2016), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2924650> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2924650>

Morse, Susan C., Why FATCA Intergovernmental Agreements Bind the U.S. Government, Tax Notes International, Vol. 70, No. 3 (2013), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2252843>

Oberson, Xavier, International Exchange of Information in tax matters, towards global transparency, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, Northampton, 2015

Parada, Leopoldo, Intergovernmental Agreements and the Implementation of FATCA in Europe, World Tax Journal Vol. 7, No. 2 (Ιούνιος 2015), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2720182>

Rek, Robert, Internationales Steuerrecht in der Praxis, 1. Auflage, Gabler, Wiesbaden, 2008

Ruckes, Andreas, FATCA-Foreign Account Tax Compliance Act, 2., komplett überarbeitete Auflage, Bank-Verlag, Köln, 2012

Rupp, Thomas/ Knies, Jörg-Thomas/ Ott, Johann-Paul/ Faust, Tanja, Internationales Steuerrecht, 3. neu bearb. und aktualisierte Auflage, Schäffer-Poeschel, Stuttgart, 2014

Schmidt, Carsten / Ruckes, Andreas, «OECD Common Reporting Standard – Hintergrund, Eckpunkte und –Praxisaspekte», Internationales Steuerrecht (IStR), τευχ. 18 (2014), σελ. 652 – 659)

Seer, Roman, General report “Mutual assistance and information exchange”, σε Giuseppe Marino (επιμ.) New Exchange of Information versus Tax Solutions of Equivalent Effect, EATLP Annual Congress Istanbul, 29-31 May 2014, διαθέσιμο σε www.eatlp.org

Tegtmeyer, Sonja, Zwischenstaatliche informationelle Unterstützung in Steuersachen mit Nicht-EU-Staaten, 1. Auflage, Nomos, Baden-Baden, 2007

Theocharopoulou, Eleni, National Report Greece, “New Exchange of Information versus Tax Solutions of Equivalent Effect”, EATLP Annual Congress Istanbul, 29-31 May 2014, διαθέσιμο σε www.eatlp.org

Urinov, Vokhid, Developing Country Perspectives on Automatic Exchange of Tax Information, Law, Social Justice & Global Development Journal, Vol. 1, 2015, Warwick School of Law Research Paper (Οκτώβριος 2015), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2684111>

VanderWolk, Jefferson P., The New World of Tax Information Exchange, Asia-Pacific Journal of Taxation, Vol. 13, No. 2 (Φθινόπωρο/ Χειμώνας 2009), διαθέσιμο σε SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1582452>

Von Freeden, Arne / Häck, Nils D. / Schaumburg, Harald, Internationales Steuerrecht, 4. völlig überarbeitete Auflage, Otto Schmidt, Köln, 2017

Vorpe Samuele / Molo Giovanni / Altenburger Peter, Der automatische Informationsaustausch (AIA) von Steuerdaten, σε Archiv für Schweizerisches Abgaberecht, 84, 11-12 Μαΐου – Ιουνίου 2016, διαθέσιμο σε <http://asa.test-weblaw.ch/archive/author-articles.htmlprint>

Weber-Grellet, Heinrich, Europäisches Steuerrecht, 2. völlig überarbeitete Auflage, Verlag: C.H. Beck, München, 2016

Wichmann, Michael, Entwicklungstendenzen der Doppelbesteuerungsabkommen- Auswirkungen der neueren Revisionen des OECD-Musterabkommens, σε Lüdicke, Jürgen (επιμ.), Wo steht das deutsche internationale Steuerrecht?, Steuerwettbewerb, Schranken der Verfassung, Revisionen des OECD-Musterabkommens, Missbrauchsvorschriften, Internationale Personengesellschaften, O. Schmidt, Köln, 2009

Wilke, Kay-Michael / Weber, Jörg-Andreas, Lehrbuch Internationales Steuerrecht, 13. überarbeitete und erweiterte Auflage, Verlag: nwb Ausbildung, Herne, 2016